# Riksdagens protokoll 1994/95:102

Onsdagen den 10 maj

Kl. 9.00 – 17.53



## 1 § Val av en riksdagens ombudsman

Företogs val av en riksdagens ombudsman (chefsjustitieombudsman).

Från konstitutionsutskottet hade inkommit följande skrivelse:

Till riksdagens kammare

Riksdagen omvalde den 16 maj 1991 chefsjustieombudsmannen Claes Eklundh för tiden från valet till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter.

Konstitutionsutskottet har berett frågan om omval av Claes Eklundh.

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt

att riksdagen för tiden från valet till dess nytt val har genomförts under fjärde året därefter omväljer chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh.

Stockholm den 4 maj 1995
På konstitutionsutskottets vägnar
*Birgit Friggebo*
Ordförande

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed – för tiden från valet till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter – till

*chefsjustitieombudsman*
Claes Eklundh

## 2 § Meddelande om information från regeringen

Andre vice talmannen meddelade att *torsdagen den 11 maj kl. 14.30* skulle statsrådet Ylva Johansson lämna information om svenskt EU-programkontor för utbildning och utveckling.

**3 § Hänvisning av ärenden till utskott**

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1994/95:Jo37 till jordbruksutskottet
1994/95:Ju20–Ju25 till justitieutskottet
1994/95:A50–A57 till arbetsmarknadsutskottet

**4 § Förnyad bordläggning**

Föredrogs men bordlades åter
Försvarsutskottets betänkanden 1994/95:FöU4 och FöU5

**Meddelande om samlad votering**

Andre vice talmannen meddelade att skatteutskottets betänkanden SkU20, SkU21, SkU29, SkU34, SkU35 och SkU36 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Skattepolitik*

**5 § Skattepolitik**

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU20
Skattepolitik (prop.1994/95:100 delvis)

Anf. 1 KARL-GÖSTA SVENSON (m)

Fru talman! I ett direktbrev till vissa väljare under valrörelsen 1994 skrev Ingvar Carlsson: "Vad skulle vi ha för intresse av att chockhöja skatterna? Det ger varken fler jobb eller bättre ekonomi för Sverige totalt sett. "

I likhet med Ingvar Carlsson förnekade Mona Sahlin under valrörelsen att Socialdemokraterna planerade skattehöjningar i den storleksordning som nu har genomförts. I en annons i Expressen skrev Mona Sahlin: "Vi tänker höja skatterna med 3,7 miljarder nästa år, inte 80 miljarder. Och det kommer inte att drabba någon fattig".

Den minnesgode läsaren kommer också ihåg Lars Hedfors piruetter i Svenska Dagbladet angående den socialdemokratiska skattepolitiken. Hans agerande manar inte till efterföljd.

Varför inleder jag denna debatt med dessa citat? Svaret är självklart. Det finns mer än en halv miljon medborgare i vårt land som saknar ett riktigt jobb. En del av dessa bekymrade personer röstade sannolikt på Socialdemokraterna i valet. En del hade hört talas om eller tagit del av Ingvar Carlssons brev. En del hade sett Mona Sahlins annons om att skattehöjningarna 1995 inte skulle drabba någon fattig. En del av dem hade naturligtvis med intresse tagit del av löftet i den socialdemokratiska partimotionen med anledning av kompletteringspropositionen

våren 1994 om att arbetslösheten snabbt skulle sänkas till 5 %. Tidigare under oppositionstiden och under 1993 och 1994 lovade Socialdemokraterna att i första hand minska arbetslösheten till 3 %. Det var budskapet då.

Trots dessa uttalanden har Socialdemokraterna genomfört och beslutat om att chockhöja skatter med sammanlagt 55 miljarder. Det innebär en skattehöjning med ungefär en tusenlapp i månaden för ett vanligt hushåll i vårt land. Skatten på arbete har höjts med 36 miljarder. Det motsvarar kostnaden för 150 000 heltidsarbeten. Skatten på investeringar i nya jobb har höjts med 12 miljarder. Det betyder att potentialen för nya jobb har minskats med ytterligare 50 000.

Det är viktigt att göra denna jämförelse när regeringen uppenbarligen har gett upp kampen om att sänka arbetslösheten, eftersom den bedömer att uppemot en halv miljon människor fortfarande är arbetslösa när detta århundrade är slut, dvs. inför 2000-talet.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan jag konstatera att i ett läge då vårt land befinner sig i en allvarlig ekonomisk kris har ledare på olika nivåer i det socialdemokratiska partiet vilseförd sina väljare. En halv miljon arbetslösa människor har ingetts falska förhoppningar. Det brister lindrigt talat i ledarskapet i det regeringsbärande partiet.

Fru talman! Skattechocken och otillräckliga besparingar har lett till hög ränta och en lågt värderad krona. Regeringens ekonomiska politik inger inte förtroende. Det försvårar också i hög grad förutsättningarna för de nya jobbens tillkomst. Nödvändiga investeringar uteblir. Vi får inte den tillväxt som nationen behöver för att underlätta möjligheterna att komma till rätta med de ekonomiska problemen.

Det är visserligen bra att regeringens samarbete med Centern har lett till omprövning när det gäller kvittningsrätten och ett eventuellt införande av riskkapitalavdrag. Det talas också om ett begränsat slopande av dubbelbeskattningen av bolagsvinster. Det är däremot helt fel att återigen öppna dörren för Vänstern och ställa upp bakom dess förslag att försämra villkoren för sparande i pensionsförsäkringar. Det gick inte många dagar efter det att socialdemokraterna i utskottet avvisat Vänstern förslag tills uppgörelsen tillkännagavs.

Socialdemokraterna i utskottet tillbakavisade i detta betänkande Centerns förslag om en halvering av rätten till avdrag för pensionsförsäkringar. Det gick inte många dagar efter det att det att betänkandet hade justerats tills man gjorde upp med Vänstern i den här frågan. Framtvingade ad-hoc-lösningar skapar inte förtroende. Vi ser det i fråga efter fråga. Långsiktigheten i den ekonomiska politiken saknas, och företagen ges inga fasta spelregler.

Det bådar inte gott för framtiden att socialdemokraterna i utskottet har en så utpräglad socialistisk syn när det gäller den ekonomiska politiken och skatternas utformning. Det framkommer tydligt i det här betänkandet när det gäller utskottsbehandlingen av motionsförslag om riskkapitalavdrag. Trots att det även i vissa regeringskretsar talats om möjligheten att införa rätt till riskkapitalavdrag avvisar socialdemokraterna i utskottet denna möjlighet. Den strider enligt deras uppfattning mot skatteomläggningen, och man säger att det finns andra möjligheter

att öka tillgången på riskkapital. Det betyder med andra ord en ny politikerstyrd reglering. Så sent som den 8 februari uttalade Lars Hedfors från denna talarstol att det var bra att avdraget för underskott i näringsverksamhet hade avskaffats. Nu aviserar man om att det införs igen, och det är visserligen bra.

Det är således ytterligare belägg för att ledarskapet brister hos Socialdemokraterna. Jag kan därför förstå att socialdemokratiska medlemmar och sympatisörer känner sig vilsna när politiken ändras över en natt. Det kom senast till uttryck under den gångna veckan när SSU-ordföranden gick till hårt angrepp mot regeringens planer att eventuellt slopa delar av dubbelbeskattningen på aktier. Det är emellertid allvarligt att även den unga generationen hos Socialdemokraterna av dogmatiska skäl vill bibehålla dubbelbeskattningen på aktier och därmed bidra till försämrade villkor för företagandet. Nya jobb är i fara.

Motsägelsen i den socialdemokratiska regeringspolitiken är säkerligen inte obegriplig bara för mig. Nu föreslås nämligen nya subventioner inom bostadssektorn, och samtidigt höjs fastighetsskatten kraftigt dels på grund av höjd fastighetsskatt, dvs. skattesatsen, dels på grund av höjda taxeringsvärden. Det kommer att finnas människor som inte har råd att bo kvar. De tvingas från hus och hem på grund av den här formen av beskattning.

Fru talman! Enligt moderat uppfattning är de viktigaste målen för den ekonomiska politiken att sanera de offentliga finanserna och skapa tillräckliga förutsättningar för de hundratusentals arbetstillfällen som måste växa fram i den privata sektorn.

Dessa bägge mål är varandras förutsättningar. Utan en tillräckligt omfattande och trovärdig budgetsanering uppnås inte väsentligt lägre räntor. Detta är ett av de nödvändiga villkoren för tillräckligt stora investeringar i nya jobb. Utan en politik som medför ett bra klimat för de företag och företagare som fattar beslut om de nya jobben försämras möjligheterna att uppnå målet om sanerade finanser på ett dramatiskt sätt.

Skattepolitikens inriktning är av avgörande betydelse för att åstadkomma det goda näringsklimat som gör att de som driver dagens företag och överväger att starta morgondagens bestämmer sig för att expandera och starta nytt. Det måste löna sig att satsa på företagande. Kostnaderna för att anställa måste vara rimliga, och investeringar får inte straffbeskattas. Det är synnerligen märkligt att Centern bidrar till att återinföra skatt på arbetande kapital. Det kommer i hög grad att vara hämmande för ett växande företagande på landsbygden.

De stora skattehöjningarna på arbete, riskkapital och investeringar som drivits igenom sedan hösten 1994 måste undanröjas. Dessutom måste bättre förutsättningar för nya jobb i den privata sektorn skapas.

Den stora skattekilen på arbete innebär särskilt stora problem för den privata tjänstesektorn. Det är emellertid inte realistiskt att i den nuvarande ekonomiska situationen överväga så stora generella skattesänkningar på arbete som skulle erfordras för att uppnå tillräckligt goda förutsättningar för expansion i den privata tjänstesektorn. Inledningsvis bör därför selektiva åtgärder vidtas. Det som främst bör komma i fråga

är avdrag vid inkomstbeskattning för vissa tjänster och befrielse från moms eller sänkt moms. Det kan också vara fråga om lättnader avseende löneskatter och egenavgifter.

Det remissvar som lämnades av AMS på den s.k. Tjänsteutredningen var med utgångspunkt i det mycket besvärliga arbetsmarknadsläget positivt. AMS menade i sitt remissvar att varje möjlighet att förbättra förutsättningarna för nya jobb borde tas till vara. Jag instämmer till fullo i detta.

Genom att sänka beskattningen på arbete minskar kostnaderna för att anställa. På så sätt kan flera nya jobb skapas.

Därför är det viktigt att den genomförda höjningen av löneskatten undanröjs genom

att den nya s.k. allmänna löneavgiften slopas,

att höjningen av egenavgifter till sjukförsäkringen med tre procentenheter inte genomförs,

att den genomförda höjningen av marginalskatterna undanröjs och fullt inflationsskydd införs,

att regeringen följer upp den borgerliga regeringens initiativ att via ändrade EU-regler möjliggöra sänkt och slopad tjänstemoms,

att avdragsrätt vid inkomstbeskattningen återinförs för styrkta barntillsynskostnader,

att avdrag för ytterligare omsorgs- och hushållstjänster övervägs för att främja utvecklingen av tjänster och tjänsteföretagande,

att avdrag mot en schabloniserad beräkning av inkomster för egna bostäder för reparationer och underhåll prövas samt

att möjligheter att sänka eller slopa uttaget av löneskatter för vissa former av tjänsteinkomster övervägs i det allvarliga läge som vi befinner oss i. Detta behövs för att åstadkomma de nya jobben.

Jag vill i detta sammanhang ställa en fråga till Anita Johansson. Varför vill inte ni socialdemokrater och regeringen ta upp en förhandling med EU om möjligheten att införa differentierade skattesatser avseende moms på tjänster? Ni säger kategoriskt nej till detta varje gång som vi ställer frågorna till er. Varför? Europa har en mycket hög arbetslöshet. Det behövs förnyelse. Vi behöver pröva alla möjligheter att skapa nya jobb i det privata näringslivet. Varför bidrar ni inte till detta?

Det är självklart att slopad dubbelbeskattning, återinförande av kvittningsrätten samt införande av riskkapitalavdrag också kommer att ha en mycket stor betydelse för att skapa förutsättningar för de nya jobben.

Fru talman! Sammanfattningsvis är det således nödvändigt att snabbt sänka skatten för företag och företagande för att skapa bättre förutsättningar för ett gynnsamt företagsklimat samt vidta åtgärder för att skapa goda förutsättningar för expansion i den privata tjänstesektorn.

Fru talman! Vi moderater står bakom samtliga reservationer i detta betänkande som är undertecknade med moderata namn, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation nr 1.

Anf. 2 ROLF KENNERYD (c)

Fru talman! Det svenska skattesystemet bör enligt Centerpartiets uppfattning grundas på några fundamentala principer.

Skatt skall utgå efter bärkraft.

Skattesystemet skall var långsiktigt stabilt.

Skattesystemet skall befrämja långsiktig och miljöanpassad tillväxt.

Skattesystemet måste upplevas som rimligt och acceptabelt av merparten skattebetalare.

För att tillgodose dessa principer krävs det en rad balansgångar och överväganden. Det gäller t.ex. skattebelastning mellan olika grupper i samhället. Det gäller belastningen mellan olika inkomstslag. Det gäller också dess fördelning över tiden och balansen mellan skattesatsernas nivå och utvecklingen av skattebasernas storlek.

I det senare ligger en självklar motsättning bestående i att om skattesatserna blir för höga kan skattebasernas storlek riskera att minska i flera fall.

Sverige har i dag en betydande obalans mellan statens inkomster och statens utgifter. Denna obalans har grundlagts och uppstått genom en lång följd av år. Det har ägnats åtskillig taletid i denna kammares talarstol åt att diskutera vem som bär ansvaret för att denna obalans har uppkommit. Det kan och bör göras gällande att ansvaret för denna utveckling fördelas olika mellan olika partier. Men det kan och bör också göras gällande att alla parter på den politiska arenan, alla partier, har ett medansvar för den uppkomna situationen under denna långa följd av år.

Av detta följer att vi också har, eller i alla fall borde ha, ett medansvar för att reda upp den statsfinansiella obalansen. Jag skulle önska att partiernas företrädare i denna talarstol och i andra talarstolar ägnade mer uppmärksamhet åt att med gemensamma krafter åstadkomma mesta möjliga samsyn om hur problemen skall bemästras och i mindre omfattning ägnade uppmärksamhet åt skuldbördan i det förgångna och till varför det har blivit som det har blivit.

Vi får säkert, Karl-Gösta Svenson och andra, anledning att återkomma, både i utskottet och i denna kammare, till dessa frågeställningar med anledning av kompletteringspropositionen.

Detta är i korthet bakgrunden till att vi i Centerpartiet övergångsvis accepterar merparten av de under hösten vidtagna skatteförändringarna på inkomstbeskattningens område. Det är också i korthet bakgrunden till det samarbete kring kompletteringspropositionen som senare ingåtts med regeringspartiet.

Denna övergångsvisa acceptans omfattar exempelvis den förhöjda statliga inkomstskatten och den höjda kapitalskatten inklusive den därmed sammanhängande avdragsrätten för ränteutgifter.

Fru talman! Skatteväxling i betydelsen ökade avgifter på miljöstörande verksamhet och minskad skattebelastning på arbete är en fråga där Centerpartiet är starkt pådrivande. Även denna förändringsprocess ger en del balansproblem när det gäller takten i genomförandet, när det gäller näringslivets konkurrenskraft gentemot andra länders näringsliv osv. Dessa balans- och konkurrensproblem får dock inte överdrivas.

Över ett litet längre tidsperspektiv är det nämligen inget tvivel om att svensk industri har fördel av att ligga i främsta rummet när det gäller miljöinvesteringar.

Ett av många exempel på detta är svensk skogsindustris obestridliga försteg på grund av olika miljö- och energiinvesteringar som har gjorts i det förgångna. Det mest tydliga exemplet är kanske den numera helt borttagna klorblekningen av pappersmassa, som i dag av alla svenska företag på området beskrivs som en mycket stor fördel för just deras produkter och som också fått mycket stor uppmärksamhet på marknaden. Vår absoluta uppfattning är alltså att takten i genomförandet av en miljöanpassad skatteväxling bör skruvas upp.

Jag ber mot bakgrund av detta att få yrka bifall till reservation nr 2.

Fru talman! Regeringen föreslog i budgetpropositionen att det särskilda grundavdraget för pensionärer på nytt skulle komma att påverkas av låginkomstpensionärernas ofta blygsamma ränteinkomster. Förslaget kombinerades med förslag till förändringar också i det statliga bostadstillägget för pensionärer. Vi konstaterade från Centerpartiets sida redan under den allmänna motionstiden att regeringens förslag var illa genomtänkt och illa förberett och motionerade därför i frågan. Sedermera kom också regeringspartiet fram till samma uppfattning, och det blev möjligt att göra en överenskommelse mellan våra partier i utskottet, innebärande att nuvarande regler för det särskilda grundavdraget för pensionärer bibehålls. Därmed har en föreslagen förändring som skulle ha inneburit klara fördelningspolitiska skevheter och uppmuntran till oönskade beteendeförändringar undanröjts.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis än en gång betona nödvändigheten av samarbete för att lösa de statsfinansiella obalanserna. Det gäller i hög grad också i skatteutskottet. Ett väl utvecklat samarbete förutsätter förmåga att ge och ta. Däri ligger själva grunden för samarbetet. Jag förutsätter att utskottets arbete fortsättningsvis i större utsträckning än hitintills kommer att präglas av ambitionen att åstadkomma samsyn.

Anf. 3 KARIN PILSÄTER (fp)

Fru talman! Att skattepolitiken är en mycket viktig del i den ekonomiska politiken är ingen nyhet, men jag vill ändå poängtera att den har en mycket stor betydelse för tillväxt, välstånd, nya jobb och en långsiktigt hållbar utveckling. Skattepolitiken kan inte ses för sig utan måste ses i samspel med alla andra företeelser i samhället och i samverkan med den övriga politiken. Skatterna är inte bara ett sätt att få in pengar till statskassan för att betala angelägna utgifter. Skatternas utformning påverkar allas vårt beteende.

Den här kunskapen kan vi använda för att försöka uppnå viktiga mål, vare sig det handlar om att stimulera nyföretagande eller minska miljöförstöring. Man kan också åstadkomma det rakt motsatta genom att föra en felaktig skattepolitik, även om inte avsikterna är felaktiga.

Det handlar mycket om skattepolitikens allmänna inriktning, och jag tycker att den borgerliga regeringen under föregående mandatperiod genomförde en lång rad viktiga förändringar i strukturerna för att

förbättra tillväxt och skapa bättre villkor för företagande – förändringar som den nya regeringen sedan har tagit tillbaka.

Vi menar från Folkpartiets sida att skattepolitiken nu faktiskt måste utformas med kampen mot arbetslösheten som ledstjärna. Den måste främja jobb, ekonomisk tillväxt och företagande. Våra förslag till inriktning av skattepolitiken handlar bl.a. om att dubbelbeskattningen av aktieinkomster skall tas bort, att man inför kvittning av underskott i näring, att riskkapital införs och att marginalskatten återgår till 50 %.

Det här är saker som är till just för att skapa tillväxt och nya jobb. Vi vill också att man redan nu tar det första steget på en bredare skatteväxling genom att höja skatten på miljöskadlig verksamhet och sänka skatten på nya jobb. Vi vill stimulera företagande och därmed de nya jobben. Det är vår bestämda uppfattning att det är i kampen för de nya jobben som kampen mot underskotten avgörs. Man kan inte se kampen mot underskotten för sig, utan den måste ses i ett större sammanhang.

En av de främsta uppgifterna blir då att ta bort skattekilarna på arbetsinkomst, och det är därför som vi tycker att man måste återgå till en marginalskatt om högst 50 %. Saker och ting skall kallas vid sina rätta namn. Den s.k. värnskatten är ingenting annat än höjd marginalskatt. Att det måste löna sig att arbeta är en paroll som vi länge har kämpat för. Att vi i Folkpartiet är beredda till samverkan har visat sig inte minst i den stora skatteöverenskommelse som vi gjorde tillsammans med socialdemokraterna.

Men också signalen ut till näringslivet och till människor är viktig, och det är därför som vi tycker att det är så oerhört viktigt att hålla fast vid det här. Under 70- och 80-talen försökte man hela tiden lösa problem i ekonomin genom att höja skatter, och det är det som har lett till att vi i dag inte har tillräckligt med expanderande företag. Vi kan inte gå tillbaka till det gamla sättet att försöka lösa problem. Det skapar bara nya problem.

Fru talman! Vi var mycket tveksamma till förslaget om det särskilda grundavdraget för pensionärer men accepterade det till en början. Sedan visade det sig dock att det fick oacceptabla konsekvenser, och utskottet kunde enigt komma fram till att förslaget inte borde genomföras. Men vi motsätter oss förslaget att ersätta en sådan skatteskärpning för vissa pensionärer med höjd skatt för alla genom en sänkning av grundavdraget med en procentenhet av basbeloppet.

Vi tycker att den här budgetförstärkningen skall komma genom ytterligare besparingar och lägger fram förslag härtill i den motion med anledning av kompletteringspropositionen som väcks senare i dag. Det är alltså inte så att vi smiter undan i den frågan.

Fru talman! Vi tror, som jag sade, att kampen mot underskotten avgörs just i kampen för de nya jobben. Vi vill knäcka massarbetslösheten och presenterade i går en rapport i detta syfte, 50 steg mot nya jobb. Redan under valrörelsen pekade vi på tjänstesektorns roll när det gäller att skapa företag som ger nya jobb.

Trots att vi i Folkpartiet liberalerna egentligen inte gillar att man har olika skattesatser på olika verksamheter, menar vi att det i det extrema arbetsmarknadsläge liksom också i det extrema omställningsläge

som vi nu befinner oss i ändå kan finnas fog för att sänka skatten just på tjänsteföretagandet. Vi tror att det där är lättare att få i gång en ny utveckling och att utväxlingen i form av nya jobb av en skattesänkning där blir mycket större än i varusektorn. Åtgärder för att ge utrymme för skattesänkningar som kan skapas genom höjd skatt på miljöskadlig verksamhet skall därför främst sättas in i tjänstesektorn.

Vi kunde tyvärr konstatera att majoriteten inte ens orkade bemöta dessa förslag i utskottsbetänkandena utan blandade ihop dem med andra partiers förslag om direkt subventionering av hushållshjälp. Man skriver att de här förslagen även om man bedömer dem vart för sig står i bjärt kontrast till principen om enhetliga och kontrollerbara regler och att de inte har några positiva effekter på sysselsättningen som på något sätt kan uppväga de nackdelar som förslagen skulle medföra i form av ett oacceptabelt skattebortfall och snedvridningar på arbetsmarknaden. Jag tycker att det var litet dåligt att utskottets majoritet inte ens förmådde diskutera den här frågan. De nackdelar som finns med differentierade skattesatser gäller i mycket hög grad för matmomsen, dock utan att där ge de fördelar som våra förslag faktiskt har.

Vi pratar inte om subvention av hushållstjänster. Vi pratar om att sänka skatter på tjänsteföretagande, vilket är någonting helt annat. Därför yrkar vi givetvis i vår reservation avslag på de övriga motionerna på detta område.

Förslagen innebär problem, bl.a. beträffande EU:s regler om begränsning av antalet momsnivåer och definitionsfrågor. Vi har alltså inte i detta betänkande lagt fram ett konkret förslag, men det kommer vi att göra i den motion som väcks senare i dag och som handlar om sänkt arbetsgivaravgift för tjänsteföretag.

Fru talman! Det är ett enkelt samband. Nya företagare ger nya företag, som ger nya jobb. Därför har vi också en reservation beträffande införande av kvittningsrätt och riskkapitalavdrag. Den frågan har sedan fått en annan dimension. Jag skall inte prata om det längre. Vi står givetvis fast vid våra reservationer och väntar med spänning på att det någon gång faktiskt skall komma konkreta förslag i ärendet.

Så vill jag gå över till något helt annat. En absolut förutsättning för ett jämställt samhälle är att kvinnor och män betraktas som självständiga individer med egen lön, egen skatt, egen pension och egna ägodelar. Det är en självklarhet, men sambeskattning av förmögenhet är den sista resten av den gamla sambeskattningen som byggde på en patriarkalisk inställning till kvinnor som uppenbarligen finns kvar. Det är inget främmande begrepp för den socialdemokratiska regeringen, som inte vill ta steget till att betrakta kvinnor som egna personer när det gäller att äga saker och ting.

Vi måste få en individbaserad beskattning även av tillgångar. Jag tycker att det är dags att sätta principen om den enskilda människans skyldigheter och rättigheter före principen om den berömda avundsjukan.

Varför är det alltid kvinnor som skall förlora? När statskassan kan tjäna på att vi betraktar människor som jämställda går det bra, men när statskassan förlorar är det kvinnorna som skall betala. 162 000 kvinnor

betalar i dag förmögenhetsskatt utan att ha någon förmögenhet. Jag tycker att det är oacceptabelt.

Förutom att det är principiellt felaktigt med kollektiv beskattning är det ett slöseri med skattemyndigheternas resurser att ständigt försöka uppdatera sina register över vem som skall sambeskattas med vem.

Samboparet med var sitt barn blir sambeskattat om ett nytt gemensamt barn kommer. Är då barnens halvsyskon sambeskattade med mammas nya makes förra frus nya familj, eller hur skall man göra? Den 19-åriga dottern som bor hemma är inte sambeskattad, men den 50-åriga frun är det osv. Hur gör man med alla nya samlevnadsformer – registrerat partnerskap, delsbo, särbo och alla sorters -bo? Det är orimligt. Skattemyndigheternas personal borde ha viktigare saker att göra än att hålla reda på vem som skall sambeskattas med vem. Jag kan garantera att det skulle ge mer pengar till statskassan än vad sambeskattningen ger.

En annan förutsättning är möjligheten att förena förvärvsarbete med familjeliv. Enligt jämställdhetslagen är arbetsgivare skyldiga att planera så att arbetstagare kan förena föräldraskap och förvärvsarbete, men skattelagstiftningen säger något annat. Vad är det för signal?

Att lämna och hämta sitt barn i barnomsorgen är naturligtvis en nödvändig del av resan till arbetet. För många kan just detta göra att bilen blir en nödvändighet. Om man fick räkna in hämtning och lämning skulle man bli berättigad till skatteavdrag, men man blir det inte därför att den delen inte får räknas in. Vad är det för signal till alla kvinnor och män som försöker att förena föräldraskap med förvärvsarbete?

Jag tror dessutom att rätten till kvittning av underskott i näring mot inkomst av tjänst är bra för kvinnor, därför att många kvinnor som vill starta eget och pröva sina vingar vill göra det i ganska liten skala och verkligen se att affärsidén bär. De vill inte ta stora lån utan dra i gång på egen hand. Jag tror att det förslaget skulle ha mycket bra effekt även ur jämställdhetssynpunkt.

Fru talman! Jag står givetvis fast vid alla mina reservationer men yrkar bara bifall till reservationerna nr 3 och nr 8.

Anf. 4 LARS BÄCKSTRÖM (v)

Fru talman! Dagens skattedebatt förs i en skugga. Den skuggan kommer av att oppositionspartierna i dag presenterar sina alternativ till regeringens kompletteringsproposition.

Men betänkandet ligger också i en annan sorts skugga – den skugga som härrör från den politiska verkligheten. Den är högst föränderlig. Det gör att betänkandet är oerhört instabilt. Det är ett oerhört fascinerande betänkande. Jag tror att detta är den mest fascinerande debatt som jag har deltagit i och kommer att delta i under mina år i riksdagen.

Fru talman! I dag måste jag säga att jag är extra glad över att vara vänsterpartist, för dagens socialdemokrat, Anita Johansson, har ingen lätt uppgift i debatten.

Den skattepolitik som Socialdemokraterna står för varierar så snabbt att man måste ha ett väldigt snabbt fotarbete och vara väldigt

snabb i tanken för att hinna med. För att vara litet snällare – jag är i grunden en snäll människa – skall jag säga att den är så *flexibel* att man måste vara oerhört tankesnabb för att hinna med i argumenteringen.

Många ledamöter i kammaren brukar säga att de begränsar sina yrkanden vad gäller reservationerna för att vinna tid. Här finns det en väldigt bra och enkel anledning att begränsa sina yrkanden för många oppositionspartier: Den politiska verkligheten har redan bifallit en rad reservationer i detta betänkande. Då kan man låta bli att yrka bifall till dem. Det är ganska logiskt, men det är också väldigt fascinerande att det kan vara på det sättet.

Man kan helt enkelt säga att Socialdemokraterna är varvade av den politiska verkligheten i dagens debatt. Det är ingen lätt argumentsits.

Det gäller bl.a. mom. 7 och reservation 18. Den gäller avdragsrätt för underskott på nystartad verksamhet. Socialdemokraterna i utskottsmajoriteten avslår detta förslag med kraft. En av grundstenarna i skattereformen var att kvittningsrätt var oerhört felaktigt.

Vi i Vänsterpartiet har alltid hållit oss till en väldigt modest mittlinje i denna fråga och sagt att man kan ha en viss begränsad kvittningsrätt.

Socialdemokraterna, däremot, har pendlat från den ena extremen till den andra. De har sagt att kvittningsrätt är fruktansvärt fel och ett grundskott mot skattereformen tills i dag, då de säger att det skall finnas kvittningsrätt. I betänkandet står det att vi inte skall ha kvittningsrätt. Vad som är grundskott mot skattereformen varierar med någon veckas mellanrum ibland. Det är mycket fascinerande att följa dessa turer.

Nu är alltså reservation 18 bifallen av regeringen, men avstyrkt av den socialdemokratiska utskottsmajoriteten.

Reservation 19 om riskkapitalavdrag är lika fascinerande. Utskottsmajoriteten skriver att det är ett mycket dåligt förslag. Det skriver man explicit på s. 16 i betänkandet. Men regeringen säger att det är ett väldigt bra förslag, som skall beredas. Det är oerhört knepigt att det kan ändras så fort.

Man säger i debatten att det är en framgång för Centerpartiet. Det kanske det är, men då är det desto märkligare att läsa i betänkandet att Centern inte finns med på reservation 19. Jag undrar vem Socialdemokraterna egentligen har förhandlat med. Har man fört en parallellförhandling med någon annan? Det är kanske bara ett misstag att Centern inte är med på reservation 19, men rent formellt sett är det så.

Det jag för min egen del tycker är mest fascinerande av allt, fru talman, är reservation 26 under mom. 14. Jag tror att jag kommer att vara den ende riksdagsledamot som har avgett en reservation i ett utskott, gått upp i talarstolen och talat för reservationen och kanske begärt votering trots att det varit onödigt på grund av att den politiska verkligheten redan har lett till att reservationen har rättsverkan ute i samhället. Det är konstitutionellt småintressant att en reservation i kammaren har rättsverkan utanför kammaren.

Jag beklagar mig i och för sig inte. Jag tackar och tycker att detta är bra. Men nog är det fascinerande alltid. Det gör att jag inte kommer att

yrka bifall, fru talman, till min reservation 26, eftersom den redan har rättsverkan utanför kammaren.

Hur kunde det bli så här? Hur kunde det toka till sig på detta vis? Som de sade: Voffor gör ho på detta viset? Det verkar ju alldeles konstigt.

Det var natten mellan den 4 och 5 april som det började toka till sig. Man jobbade snabbt och kom överens om en massa saker. Det var helt fantastiskt på skattepolitikens område. Man kom ut på morgonen och sade att byggmomsen skulle tas bort. Det sade Sveriges främsta experter på skattepolitik och ekonomisk politik. De hade inte upptäckt att vi hade gått med i EU. Inte ett dugg! De skulle ta bort byggmomsen i alla fall. Det är fascinerande att man kände till så litet om EU:s regelverk.

Vi som jobbar mot EU visste ju varför vi gick emot, men nu förstår jag varför en del var så oerhört för. De kände uppenbarligen inte till regelverket.

Nu har det blivit så oerhört tokigt. Man sänker matmomsen och säger att det är bra fördelningspolitik. Man gör det för att kompensera en sänkning av a-kassenivån och nivåerna i socialförsäkringarna. Men det är ju tokigt, fru talman! Jag har alltid pläderat för sänkt matmoms. Jag tycker att det är en bra fördelningspolitik. Det blir riktigt rejält bra fördelningspolitik när man finansierar det med höjd skatt på stora inkomster och kapital. Men att sänka matmomsen och finansiera det med sämre villkor för arbetslösa och sjuka – det är knappt man kan kalla det för dålig fördelningspolitik. Det är så ogenomtänkt. Det håller inte ihop alls längre.

Fru talman! Tyvärr måste jag ge Carl Bildt rätt. Det är ledsamt för mig. Men han varnade i valrörelsen för en rödgrön röra. Nu är den här! Det är en rödgrön röra som råder just nu på skattepolitikens område. Det är beklagligt, men det går att rätta till. I grunden finns det mycket bra hos både Centerpartiet och Socialdemokraterna. Det är bra, som Kenneryd säger, att man skall samverka. Men i denna mix behövs mer stabilitet. Det är den stabiliteten som Vänsterpartiet står för: genomtänkt, långsiktig, bra fördelningspolitik med miljöprofil, och inte det hattande hit och dit som nu är.

En del säger att regeringen nu driver högerpolitik på skatteområdet osv. Jag är inte riktigt säker. Om moderaterna hade fått bestämma hade det varit mer rejäla, hårda tag, med mer konsekvens i. Jag tror att det är i Hamlet som det sägs: Det finns ett slags konsekvens i galenskaperna. Det finns ett slags tråd hos dem, inte en röd tråd utan en blå tråd.

Fru talman! Uttrycken vänster och höger i politiken kommer från den franska nationalförsamlingen under revolutionen 1789. De radikala satt till vänster i kammaren och de mer konservativa satt till höger. Men så fanns det de som inte satt vare sig till vänster eller höger, de varken radikala eller konservativa. Var det då mitten? Nej, det sade inte fransmännen. Var det centern? Nej, så sade man inte heller. Fransmännen hade ett uttryck för detta: le marais. Jag är inte så bra på franska, så uttalet kanske var fel. Men jag kan översättningen. Le marais betyder träsket. Det är precis vad som råder just nu – skattepolitikens träsk.

Man hoppar tuva, och någon gång slinter foten och så hamnar man i träsket. Tyvärr är det så just nu.

Fru talman! Vi kan ordna till det här. Det går att rädda det fortfarande. Men då behöver vi en mer uthållig och konsekvent skattepolitik. Den har Vänsterpartiet redovisat, i motioner och i betänkandet. Den innebär att vi har ett saneringsprogram på 114 miljarder. Vi tar ut 57 miljarder i skatteförstärkningar och lika mycket i besparingar, lika fördelat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation under mom. 2.

Jag vill också hinna med några kommentarer till de inlägg som har varit tidigare. Törhända drar jag över min taletid med någon minut. K-G Svenson sade att skattehöjningar inte ger fler jobb eller bättre ekonomi. Det var till hälften rätt. Men det är inte riktigt godkänt. Det är sant att skattehöjningar inte ger fler jobb. Men visst ger de bättre ekonomi. Självklart gör de det. Det är det som är felet med moderaterna, att de inte inser att det behövs ett inslag av inkomstförstärkningar i budgetsaneringen.

Det finns dock några poänger på den borgerliga sidan som jag skulle kunna hålla med om. Både Moderaterna och Folkpartiet, framför allt Folkpartiet, har lyft fram att vi behöver en del skattesänkningar för att stimulera till fler jobb. Vi i Vänsterpartiet tycker att det är rimligt att överväga skattesänkningar inom tjänsteproduktionen. Men skillnaden mellan oss och moderater och folkpartister är att vi säger att vi skall sänka skatterna för all tjänsteproduktion, både kommunal och privat. Tjänster som tjänster. Vänsterpartiet försöker jobba med likformigheten, att vi skall uppträda så likformigt som möjligt.

Karin Pilsäter säger att man skall kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det håller jag med om. Då måste jag säga till Karin Pilsäter att höjda egenavgifter är höjda skatter. Dessa egenavgifter som skulle vara avdragsgilla och som många driver på för, även Folkpartiet, är regressiva skattehöjningar. Marginalskattehöjningen blir mindre ju högre inkomster man har. Det är mycket dåligt, Karin Pilsäter.

Karin Pilsäter tar upp förmögenhetsskatten. Om min fru är förmögen och jag sambeskattas med henne, kan vi säga att det är dåligt för mig. Men nu är det så beviljat att jag har giftorätt till halva min frus förmögenhet. Inte vill väl Karin Pilsäter ta bort min giftorätt eller kvinnans giftorätt till mannens förmögenhet? Den är väl värdefull. Det är bl.a. ett av skälen till att vi har sambeskattning.

Rolf Kenneryd talar om att det är bra med samsyn. Det är riktigt. Vi i Vänsterpartiet har verkligen arbetat i den riktningen. Vi har ställt upp på oerhört tuffa beslut för vår egen politiks del. Jag tycker att det är oerhört positivt att t.ex. Centerpartiet kunde ställa upp på beslutet om att halvera avdragsrätten för privata pensionsförsäkringar. Det är riktigt. Men i samma andetag säger Rolf Kenneryd att man har en övergångsvis acceptans. Det har inte vi i Vänsterpartiet! Det vi ställer upp på, ställer vi upp på, och inte övergångsvis.

Det är hela felet med den svenska skattepolitiken, att man har en övergångsvis acceptans. Det visar t.ex. frågan om kvittningsrätt, där

kammarens alla partier snart har intagit alla möjliga ståndpunkter, åtminstone vissa partier här. Vid skattereformen sade Folkpartiet och Socialdemokraterna: Vi skall inte ha någon kvittningsrätt. Det är jättedåligt. Sedan kom det en borgerlig regering där Folkpartiet ingick och sade: Vi skall ha kvittningsrätt. Sedan kommer Socialdemokraterna tillbaka och säger: Vi skall inte ha någon kvittningsrätt. Sedan blir det vår och då säger man: Vi skall ha kvittningsrätt. Det blir rörigt att hålla reda på alla turerna! Tänk er en stackars egenföretagare, en småföretagare, som skall planera sin verksamhet. Om det ändå fanns en viss logisk periodicitet i förändringarna, så kunde man veta att kvittningsrätten gäller t.ex. vartannat år. Inte ens det finns. Det finns inte ens någon begriplig periodicitet i denna röra. Det är tråkigt att det skall vara på det sättet.

Fru talman! Jag har redan dragit över min anmälda taletid med en halv minut. Jag vill säga att vi har möjligheter. Vi i Vänsterpartiet tänker fortsätta med en konstruktiv linje i skattepolitiken. Den innebär skatteväxling, att man höjer företagsskatterna till den nivå som tillämpas ute i Europa, att man sänker skatterna för låga inkomster och höjer den för höga inkomster samt att man gör riktade skattesänkningar för att stimulera arbete.

Fru talman! Jag vill återigen yrka bifall till Vänsterpartiets reservation under mom. 2, dvs. reservation 9.

Anf. 5 KARIN PILSÄTER (fp) replik

Fru talman! Detta är inte en familjerättslig diskussion utan en skattepolitisk. Jag vill ändå påpeka för Lars Bäckström att sin giftorätt har man ingen nytta av förrän äktenskapet upphör, antingen genom skilsmässa eller den enes död. Då får man givetvis betala förmögenhetsskatt, när man ärver eller vid en skilsmässa så att säga blir ägare till sin rika frus förmögenhet. På samma sätt är det om t.ex. min man har mycket lägre lön än jag. Han lever då naturligtvis på en mycket högre standard än han skulle göra med sin egen lön. Han får inte betala högre marginalskatt för det, trots att vi delar på pengarna.

Antingen betraktas man som enskilda personer i beskattningen eller också gör man det inte. Sambeskattning av förmögenhet är en främmande fågel i skattepolitiken. I den övriga skattepolitiken betraktas vi som individer. Därför tycker vi i Folkpartiet att detta är fel. De summor som det kostar för statskassan att avskaffa detta tror vi att man kan få in på annat sätt. I annat fall är vi beredda att ompröva andra skattesatser för att åstadkomma detta, som ändå är rätt.

Beträffande kvittningsrätten kan jag säga att man naturligtvis kan ha som ledstjärna att man alltid skall tycka likadant, oavsett vad som händer. Men vi har en verklighet runt omkring oss som ändrar sig. Man kan också lära sig av det som händer. När nya fakta kommer fram kan man ändra sig. Det tycker vi inte är något fel. Tvärtom tycker vi att det är bra om man ändrar sig när man får nya kunskaper. I det läge Sverige befinner sig i nu och har befunnit sig i under ganska många år, är det bra om man kan underlätta för människor som vill ta chansen att starta ett eget företag och se om vingarna bär. Därför vill vi ha en kvittnings-

rätt, som i och för sig inte är det som kommer att skapa den halva miljonen nya jobb men ändå kan vara ett litet bidrag i den kampen.

Anf. 6 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Det är visst bra, Karin Pilsäter, att man ändrar ståndpunkt om man tycker att man har blivit klokare. Jag har all respekt för att man gör det. Vi i Vänsterpartiet har tyckt samma sak i den här frågan precis hela tiden, ända sedan skattereformen. Vi kan tänka oss en viss, begränsad kvittningsrätt. Vi såg de här problemen redan från början. Det är bättre att man lär sig tidigt än att man lär sig sent, men sedan är det naturligtvis bra när man kommer på bättre tankar.

Frågan om förmögenhetsskatten handlar dels om giftorätten, dels om att inte ge möjligheter till skatteplanering, att det inte skall vara möjligt att ta ner skatten på en stor förmögenhet genom att placera ut den.

Det är positivt att kunna nyansera sina ståndpunkter. Det finns också en likhet mellan mig och Karin Pilsäter i och med att vi båda kan tänka oss riktade skattesänkningar inom tjänsteområdet. Skillnaden mellan mig och Karin Pilsäter är endast att hon vill begränsa sig till den privata sidan, medan jag tycker att det är viktigt att ge den här möjligheten även på den kommunala sidan. Jag tror nog att Karin Pilsäter kan utveckla tankegångarna även på det området. Vi vet ju att Folkpartiet kan bli klokare. Det har vi nyss fått bevis på.

Så det finns hopp, särskilt som Folkpartiet går emot de onödiga sänkningarna i nivåerna. Det finns hopp. Vi har varsin kvinnlig partiledare, och det är kanske därför vi blir klokare och klokare inom mitt och Karin Pilsäters parti. Det kan bero på det, men det är inte helt säkert.

Anf. 7 KARIN PILSÄTER (fp) replik

Fru talman! Våra ståndpunkter, vare sig det gäller förmögenhetsbeskattning, kvittningsrätt eller ersättningsnivåer, ligger så att säga fast sedan tidigare, de har inte kommit med den nya partiledaren. Det är självklart bra med fler kvinnor i politiken, bl.a. därför att man då mer kommer att lyfta fram sådant som tillhör kvinnors vardag och sådant som kvinnor verkligen blir upprörda över.

Jag är ingen familjefundamentalist, men sambeskattning av förmögenhet gynnar faktiskt alla andra samlevnadsformer utom just den vanliga familjen. Det tycker jag är att gå litet väl långt. Jag tycker att man skall likställa alla samlevnadsformer och låta folk bestämma själva hur de vill ha det. Jag tror att de allra flesta människor gärna vill leva tillsammans i en grupp, i en familj, gifta eller som sambor. Men sambeskattningen av förmögenheter gynnar alla andra samlevnadsformer, t.o.m. skenskilsmässor.

Jag tror att skatteplaneringen är större med sambeskattningen än utan i och med att man inte vill riskera att hamna i en sambeskattningssituation ifall man har mycket pengar.

Beträffande tjänstebeskattningen lägger vi som sagt fram vårt utvecklade förslag senare under dagen, så det vore fel att diskutera den saken nu, när förslaget ännu inte är formellt väckt.

Anf. 8 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Det kan finnas brister i fråga om förmögenhetsbeskattningen, t.ex. om det rör sig om ett samboförhållande som är av äktenskapskaraktär, då man inte får den samlade förmögenhetsskatten. Sådana problem skall man se över. Det har Karin Pilsäter rätt i.

Karin Pilsäter måste fundera över frågan om tjänstebeskattningen innan förslaget presenteras offentligt. Om man minskar skatteuttaget för ett privat tjänsteföretag, som kanske bedriver vård, säljer korv eller putsar skor, varför skall man då inte göra detsamma för det offentliga företaget som ger vård och hjälp inom långvården, till de handikappade, till "det glömda Sverige", som ni brukar tala om? Varför skall man sänka skatten för ägaren till korvkiosken men inte för dem som jobbar för "det glömda Sverige"? Det måste vara lika. Det är min poäng, Karin Pilsäter. Det är det som skiljer oss.

Saker skall kallas vid sitt rätta namn. Det gäller egenavgifterna. Det är en regressiv skattepolitik ni driver, en politik som slår hårdast mot dem med lägst inkomster. Hur skall ni sedan finansiera skattesänkningarna? Ni vill göra det med besparingar. Då slår ni mot "det glömda Sverige". Det blir inget eget rum i långvården om era skattesänkningar skall finansieras. Det är ert problem. Så ni får bli ännu klokare.

Anf. 9 ROLF KENNERYD (c) replik

Fru talman! Lars Bäckström ägnade avsevärd tid av sitt anförande åt innehållet i kompletteringspropositionen. Jag tänker inte i dag uppta kammarens tid med att debattera detta ämne, utan vi får tillfälle att återkomma till den frågan.

Ett besked vill jag dock ge med anledning av att Lars Bäckström påstod att samarbetet var resultatet av "en natts arbete". Jag kan avslöja för Lars Bäckström och övriga att det samarbete som offentliggjordes den 5 april föregicks av åtskilliga diskussioner under såväl dag- som kvälls- och nattetid.

Avslutningsvis vill jag beträffande uttrycket "övergångsvis acceptans" erinra om att t.ex. den förhöjda statsskatten är övergångsvis beslutad.

Anf. 10 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag tyckte att det jag sade verkade vara korrekt, eftersom den socialdemokratiska riksdagsgruppen fick information tidigt en morgon, den centerpartistiska riksdagsgruppen fick information tidigt en morgon och sedan var det debatt i kammaren. Jag trodde ni blev så snabbt informerade att ni inte hann förankra beslutet, men det kanske var andra skäl som gjorde att ni inte informerade era grupper. Det kan inte jag utröna.

Jag såg det närmast som en förklaring att beslutet fattades hastigt en natt, att det var av den anledningen som man, som medlem i EU, på morgonen kunde gå ut och säga att byggmomsen skulle tas bort. Det hade varit en logisk förklaring. Men har man kommit fram till förslaget på dagtid, under noggranna förberedelser, då är kompetensnivån beklagligt låg både på finansen och bland Centerpartiets skattepolitiker.

Alla som känner till EU:s skatteregler vet ju att detta inte är möjligt. Så det var närmast en förmildrande omständighet jag lyfte fram. Har man gjort misstagen på dagtid, under eftertanke, då är det bara desto mer att beklaga.

Sedan till detta med "övergångsvis acceptans". Det Rolf Kenneryd säger om värnskatten är riktigt, det känner jag till. Vad jag talar om är alla de andra skatteförändringarna, om runt 50 miljarder – värnskatten motsvarar ju bara ett par miljarder. Rolf Kenneryd säger att det är det som det handlar om, men det handlar ju om 50 miljarder. Vi kan inte i svensk politik säga att vi har övergångsvis acceptans för detta. Vi måste ha stabilitet för svenska löntagare och företagare, så att de vet vad de har att räkna med. Vi måste bort från tankarna på en övergångsvis acceptans. Vi behöver långsiktigt stabila spelregler.

Anf. 11 RONNY KORSBERG (mp)

Fru talman! Det ligger en hel del i den beskrivning som Lars Bäckström nyss gav av situationen. Även om jag kanske inte är beredd att gå lika långt som han och beskriva det som ett träsk, var det han sade oerhört tankeväckande.

Som nykomling i den här branschen måste jag säga att det är väldigt svårt att hänga med i alla turer. Det som sägs här i kammaren har faktiskt inte bara ett underhållningsvärde, utan det har en mycket allvarligare underton. Det kan vara helt förödande för tilltron till vår förmåga att hantera den ekonomiska situationen om man på det här sättet håller på att laborera med spelreglerna, så att vi inte vet från den ena månaden eller veckan till den andra vilka regler det är som gäller. Att i sådana sammanhang vara företagare är ingen avundsvärd situation.

Jag tänker i mitt anförande inte uppehålla mig så mycket vid enskilda detaljer, utan jag tänker lyfta blicken litet grand.

Skattepolitikens utformning är helt avgörande för hur samhällsutvecklingen ser ut. Vi har länge drivit tanken på att man skall ändra beskattningen från att beskatta det som vi vill ha till att beskatta det vi inte vill ha. Vad vi beskattar och hur mycket vi beskattar det är avgörande för hur utvecklingen ser ut.

Det som har hänt hittills tycker jag har gett signaler i fel riktning. Jag tänker då på att beskattningen på arbete har ökat, medan försöken att höja skatten på miljöstörande aktiviteter och energi har varit alldeles otillräckliga. Vi har därför inte fått de styreffekter som behövs.

I höstas skulle man t.ex. ändra beskattningen på bensin, en ganska trivial företeelse. Det finns olika miljöklasser på bensinen, och man valde då att låta prisskillnaden vara 6 öre. Det är ett mycket talande exempel på att man inte förstår vad styreffekterna betyder för förändringen av vad som konsumeras.

Som jag sade inledningsvis är långsiktiga och stabila spelregler det som är viktigt. Men man kan inte ändra hur snabbt som helst, utan det måste ske i vad man kan kalla anpassade steg. Rolf Kenneryd var inne på att man inte får försätta företagen i en felaktig konkurrenssituation, och det är riktigt. Det är en av de frågor som den skatteväxlingsutredning som nu har tillsatts skall ta upp.

Vad vi från Miljöpartiet hela tiden har sagt är att vi inte är så tveksamma till om man skall växla den här skatten, utan snarare hur det skall gå till. Det är vår förhoppning att man inte begraver de här frågorna i utredningen utan i stället använder den för att se hur effekterna blir och hur det här skall göras på ett effektivt sätt.

Utredningen kommer också att titta på hur EU-medlemskapet påverkar oss. Det är faktiskt så att vår möjlighet att förändra skattesystemet i Sverige har kraftigt begränsats genom att vi har blivit medlemmar. Man kan också vända på det och säga att vi nu är medlemmar, enligt svenska folkets vilja, och då skall vi naturligtvis använda vårt mandat för att försöka påverka inom det systemet och se om vi den vägen kan driva på utvecklingen.

Själva huvudtanken med vår politik när det gäller skatteväxlingen är helt enkelt att försöka få fart på Sverige, men på ett hållbart sätt.

Jag vill yrka bifall till reservation 5 till betänkandet.

En helt annan sak, som också behandlas i betänkandet och som jag tänkte säga några ord om, gäller egenarbete på kommunala dagis. På ett dagis som drivs i egen regi kan man själv arbeta och därmed sänka sin barnsomsorgsavgift. Man blir då inte beskattad för detta, utan det betraktas som ideellt arbete. Vi tycker att det är bra, av det enkla skälet att det är bra att fler föräldrar deltar i barnens vardag och är med och jobbar på dagis. Jag har själv ganska många års erfarenhet av den typen av verksamhet och vet att det fungerar oerhört bra.

Därför vore det klokt om även de som inte har möjlighet att delta i arbetet på ett föreningsägt dagis kunde vara med och arbeta på ett vanligt, kommunalt dagis, för att få en högre föräldraaktivitet där. Vi menar att de som en stimulans också skulle få möjligheten att minska sin avgift utan att förmånsbeskattas för det. Vi tror att det skulle ha ganska stora positiva sociala effekter om vi kunde göra bördan lättare för fler människor, som i dag kanske ansätts hårt av de skatteförändringar som sker och som har dålig ekonomi. På samma gång skulle deltagandet i barnens vardag bli större.

Med det vill jag yrka bifall till vår reservation 28, där vi tar upp den här frågan.

Anf. 12 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Kristdemokratisk ekonomisk politik tar sin utgångspunkt i marknadsekonomin och eftersträvar stabilitet i samhällsekonomin. En väl fungerande marknadsekonomi bygger på ett samhälle med en grundläggande etisk samsyn och förutsätter stabila spelregler. Denna grundsyn får konsekvenser för den skattepolitik som kristdemokraterna vill föra. En målsättning för kristdemokratisk ekonomisk politik är att skapa förutsättningar för nya jobb och en långsiktigt hållbar utveckling. En ökad sysselsättning är en förutsättning för att minska det resursslöseri som den höga arbetslösheten innebär. Samtidigt ökar skatteunderlaget, och de offentliga utgifterna minskar. Därmed förbättras också möjligheterna att förstärka välfärden, vården och den sociala omsorgen och att åstadkomma en rättvis fördelning.

Skattepolitikens huvuduppgift är att finansiera offentlig verksamhet och är ett viktigt instrument för att uppnå mål som full sysselsättning, stabil och uthållig tillväxt, rättvis fördelningspolitik, god miljö och hushållning.

Både teoretiskt och erfarenhetsmässigt kan exempel ges på hur skatter snedvrider resursanvändningen och effektiviteten i ekonomin. Sverige har fortfarande ett av världens högsta skattetryck. Det höga svenska skattetrycket och utformningen av skattesystemet har lett till svag produktivitetsutveckling, blygsamt nyföretagande och svagt intresse för att satsa riskvilligt kapital i svenska företag. De massiva skattehöjningar som den socialdemokratiska regeringen i rask takt har drivit igenom försämrar ytterligare företagsklimatet i Sverige.

Under hösten har den socialdemokratiska regeringen ägnat sig åt att återställa den politik som bl.a. vi kristdemokrater har varit med om att utforma. Under våren har regeringen försökt att minska de negativa effekterna av höstens politik. I ord säger regeringen att den till viss del vill ändra sin skattepolitik. Man kan säga att regeringen vill "återställa återställarna". Därför är dagens debatt och de förväntade besluten något märkliga. Flera förslag från bl.a. kristdemokraterna, t.ex. slopad dubbelbeskattning, införande av riskkapitalavdrag och återinförande av kvittningsrätt för förlust i näringsverksamhet mot inkomst av tjänst, kommer att avslås. Detta trots att regeringen i sin kompletteringsproposition och i uttalanden de senaste dagarna säger sig ha en annan uppfattning. Den socialdemokratiska skattepolitiken saknar en långsiktig strategi och är för närvarande i ordets rätta bemärkelse en dagspolitik.

Fru talman! En av de främsta uppgifterna för skattepolitiken i dag är att reducera de kraftigt höjda skattekilarna på arbetsinkomster, bl.a. genom att återgå till principen om en statlig inkomstskatt på högst 20 % samt att ta bort den s.k. allmänna löneavgiften som infördes vid årsskiftet. Dessa höjda skatter försvårar möjligheterna att skapa goda förutsättningar för nya jobb. I stället bör systemet med ett slopat grundavdrag vid den statliga beskattningen återinföras, vilket inte höjer marginalskatten.

Det är uppenbart att de långsiktiga nackdelarna av att höja skatten på arbetsinkomster och företagande är stora, och de kan dessutom komma snabbt nu när arbete och kapital kan röra sig fritt över nationsgränserna inom EU. Härtill kommer att misstron mot stabiliteten i det svenska regelsystemet ökar och minskar investeringsbenägenheten. Det är svårt att tro att skatter som drabbar arbete skulle kunna vara någon effektiv och långsiktigt hållbar lösning alldeles frånsett ideologiska synpunkter.

Det är glädjande att riksdagen kan ena sig om att avslå regeringens förslag om avtrappning av det särskilda grundavdraget för folkpensionärer med kapitalinkomster. Det är minst sagt märkligt att regeringen ville ha högre kapitalskatt för pensionärer med låga inkomster än för människor i övrigt. Förslaget var till sin konstruktion en omvänd Robin Hood-skatt. Regeringens politik har i detta avseende inte någon god fördelningsprofil.

Kristdemokraterna vill utöver att stoppa skattehöjningen för pensionärer med låga inkomster satsa pengar på de sämst ställda pensionärerna. Kristdemokraterna har i sin ekonomiska motion från januari anslagit medel för höjda bostadsbidrag med 500 miljoner och höjda pensionstillskott med 250 miljoner. Med hänvisning till fördelningspolitiska skäl instämmer kristdemokraterna i förslaget att i stället för en skattehöjning för pensionärerna hämta in motsvarande budgetförstärkning genom att begränsa det allmänna grundavdraget till 0,24 basbelopp. Förslaget innebär att detta grundavdrag blir 300 eller 400 kr lägre än enligt nuvarande regler.

De nya jobb som måste fram kommer att finnas inom den privata sektorn, inte minst inom den privata tjänstesektorn. De nuvarande mycket höga skattekilarna på arbete motverkar en sådan utveckling. Skattesystemet begränsar hushållens möjligheter att köpa hushållstjänster, vilket är ett samhällsekonomiskt problem som måste åtgärdas. Som det är i dag har ytterst få hushåll råd att efterfråga dessa tjänster.

Kristdemokraterna föreslår bl.a. att en ungdomsskattsedel införs. Förslaget innebär att arbetslösa ungdomar upp till 25 års ålder får möjlighet att starta egna företag med en speciell skattsedel som berättigar till betydligt lägre arbetsgivaravgifter eller egenavgifter på de utförda hushållstjänsterna. Tjänsterna skulle dessutom vara momsbefriade. Med hushållstjänster menas t.ex. bilvård, trädgårdsarbete, löpande hushållsarbete och enklare fastighetsunderhåll. Tjugofemårsgränsen innebär att incitamenten till utbildning inte minskar och förhindrar dessutom risken att ungdomarna fastnar i denna typ av skattesubventionerat arbete under längre tid. Det är vår övertygelse att ett system med ungdomsskattsedlar på kort sikt skulle kunna skapa många nya ungdomsjobb inom hushållssektorn.

Ett annat förslag för att stimulera arbetstillfällen inom tjänstesektorn är att radikalt sänka tjänstemomsen. En sådan åtgärd skulle vara betydligt mer effektiv för nya arbetstillfällen än att sänka matmomsen med hela 7,7 miljarder kronor. Kristdemokraterna kommer i dag, i vår ekonomiska motion med anledning av kompletteringspropositionen, att lägga fram ett sådant förslag.

Fru talman! Fr.o.m. den 1 januari 1995 avskaffades den rätt till kvittning av underskott i näringsverksamhet mot inkomst av tjänst som infördes av den borgerliga regeringen. Att denna kvittningsrätt har slopats innebär att tillväxten av nya företag försvåras ytterligare. Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag till de lagändringar som behövs för att reglerna skall kunna återställas med verkan fr.o.m. inkomståret 1995.

I kompletteringspropositionen skriver regeringen att ett förslag om återinförd kvittningsrätt skall gälla först från inkomståret 1996. Jag vill fråga socialdemokraterna i riksdagen och Anita Johansson varför inte detta förslag bör gälla från år 1995 så att vi undviker ett "glapp" under 1995. Varför skall nya företag behöva vänta ett år på Socialdemokraterna?

Kanske har Centerpartiet någon förklaring till detta "glapp", eftersom även Centerpartiet står bakom kompletteringspropositionen? Sam-

tidigt som Centern står bakom kompletteringspropositionen står Centern också bakom reservation nr 18 i dagens betänkande. I betänkandet står att kvittningsrätten införs 1995. Frågan är ganska uppenbar: Vad har Centerpartiet egentligen för uppfattning? Skall kvittningsrätten införas 1995 enligt reservationen eller 1996 enligt kompletteringspropositionen? Det är litet svårt att sitta på två stolar samtidigt.

Försörjningen av riskkapital är synnerligen viktig, särskilt för de mindre och medelstora företag som har en begränsad riskkapitalmarknad att vända sig till. Det är viktigt att stimulera enskilda sparare att inte bara investera i fondsparande eller i etablerade företag. Därför behöver ett särskilt riskkapitalavdrag införas.

I kompletteringspropositionen skrivs att ett riskkapitalavdrag bör införas men endast bli "temporärt". Det skulle vara intressant att höra varför Socialdemokraterna anser att avdraget endast skall vara temporärt. Behövs det inte långsiktig försörjning av riskkapital? Skall det bara vara beroende av konjunktursvängningar?

Jag står bakom samtliga kristdemokratiska reservationer i betänkandet, men yrkar bifall endast till reservationerna 6, 16 och 18.

Anf. 13 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag vill ställa en kort fråga för ordningens skull, för att vara säker på att jag förstår vad kds säger. Hur skall ni kunna sänka tjänstemomsen när Sverige är medlem i den europeiska unionen?

Anf. 14 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Vi kommer att lägga fram det förslaget om ca 45 minuter, och jag vill därför ogärna gå in på detaljerna i förslaget nu. Men vi återkommer.

Anf. 15 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag tror att det hade varit klokt om Michael Stjernström inte ens hade nämnt det här i kammaren. Nu verkar det bara som om Michael Stjernström inte känner till de grundläggande mervärdesskattedirektiven i EU. Det är olyckligt att det framstår på det sättet – i alla fall för Michael Stjernström.

Anf. 16 ANITA JOHANSSON (s)

Fru talman! Det här betänkandet har i huvudsak två inslag, dels propositionen om det särskilda grundavdraget för pensionärer, dels ett stort antal motioner från den allmänna motionstiden.

Det är precis som Lars Bäckström sade. Efter det att vi har justerat det här betänkandet har vi socialdemokrater gjort upp med Centern om den ekonomiska politiken med anledning av kompletteringspropositionen. Det medför att en del av förslagen i detta betänkande kommer att ändras vid behandling av kompletteringspropositionen. Jag tycker också att en stor del av debatten här i dag har handlat om kompletteringspropositionen. Kompletteringspropositionen kommer vi dock att få god tid att debattera i denna kammare när förslaget väl ligger på riksdagens bord.

Fru talman! Förslaget om det särskilda grundavdraget för pensionärer innebär att avdraget skall trappas ner inte bara för dem som har en pension som överstiger vissa belopp utan även för dem som har inkomst av kapital. Enligt förslaget, som motiveras med statsfinansiella skäl, skall det särskilda grundavdraget minskas med 65 % av kapitalinkomsten. Samtidigt föreslog regeringen att avtrappningen av bostadstillägget för pensionärer som har en förmögenhet skall mildras i syfte att begränsa den totala marginaleffekten av de olika avtrappningsreglerna. Förslaget ger i sin helhet uppskattningsvis en budgetförstärkning om ca 800 miljoner kronor.

Vi i utskottet har stor förståelse för syftet med förslaget – att förstärka statsfinanserna med 800 miljoner kronor. Den kombination av åtgärder som föreslås riskerar emellertid att i många fall leda till icke önskvärda konsekvenser, bl.a. genom att den samlade marginaleffekten kan bli orimligt hög. I utskottet har vi därför stannat för en annan lösning för att uppnå de eftersträvade inkomstförstärkningarna.

Utskottets förslag innebär att det allmänna grundavdraget skall sättas ner från 0,25 till 0,24 basbelopp, vilket ger ungefär samma inkomstförstärkning som förslaget i propositionen. Åtgärderna innebär att grundavdraget minskar för alla som har arbetsinkomster. Jämfört med nuvarande regler blir nedsättningen av grundavdraget 300–400 kr, beroende på hur avrundningen utfaller.

Vi i utskottet anser att resultatet har en så begränsad betydelse för den enskilde att en ändring av detta slag är att föredra framför den ändring som föreslogs i propositionen. Dessutom ger det här bättre fördelningspolitiska effekter.

Fru talman! Jag är mycket glad över att Centerpartiet har ställt upp helhjärtat bakom förslaget. Man säger inte bara nej till förändringen utan man ställer också upp på vårt förslag om ändring av grundavdraget.

Fru talman! Så till skattepolitikens inriktning. Flertalet av de motioner som behandlas i det här betänkandet går ut på att riva upp riksdagens beslut från december förra året. Flera av motionerna kräver att vi skall återvända till den orättvisa skattepolitik som rådde under den borgerliga regeringens tid, Karl-Gösta Svenson. Vår politik handlar om att nu få ordning på statsfinanserna, skapa förutsättningar för en god välfärd genom att bekämpa arbetslösheten och genom att vi får stabila priser och förhoppningsvis en hög tillväxt. I det här sammanhanget är skattepolitiken en mycket viktig del, inte minst ur fördelningspolitiska aspekter.

Åtgärderna på skatteområdet beräknas leda till inkomstförstärkningar för den offentliga sektorn med full effekt år 1998 på ungefär 36 miljarder kronor. Besparingar och inkomstförstärkningar utformas med sikte på att fördela bördorna så rättvist som möjligt mellan olika grupper. Som ett grundläggande syfte angavs också att man skall återställa 1990 års skattereform med dess viktiga principer om enkelhet, likformighet och rättvisa. Bakom detta stod faktiskt vi och Folkpartiet så ståtligt när vi fattade beslut om reformen.

Beslutet på skatteområdet innebär bl.a. att utdelningsinkomster och reavinster på aktier åter skall beskattas på samma sätt som andra kapitalinkomster och med en i stort sett enhetlig skattesats på 30 %. Vidare behålls skattereduktionen för ränteutgifter på 30 %. Förmögenhetsskatten skall behållas och ses över. En värnskatt – vi kan kalla den vad vi vill, säg gärna en höjd statsskatt – på 5 % skall utgå t.o.m. 1998. Samtidigt återinförs grundavdraget vid taxering till statlig inkomstskatt, och indexeringen av skatteskalan och grundavdraget begränsas.

Fru talman! Karl-Gösta Svensson och alla ni andra i kammaren, jag skäms inte för att vi har höjt skatten med många miljarder, framför allt för höginkomsttagarna.

Vi framhåller att stabila regler måste tillåtas att verka under en följd av år. Men förskjutningar mellan olika skatter kan naturligtvis komma att ske. Frågan om en växling mellan skatter på arbete och miljöskatter utreds just nu. Den har ju många av talarna här i dag talat sig varma för. Nu få ni chansen, som Rolf Kenneryd sade, att ställa upp – kanske fler än ett parti – för skatteväxlingen.

Den återgång i aktiebeskattningen som nu genomförs kommer att medföra att skatteuttaget från företagen ändras. Vi har avsatt ytterligare 2 miljarder kronor för att reducera skatteuttaget, i första hand för små och medelstora företag.

Under sommaren kommer den s.k. KUSK att vara klar, alltså kommittén för utvärdering av skattereformen. Det är med stor spänning som jag själv ser fram emot detta betänkande – ett dokument som jag varmt rekommenderar alla kammarens ledamöter att läsa under sommaren. Även Företagsbeskattningsutredningen beräknas bli klar under detta år.

Fru talman! Inte helt oväntat återkommer Karl-Gösta Svenson med krav på stora skattesänkningar på ungefär 36 miljarder. Det är samma argument som vanligt, att kraven på balans i offentliga finanser förutsätter att man genomför skattesänkningar i syfte att återskapa växtkraft som snabbt kan begränsa underskottet i den offentliga sektorn. Denna matematik går inte riktigt ihop, Karl-Gösta Svenson. Jag undrar om Karl-Gösta Svenson har förstått hur stort vårt underskott är, hur många kronor som fattas i statens budget. Ändå har Moderaterna mage att återkomma med dessa förslag om skattesänkningar för höginkomsttagarna. Det är beklämmande, fru talman.

Betänkandet behandlar ytterligare motioner som yrkar på att vi på skattepolitikens område skall lägga om stora delar där vi nu har försökt att få en fördelningspolitiskt acceptabel beskattning, som riksdagen kunde besluta om i december med stor majoritet och med Lars Bäckströms hjälp. Jag tycker att Lars Bäckström har återvänt till någonting som jag inte riktigt kan hitta namnet på just nu, men det kanske kommer under debatten.

Vi i utskottet begränsar oss till att hänvisa mycket i vårt betänkande till vad vi skrev i december månad. På många av dessa områden har Lars Bäckström inte ändrat uppfattning.

Med anledning av vad som anförs i många motioner vill vi dock erinra om att 1990 års skattereform, som vi genomförde med en ganska

bred majoritet, inte bara gick ut på att begränsa de s.k. marginaleffekterna. Avsikten var att skapa ett stabilt och rättvist system, som skulle tillgodose samhällets behov av skatteintäkter och bilda ett fast underlag för en god utveckling av välfärden i vårt land. Detta var huvudprinciperna i den stora skattereformen.

Som vi kunde konstatera i höstas har utvecklingen därefter inneburit mycket allvarliga brott mot grundläggande principer för denna reform. Det har medfört stora skattebortfall, som fått till följd att statens finanser har försämrats dramatiskt och att angelägna utgifter på olika välfärdsområden har trängts ut.

Den omfattande arbetslösheten har lett till en ökad utslagning och stora problem som hotar att bli bestående, om vi inte gör någonting åt dem.

Den borgerliga regeringens politik innebar att ekonomins funktionssätt försämrades och att statsfinanserna undergrävdes genom en systematisk överföring av inkomster och förmögenheter till kapitalägare och andra med mycket höga inkomster.

Det program på skatteområdet som riksdagen antog i höstas innebar en återgång till grundtankarna i skattereformen, som ger en samhällsekonomiskt effektiv beskattning med välbehövliga inkomstförstärkningar för den offentliga sektorn. En av utgångspunkterna har varit att bördorna av de ekonomiska åtstramningarna måste fördelas rättvist och bäras av alla efter förmåga. Fördelningen måste också innebära rättvisa i ett längre perspektiv.

Den fördelningspolitiska analys som läggs fram i finansplanen om åtgärder på skatteområdet och nedskärningar i transfereringar i offentlig sektor visar att förändringarna ger en acceptabel fördelningspolitisk profil. Vi instämmer i analyserna, att de bör fördjupas och att man skall ta in materialet från KUSK, när det kommer. Regeringen bör därefter snarast redovisa resultaten.

Fru talman! Många av de förslag som läggs fram i de nu aktuella motionerna innebär en fortsättning av den föregående regeringens politik och svåra brott mot principerna i skattereformen. Flertalet av de framställda yrkandena skulle leda till betydande skattebortfall och måste avvisas, både av statsfinansiella och av fördelningspolitiska skäl.

Riksdagens ställningstagande till de av regeringen aviserade förslagen på skatteområdet återkommer vi till senare under vårriksdagen.

Fru talman! Utskottet har föreslagit en justering av det allmänna grundavdraget som ett alternativ till regeringens förslag om en begränsning av det särskilda grundavdraget för pensionärer. Vi har samtidigt redovisat vad detta betyder i förhållande till de aktuella motionerna. Vad utskottet härefter anfört innebär att utskottet i övrigt avstyrker alla motionsyrkanden.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 17 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag vill ge Anita Johansson rätt på en punkt. Anita Johansson sade att Vänsterpartiet på många områden inte har ändrat upp-

fattning. Det är sant. Det finns en rad sådana områden. Men det är egentligen en ganska klen tröst.

Anita Johansson säger att jag har återvänt till något som Anita Johansson inte ens vet namnet på. Nu måste jag fundera på vad det kan vara som jag har återvänt till. Jo, jag har återvänt till det jag tyckte i december och januari: att vi inte skall slopa dubbelbeskattningen, att vi inte skall ha en total fri kvittningsrätt, att vi inte skall ha riskkapitalavdrag och att vi just nu inte har råd att sänka matmomsen.

Detta är vad jag har återvänt till. Vad skall vi kalla detta? Ja, ett namn som man skulle kunna använda är socialdemokratisk politik från december–januari 1994/95. Det är ett hyfsat täckande namn på dessa ståndpunkter. Jag står ut med att ha återvänt dit. Jag har aldrig lämnat den platsen. Så det är hyfsat.

Angående grundavdraget sade Anita Johansson att man drog tillbaka ett dåligt skatteförslag när det gällde pensionärerna. Ja, det var ett dåligt förslag. Ni drog tillbaka det, men sedan höjde ni i stället skatten för alla löntagare med några tior. Det är väl kanske inte så farligt, kan man säga. Men, Anita Johansson, ni sänker nu också ersättningsnivåerna i a-kassan och i sjukförsäkringen. Denna skattehöjning med några tior drabbar inte bara dem som uppbär lön, utan den drabbar även dem som uppbär a-kassa eller sjukersättning, där nivåerna är 75 %. Dessa människor får nu en skattehöjning på några tior. För dem som har ca 9 000 kr att leva på, de hade 12 000 kr innan, är en höjning med några tior hiskligt hårt, Anita Johansson. Det vet jag. Jag umgås – och det tror jag att också Anita Johansson gör – med många av dessa människor. För dem känns varje minskning med en tia i plånboken.

Varför har man inte i stället löst problemet genom att tillstyrka min motion om att halvera avdragsrätten på privata pensionsförsäkringar? Det hade gett exakt motsvarande summa, och inkomstförstärkningen på pensionärssidan hade funnits kvar. Det hade varit bättre. Ni hade ändå gått med på det förslaget några veckor senare, så det hade ju varit logiskt och rimligt.

Anf. 18 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Det låter litet grand som "surt, sa räven om rönnbären" från Lars Bäckström i dag.

Jag blev väldigt konfunderad när jag fick höra att Vänsterpartiet inte längre ställde upp på en momssänkning. Jag har varit med i skatteutskottet i mer än 15 år och ständigt diskuterat den frågan med Vänsterpartiet. Ni har ständigt återkommit med kravet på sänkt moms på maten. Men nu när förslaget kommer från Socialdemokraterna och Centern, då passar det inte längre Vänstern. Det tycker jag är en mycket underlig politik.

När Lars Bäckström och jag sist debatterade skattefrågor i december kunde jag berömma honom, för då tyckte jag att ni hade börjat att ta ansvar för det här landet. Jag hade naturligtvis önskat att Vänsterpartiet långt tidigare hade tagit ansvar på skatteområdet, men bättre sent än aldrig. Det är tråkigt om Vänsterpartiet skall återgå till det

gamla "vi kräver att-partiet" och inte längre vill ta ansvar för den djupa kris som Sverige nu befinner sig i, Lars Bäckström.

Anf. 19 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Att sänka momsen är fördelningspolitiskt bra, om man har råd med det. Om man finansierar momssänkningen med höjd skatt på höga inkomster och kapital är detta bra fördelningspolitik. Men att sänka matmomsen samtidigt som man sänker ersättningen för de arbetslösa och för de sjuka är vettlös fördelningspolitik. Det är som att jag skulle lägga krokben för någon på fotbollsplan och sedan med ett litet leende skulle fråga: Skall du ha ett litet plåster? Då skulle jag alltså förvänta att jag betraktades som snäll och att publiken tyckte att jag var en fin sportsman. När man sänker ersättningsnivån och sedan kompenserar med plåster för alla är detta en orimlig fördelningspolitik, Anita Johansson. Det var därför som vi var emot det. Det var inte för att vi tycker att en momssänkning är fel i sig, utan det var för att man inte har råd med en sådan och med de sneda fördelningseffekterna.

Anita Johansson talade om sneda fördelningseffekter och KUSK. Anita Johansson vet att man från er sida beräknar att skattereformen kunde balanseras genom de höjda barnbidragen. Men det var bara den ena höjningen som verkställdes – den andra höjningen verkställdes aldrig - och nu sänker ni barnbidragen. Enligt er egen argumentation är skattereformen icke längre balanserad. Det är enligt er argumentation, inte enligt min, men jag minns den argumentationen.

Anita Johansson kan ju den argumenteringen. Varför inte i stället ta pengarna från pensionssidan genom att införa halverad avdragsrätt för privata pensionsförsäkringar? Det hade varit rimligare. Vi tar ansvar, Anita Johansson. Men ni lägger nu ut 7,7 miljarder på matmomssänkningen samtidigt som ni sänker skatteuttaget med 4,3 miljarder. Totalt sänker ni skatterna med 12 miljarder. Det är fråga om riktade skattesänkningar som inte har några positiva sysselsättningseffekter, men de drar undan resurser från vård och omsorg och kommunsektorn. Ni har hamnat fel, ni har hamnat enligt det franska uttrycket i "le marais".

Anf. 20 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Jag hoppas att Lars Bäckström inte har glömt värnskatten, kapitalbeskattningen och allt det andra som vi tillsammans var överens om i december när det gällde att höja skatterna för höginkomsttagarna.

Det är naturligtvis alltid populärt, Lars Bäckström, att motsätta sig besparingar. Så har det alltid varit, och det har också alltid varit Vänsterns sätt att driva politik. Men vi måste nu tyvärr genomföra dessa besparingar. Också jag tycker att det känns smärtsamt att spara i a-kassan, i sjukförsäkringarna osv. Men jag tror mig ändå kunna se att det som har hänt i svensk politik efter det att vi gjorde upp med Centern – som Rolf Kenneryd sade tog det inte bara en enda natt, utan det var förhandlingar under flera dygn – är att räntorna är på rätt väg och att kronan har stärkts. Det viktiga i den ekonomiska politiken just nu är att det är vi och inte längre den s.k. marknaden som beslutar. Det är

därför, Lars Bäckström, som vi gör det här tillsammans med Centerpartiet, alltså för att vi återigen skall få ordning på Sveriges finanser. Det kommer på lång sikt att gynna löntagarna i det här landet.

Anf. 21 KARIN PILSÄTER (fp) replik

Fru talman! Vad som är ett brott mot skattereformen betraktas ju olika beroende på vem som föreslår vad. Det varierar ju väldigt mycket just när det gäller den socialdemokratiska politiken. För oss är ändå detta med hälften kvar – dvs. maximalt 50 % i marginalskatt – en oerhört central del i skattereformen. Det är viktigt för ekonomins funktionssätt och som en signal för människor i vårt land. Det är också viktigt som en restriktion för oss själva. Även om verkligheten runt omkring oss ändras finns det ändå vissa grundläggande begrepp i skattepolitiken som man måste hålla fast vid. Hälften kvar är ett sådant begrepp. Därför lägger vi fram förslaget att man skall återgå till en marginalskatt på 50 %.

Vi var tveksamma till sänkningen av grundavdraget för pensionärer. Vi var i och för sig beredda att acceptera detta, men när alla andra backade ur sade vi: Okej, då är det väl dåligt. Men vi köpte inte precis just den finansiering som Socialdemokraterna och Centerpartiet kom överens om, eftersom vi tyckte att det var en dålig finansiering. Det var inte för att vara populister, utan det var för att vi tyckte att det inte var ett bra förslag. Vi har lagt fram andra förslag som täcker upp den summan. Att då höja skatten med några hundralappar för alla rakt över hela linjen tyckte vi inte var någon god idé.

Sedan sade Anita Johansson i sitt anförande att den här politiken förhoppningsvis leder till en hög tillväxt. Vi tycker inte att det räcker. Man måste ha en politik där man satsar på nya företag som ägs av företagare som skapar jobb. Då är dubbelbeskattning av aktier inte en bra metod. Det låser pengarna i gamla företag i stället för att de kan ingå som riskkapital i nya företag. Det är därför som vi vill avskaffa dubbelbeskattningen.

Anf. 22 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Karin Pilsäter säger att det viktigaste av allt är att man har en marginalskatt på 50 %. Ja, det var också vår målsättning, fru talman, när vi gjorde upp om den stora skattereformen. Det var vår målsättning att vi skulle kunna hålla fast vid detta. Men tyvärr förlorade vi socialdemokrater regeringsmakten 1991. Tyvärr rusade statens finanser åt alla håll, och det var kanske inte så konstigt med tanke på alla dessa partier i regeringen som hade olika krav. Jag kan bara beklaga att Sveriges ekonomi nu ser sådan ut att vi måste ha den s.k. värnskatten. I det här läget tycker jag att det är riktigt att höginkomsttagarna får betala litet mer av sin inkomst i skatt.

Sedan när det gäller företagandet, Karin Pilsäter, kan jag bara konstatera att under den förra regeringsperioden var det 40 000–50 000 företag som gick i konkurs. Det kan man väl ändå inte skylla oss socialdemokrater för.

Anf. 23 KARIN PILSÄTER (fp) replik

Fru talman! Av det senaste dokumentet från regeringen, den stora kompletteringspropositionen, framgår väldigt tydligt att regeringen i varje fall inte anser att de tre åren av borgerligt styre var det som orsakade de ekonomiska problemen utan att de började långt tidigare. Att företag går i konkurs i en lågkonjunktur är knappast något märkligt. Men den förra regeringen genomförde en rad förändringar som skulle underlätta för företagen, av vilka en del åter har tagits bort.

Jag tror att stabila spelregler är oerhört viktiga. Ad hoc-lösningar är inte det som skapar långsiktigt stabila spelregler. Vore det så att dubbelbeskattning på aktier skulle tas bort enbart för att ge några rika knösar mer pengar i plånboken för att konsumeras upp, skulle vi inte heller tycka att det var ett angeläget och viktigt förslag, även om det principiellt är litet märkligt att beskatta samma pengar två gånger. Syftet är just att få ut pengar ur gamla företag, som går bra men som ändå inte expanderar och ger nya jobb, för att satsas i nya företag. Då kommer det även fortsättningsvis att vara så att en del affärsidéer trots allt inte håller utan företag går i konkurs. Men många företag kommer att klara sig, leva vidare, expandera och anställa fler människor.

Anf. 24 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Jag trodde, Karin Pilsäter, att vi socialdemokrater och Folkpartiet tillsammans skulle åstadkomma stabila spelregler med den stora skattereformen. Tyvärr kan jag konstatera – jag har följt skattefrågan mycket noga genom åren – att de stabila spelregler som vi var överens om i denna kammare bröts upp ganska snabbt när Bo Lundgren blev skatteminister. Det är tyvärr ett faktum.

Det är bara att konstatera, Karin Pilsäter, att man höjde skatterna för låginkomsttagarna och sänkte dem för dem med höga inkomster. Det handlade om ungefär 30 miljarder kronor åt båda hållen. Jag är mycket ledsen över att Folkpartiet ställde sig bakom en sådan politik i den förra regeringen.

Anf. 25 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Jag tycker att det är ganska märkligt att man talar om orättvis skattepolitik, som den förra regeringen skulle ha fört, när man nu är i färd med att genomföra förslagen om dubbelbeskattning och kvittningsrätt.

Anita Johansson talar om att få ordning i statsfinanserna. Är det i det läget acceptabelt att sänka matmomsen med 7,7 miljarder som inte ger någon större effekt på sysselsättningen? Inte heller fördelningspolitiskt är detta förslag alls träffsäkert.

Jag tvingas konstatera att socialdemokraterna inte har någon långsiktig strategi i skattepolitiken. Socialdemokraterna för en dagspolitik, som kommer att öka misstron mot stabiliteten i det svenska regelsystemet och minska investeringsbenägenheten. Vad Sverige behöver är långsiktighet och stabilitet.

Anf. 26 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Kds hade ju förmånen att vara med i den förra regeringen och försöka se till detta med långsiktighet, men det kunde man inte se så mycket av på den tiden.

När det gäller sänkning av matmomsen vet jag att den kommer att stimulera ekonomin. Folk kommer att kunna handla åtminstone mat litet billigare.

Nu har vi gjort upp med Centerpartiet. Såvitt jag kan begripa har kristdemokraterna varit litet sura därför att de inte fått vara med i diskussionerna. Jag välkomnar att fler partier tar sitt förnuft till fånga när det gäller att få ordning på statsfinanserna.

Anf. 27 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Jag vidhåller att matmomsen inte är något bra fördelningspolitiskt instrument. Det är bara att gå tillbaka till de dokument som var aktuella för tio år sedan, då man från socialdemokratin sade att det var ett mycket trubbigt instrument som gynnade de rika, dem som köper dyr mat.

Surhet är ingenting som utmärker en kristdemokrat. Det borde Anita Johansson känna till. Vi är verkligen inte sura. Vi har egna förslag, och vi är öppna för att samarbeta för att lösa Sveriges ekonomiska problem.

Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Om nu inte Michael Stjernström tycker att matmomsen är något bra fördelningspolitiskt instrument, tycker då kds att det är fördelningspolitiskt riktigt att göra som den förra regeringen gjorde? Den sänkte skatterna för de rika och välbeställda och planerade att sänka skatterna på förmögenheter, arv och gåvor och lade i stället skatter på vanliga inkomsttagare. Är det en riktig politik för kds?

Anf. 29 RONNY KORSBERG (mp) replik

Fru talman! Jag noterar med tacksamhet inlägget om skatteväxling i Anita Johanssons replik. Betänkandet är ju väldigt otydligt och grumligt i detta avseende och jag tyckte nog att Anita Johanssons beskrivning av avsnittet var lika grumlig. Därför skulle jag vilja ha ett förtydligande.

Jag fick den uppfattningen att Anita Johansson själv tror på denna tanke, eftersom hon inbjöd fler partier och förväntade sig att fler partier än ett skulle ställa upp. Men då måste jag fråga: Tror Socialdemokraterna egentligen på skatteväxling? Varför vill man vänta i ett och ett halvt år, tills utredningen om skatteväxling är klar, med att vidta några åtgärder över huvud taget? Och varför har man höjt skatten på arbete, om man nu tror att en växling där bl.a. beskattningen på arbete sänks skulle vara en riktig väg? Varför har man då höjt den? Och varför har man nöjt sig med att höja koldioxidskatten med sådana blygsamma belopp så att det inte täcker mer än knappt en tjugondel av EU-medlemskapsavgiften? Det skulle jag vilja veta.

När det gäller sänkningen av a-kasseersättningen skulle jag vilja veta varför Socialdemokraterna, som pläderar så för rättvis fördelningspolitik, inte har ansträngt sig mer för att hitta en rättvis fördelningsprofil. En sådan generell sänkning av a-kasseersättningen slår nämligen ganska tufft mot dem som har låga inkomster.

Anf. 30 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Jag tror på skatteväxling, Ronny Korsberg. Jag vill verkligen uppriktigt säga det. Men vi har en tradition i denna kammare och i Sverige att när det pågår en utredning avvaktar vi den. Jag kommer att göra allt som står i min makt för att det skall bli bra med skatteväxlingen.

Ronny Korsberg frågar varför vi har höjt skatten på arbete. Jo, därför att statens finanser ser ut som de gör, Ronny Korsberg. Det är mitt enkla svar på den frågan.

Anf. 31 RONNY KORSBERG (mp) replik

Fru talman! Jag är mycket medveten om hur statens finanser ser ut. I det förslag till budget som vi har lagt fram från Miljöpartiet har vi förbättrat statens finanser med ungefär ytterligare 5 miljarder gentemot det förslag som regeringen har lagt fram.

Men vi har lagt ökade skatter på sådant som vi vill bli av med, t.ex. koldioxid och andra saker, inte på arbete, för det vill vi inte bli av med. Men jag är glad över att Anita Johansson tror uppriktigt på skatteväxling. Jag tror det när hon säger det, att hon själv tror på den här idén.

Men Anita Johansson undvek att svara på min andra fråga som gällde a-kassan. Snabbköpskassörskan på Konsum och vårdbiträdet har typiska lågavlönade kvinnoyrken, och det är de som får gå först när vi skär ner. Jag ser med förfäran på hur stentufft en sänkning av a-kassenivån slår mot dem. Vi har lagt fram förslag som går ut på att göra undantag för dem som har det sämst ställt. Det ger en betydligt bättre fördelningsprofil.

Vi som har litet högre inkomster har råd med en litet större sänkning om vi blir arbetslösa. Men det klarar inte de grupper som har låga löner.

Jag upprepar min fråga till Anita Johansson: Varför har ni inte över huvud taget försökt hitta en bättre fördelningsprofil, där man skyddar dem som har sämst löner? Har jämställdhetsministern verkligen tittat på det här förslaget?

Anf. 32 ANITA JOHANSSON (s) replik

Fru talman! Som jag började med att säga i mitt anförande så debatterar jag just nu betänkandet, inte a-kassan, Ronny Korsberg!

I dag kommer alla partier att lägga fram sina motioner. Sedan kommer arbetsmarknadsutskottet att noga läsa alla motioner och penetrera detta med jämställdheten – för och emot de olika förslagen. Jag har därför ingen kommentar till a-kassan i dag, Ronny Korsberg!

Anf. 33 KARL-GÖSTA SVENSON (m)

Fru talman! Jag konstaterar att Anita Johansson undviker att svara på frågan om tjänstemomsen, vilken är väldigt viktig framför allt när det gäller vårt EU-medlemskap.

Skattechocken och även otillräckliga besparingar har lett till höga räntor, till en lågt värderad krona, till sämre tillväxt och till ett sämre företagsklimat. Det har ni bidragit till genom åtgärderna mot företagarna och genom återställarpolitiken på många olika områden, inte bara på skatteområdet. Därför kommer de nya jobben inte till. Det blir bara AMS-jobb. Det är AMS-jobb, AMS-jobb och återigen AMS-jobb. Genom en felaktig politik är vi på väg att få "en nation i AMS". Därför vill vi förändra. Sänkta skatter har stor betydelse när det gäller att skapa ett gott företagarklimat och nya jobb inom den privata sektorn. Detta är nödvändigt.

När det gäller regeringens trovärdighet kan man ifrågasätta de dubbla budskapen. Göran Persson var ju i Paris i slutet av mars och uttryckte där bl.a. inför medierna att det inte skulle bli några fler skattehöjningar i Sverige. Men dagarna efter frågade Carl Fredrik Graf här i kammaren Ingvar Carlsson om hela regeringen stod bakom det. Självklart, sade Ingvar Carlsson. Men han kompletterade det svaret något genom att säga att det kan vara fråga om vissa smärre saker, vissa smärre justeringar av skatterna. Jag bortser då från EU-medlemskapets finansiering, som ju redan var aviserad.

Det dröjde emellertid inte mer än en vecka förrän det blev ungefär 1 miljard i nya skatter genom uppgörelsen med Vänstern om begränsad rätt att dra av för pensionsförsäkringar. Det ligger ingen trovärdighet i en sådan politik.

Därefter aviserade ni dessutom ungefär 10 miljarder i likviditetsindragning plus ökade skatter och ökade effekter för småföretagare när det gäller de regler för inbetalning av moms som nu är aviserade. Inte undra på att förtroendet för regeringen sviktar när man ena dagen säger en sak och därefter handlar på ett helt divergerande sätt!

Anf. 34 ANITA JOHANSSON (s)

Fru talman! Karl-Gösta Svenson, liksom alla andra moderater, talar alltid om skattechocker. Jag tyckte att jag upplevde en skattechock när Bo Lundgren och Moderaterna så att säga bestämde om skattepolitiken. Man höjde ju skatten för vanliga inkomsttagare med ungefär 30 miljarder och sänkte skatten för förmögenhetsägare och andra. Det kallar jag för skattechock, Karl-Gösta Svenson!

Karl-Gösta Svenson säger att det inte blir några nya jobb med vår politik. Men jag kan upplysa Karl-Gösta Svenson – om han själv inte läst om det i tidningarna och följt den aktuella debatten – att ungefär 100 000 nya jobb kommer att skapas i år. När vi går igenom vår politik här i kammaren, med allt som vi tillsammans med Centern har lagt fram i bl.a. kompletteringspropositionen, räknar vi med 180 000 nya jobb. Där finns det en markant skillnad mellan oss socialdemokrater och Moderaterna i politiken. För oss har alltid jobben, jobben, jobben varit

den viktigaste ledstjärnan på alla politikerområden, Karl-Gösta Svenson!

Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m)

Fru talman! Det är inte riktigt så, Anita Johansson! Under en mycket stor del av en 40-årsperiod har Socialdemokraterna regerat Sverige. Under den tiden har vi inte nettoökat med ett enda jobb inom den privata sektorn. Det måste vi åtgärda. Det gör vi inte genom att straffbeskatta företagandet, utan det gör vi genom att ha ett bra företagarklimat. Då har skatterna en väldigt stor betydelse.

Vi i den borgerliga regeringen under förra mandatperioden tog med kraft oss an detta och gav förutsättningar för ett gott företagarklimat, för en ökad tillväxt i ekonomin och för nya jobb inom den privata sektorn. Vi var på väldigt god väg. Tyvärr fick vi inte förnyat förtroende. Men ni har gått tillbaka till det gamla och återställt allting. Nya jobb tillkommer bara genom AMS försorg. Men de är inte långsiktiga, Anita Johansson!

Jag skulle tacka min Gud om vi snabbt kunde få 100 000 jobb med er politik. Det vore mycket bra för Sverige. Tyvärr är det inte så. Nya jobb inom den privata sektorn efterfrågas, och de måste komma till. Det måste ske genom stimulanser, sänkta skatter och ett gott företagarklimat. Det är den enda vägen i det här avseendet. Då gäller det att visa att man har en politik som är långsiktig och konstruktiv och som innebär att de löften som ges också motsvarar det som verkställs några dagar eller någon vecka efter det att man uttalat sig.

Anf. 36 ANITA JOHANSSON (s)

Fru talman! Karl-Gösta Svenson talade, tror jag, om ett 44-årigt socialdemokratiskt regeringsinnehav. Det är bara att beklaga att det har brutits några gånger, för annars hade det här landets ekonomi kanske sett litet annorlunda ut.

Jag är övertygad, Karl-Gösta Svenson, om att vår politik kommer att innebära att sysselsättningen blir bättre. Jag är också övertygad om att den uppgörelse som vi nu har träffat kommer att innebära att räntorna sjunker och kronan stärks, vilket är vanvettigt viktigt för det här landet. Det borde också Karl-Gösta Svenson inse.

Naturligtvis behövs det långsiktighet. Det håller jag med om. Men ibland när man gör upp om saker och ting får man både ge och ta, Karl-Gösta Svenson! Så är det med demokratin och politiken.

Sedan vill jag kommentera ett par saker i Karl-Gösta Svensons anförande. Han hänvisade till Ingvar Carlsson, Mona Sahlin och Lars Hedfors och till deras debattartiklar och brev i valrörelsen. Ja, vad vi lovade i valrörelsen, Karl-Gösta Svenson, var att återigen se till att skatterna blir rättvisa. Det som vi har hållit på med sedan vi återfick regeringsinnehavet är att ändra på det som Karl-Gösta Svenson så villigt röstat för – hög beskattning för vanliga löntagare och sänkta skatter för de rika i vårt samhälle.

Jag räknade inte hur många gånger Karl-Gösta Svenson talade om avdrag i sitt anförande. Det var ju avdrag, avdrag, avdrag, avdrag. Men

jag skall noga göra det när jag studerar protokollet. Det är ett enda avdragshysteri som Moderaterna återigen står för.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

## 6 § Företagsskatt

*Företagsskatt*

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU21
Företagsskatt

Anf. 37 CARL ERIK HEDLUND (m)

Fru talman! Det finns en hel del underligheter i svensk skattepolitik. I dag skall vi debattera ett av de i särklass mest svårförståeliga fenomenen, nämligen dubbelbeskattningen av aktieutdelningar.

Redan uttrycket *dubbelbeskattning* visar att detta är något extraordinärt, något som avviker från gängse mönster. Men det indikerar också att det här är ett område som staten från allmänna synpunkter gärna vill hålla efter och som följaktligen skall beskattas extra hårt. Det skall kanske till sin natur jämföras med miljöskatter. De sägs ju tillkomma för att vi skall förändra vårt beteende så att belastningen på miljön blir mindre.

Dubbelbeskattningen av företagen har naturligtvis en liknande effekt på företagandet. Företagandet skall tydligen hållas efter!

Fru talman! Ser vi på utvecklingen i Sverige under de senaste 30–40 åren har också det privata näringslivet pressats tillbaka i förhållande till den offentliga sektorn. Ja, det är i själva verket inte bara i relativa termer som tillbakagången skett. Sedan 1950 har praktiskt taget inga nya jobb tillkommit i den privata sektorn, sett som en enhet. All expansion i sysselsättningen har skett i den skattefinansierade sektorn.

Sent omsider har emellertid socialdemokraterna kommit fram till att det inte kan fortsätta på det här viset. Statsskulden växer. Räntorna är skyhöga, den svenska kronan svag och arbetslösheten rekordhög. Utvecklingen måste ändras!

Nu hade den borgerliga regeringen gjort en mängd både stora och små förändringar som skapat ett mycket positivt företagsklimat. Jag har aldrig under mina mer än 30 år i företagsvärlden upplevt en sådan optimism och arbetsglädje som under de här åren. Trots den stora allvarliga ekonomiska krisen fanns det vägar ut ur eländet, och det fanns egentligen bara ett stort frågetecken: Vad händer om socialdemokraterna kommer tillbaka? Det var inte lätt att veta före valet. Många företagare trodde nog att det inte skulle bli så många förändringar eftersom man trodde att alla, inklusive socialdemokraterna, förstod hur viktigt det är att åstadkomma en positiv tillväxt i den privata sektorn. Men snart nog fick vi ta del av den s.k. återställarpolitiken. Vi kan nu också se hur optimismen bland såväl hushåll som företag förbytts i pessimism om den framtida ekonomiska utvecklingen.

Finansminister Göran Persson har här i kammaren hållit ödesmättade tal om det utomordentligt allvarliga läge som Sverige befinner sig i. Skattehöjningar på en rad olika områden och neddragningar i de offentliga utgifterna räcker uppenbarligen inte för att övertyga våra långivare om att Sverige är på väg att klara upp sina affärer. De som analyserar Sverige vet att det är en omöjlighet att på detta viset sanera ekonomin och samtidigt tro att man kan ha ett fungerande samhälle som står sig i den hårdnande internationella konkurrensen. Det måste till något mer: en stark signal att Sverige verkligen vill komma tillbaka som en stark industri- och företagsnation.

Fru talman! Läser man den regeringsförklaring som Ingvar Carlsson lämnade förra hösten verkar det som om regeringen också insåg detta. Det heter nämligen så här om företagen i regeringsförklaringen: "Den avgörande förstärkningen måste därför komma till stånd genom ökad tillväxt och bättre sysselsättning. De nya arbetstillfällena måste i första hand komma till stånd i näringslivet. Sverige behöver fler företag och fler företagare."

Varför stod inte hela näringslivet upp och jublade när man fick höra detta? Jo, därför att ord och handling inte stämmer överens. Samtidigt kom, som vi vet, många destruktiva skatter, avgifter, arbetslagar m.m. tillbaka!

Återställarpolitiken gick före både förnuftet och den nyvunna insikten att Sverige behövde fler företag och företagare.

Hur kan man återinföra dubbelbeskattning på företagande och samtidigt säga sig vilja få till stånd ökad tillväxt och högre sysselsättning genom fler företag och företagare?

Fru talman! Jag har kommit fram till att det måste bero på att man inom socialdemokratin fortfarande inte förstår hur företag uppstår och utvecklas. Man vet inte vilka regler och förutsättningar som är de bästa för att åstadkomma ett positivt företagsklimat.

Företagare är realister. De ser på resultatet och bryr sig mindre om vad som sägs. Vackra ord är de vana att höra. Men det gäller för socialdemokraterna att visa att man menar allvar också, och det kan man bara göra i handling!

Fru talman! I dag skall vi debattera företagsbeskattningen, som är *en* del av den totala bilden av svenskt företagande.

Som jag sade inledningsvis är redan begreppet dubbelbeskattning en tydlig fingervisning om hur regeringen och socialdemokraterna egentligen ser på företagandet. Trots allt vackert tal i regeringsförklaringen och på valmöten i höstas är uppfattningen att vinster i företagandet är något som skall motarbetas eller åtminstone beskattas ordentligt, dubbelt upp för säkerhets skull.

Detta är djupt olyckligt. Om man menar någonting med det som står i regeringsförklaringen måste socialdemokraterna vara extra tydliga i sina signaler till företagarna. De tidigare spåren förskräcka, och socialdemokratins trovärdighet bland företagare är sedan tidigare extremt låg.

Jag är fascinerad över att socialdemokrater, kommunister och miljöpartister tycks tro att man skall få i gång företagandet när man sam-

tidigt straffbeskattar det. Höjda bidrag och någon form av fördelningspolitik mellan företag tycks föresväva dem som en lösning. Kan inte utvecklingen i den f.d. socialistiska delen av Europa vara en tydlig fingervisning om vad som händer om man för en sådan politik och om hur mycket bättre utvecklingen har blivit när företagen där fått möjlighet att utvecklas?

Fru talman! Det kan inte vara så svårt att förstå hur illa dubbelbeskattningen slår. Om mina bankräntor och obligationsräntor bara beskattas en gång, medan aktieutdelningen beskattas både i företaget och hos mig, måste givetvis avkastningen på det egna kapitalet i företaget vara avsevärt högre för att möjliggöra en lika stor avkastning efter skatt åt mig som ägare. Aktiekapitalet är dessutom ett riskkapital i motsats till banksparandet, så avkastningskravet ökar ytterligare. Med dagens höga räntor blir avkastningskravet mycket högt – alltför högt för att skapa tillväxt, alltför högt för att skapa många nya riktiga jobb.

Skatteutskottet skriver också i sitt betänkande: "I Sverige föreligger det en brist på industriellt inriktat kapital. Det är därför av stor betydelse att skapandet av riskvilligt kapital inte försvåras. Detta gäller för såväl små som stora företag." Trots detta konstaterande motsätter sig utskottets majoritet att ändra på dubbelbeskattningen, en av de mest kontraproduktiva skatter som Sverige har.

Tyskland, Finland, Frankrike, Norge, Grekland, Irland, Italien har alla fullständig enkelbeskattning av aktievinster, medan Storbritannien, Spanien och Portugal har reduktioner på mellan 75 % och upp till 100 %.

Fru talman! Nackdelarna med dubbelbeskattning kan sammanfattas i några punkter:

För det första blir det sämre tillgång på riskvilligt kapital i Sverige. Detta medför i sin tur att det utländska ägandet i våra storföretag ökar. De utländska ägarna har en enkelbeskattning och kan alltså ställa andra avkastningskrav än vad svenska aktieägare gör.

För det andra måste de mindre och mellanstora företagen, börsnoterade eller andra, kunna visa en väsentligt högre lönsamhet än de stora konkurrenterna i Sverige för att över huvud taget få tillgång till riskkapital.

För det tredje innebär detta att kostnaderna för nytt kapital ökar.

För det fjärde kommer en hel del investeringar och företagsidéer aldrig att förverkligas beroende på de uppdrivna avkastningskraven.

För det femte låser de vinstrika företagen in sitt kapital. Det delas inte ut till ägarna utan används i företaget, eftersom det är det skatteoptimala sättet att agera. Risken är då stor att vi får fler konglomerat och att kassastinna företag blir uppköpta av utländska intressen.

För det sjätte kommer för litet riskkapital på marknaden att kunna allokeras till helt nya företag.

Allt detta leder till att näringslivet kommer att få en sämre förnyelse, sämre rörlighet och en felaktig struktur. Och naturligtvis skapas inte alls så många riktiga nya jobb som annars skulle kunnat ske.

Fru talman! Jag vet att regeringen vill kompensera dessa utvecklingstendenser med en ökad flora av bidrag, stimulanspaket, m.m. Detta

är enligt min uppfattning beviset på hur litet man förstår av företagandets idé och villkor. Sverige skall ha riktiga företagare och inga bidragssökande personer. Spelreglerna skall vara klara och entydiga, och framför allt skall de inte motarbeta företagandet.

Fru talman! Nog skulle det vara bra intressant att få veta det fiffiga i att straffbeskatta företag i förhållande till ett helt riskfritt sparande och hur man tror att man skall få ett ökat företagande på detta sätt. Än har jag inte sett någon sådan förklaring. Jag vet att vi i dag inte heller kommer att få någon, helt enkelt därför att det inte finns någon vett och reson i att bestraffa och beskatta något som man uttryckligen vill skall växa.

Fru talman! Vi moderater vill att riksdagen beslutar att slopa dubbelbeskattningen på aktieutdelningar enligt de regler som gällde under 1994 med verkan från den 1 januari 1996.

Fru talman! Jag får härmed yrka bifall till reservation 1. Självfallet står vi moderater också bakom våra övriga reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med detta yrkande.

Anf. 38 ROLF KENNERYD (c)

Fru talman! Under debatten om föregående betänkande framhölls av flera talare vådan av olika besked vid olika tidpunkter, och särskilt när det är kort mellanrum mellan dessa tidpunkter. Det är naturligtvis ett riktigt konstaterande. Det är inte bra med olika besked under kort tidsrymd.

Vad är det då för lärdom som vi allesammans borde kunna dra av detta konstaterande? Om man hyllar samarbetets princip är det i vart fall att avstå alltför överdriven och självsäker argumentation. Verkligheten är, som jag pekade på under föregående debatt, alltid en balansgång mellan å ena och å andra sidan. Det är viktigt att i sin argumentation redovisa såväl fördelar som nackdelar med olika företeelser.

Det är först då man kan både ge och ta. Det är först då som man kan åstadkomma resultat. Det är då det blir möjligt att åstadkomma återinförande av kvittningsrätt för nystartade företag. Det är då det blir möjligt att införa riskkapitalavdrag. Det är då det blir möjligt att seriöst diskutera enkelbeskattning för små och medelstora företag.

Det är inte via reservationer till olika betänkanden som vi skapar resultat och beslut i denna kammare, utan det är viljan och förmåga att ge och ta argument, att väga för- och nackdelar, som ger påverkan på beslut. Det är då fullständigt meningslöst att ägna sig åt årtalsexercis liknande den som Michael Stjernström ägnar sig åt när det gäller Centerns uppfattning beträffande kvittningsrätten. Vår uppfattning beträffande kvittningsrätten är alltjämt att det vore värdefullt om den kunde införas 1995. Men genom att ge och ta har vi nu sett till att den återinförs 1996. Det är bra att så sker. Det är det som är konstruktiv oppositionspolitik.

Jag önskar såväl Michael Stjernström som andra välkomna att i konstruktiv anda lösa våra gemensamma problem. Då måste man lämna retorikens värld och närma sig verklighetens värld, ta och ge argument

och väga för- och nackdelar. Jag hoppas att vi skall kunna göra det framöver i skatteutskottet.

Fru talman! Jag har inga yrkanden till detta betänkande.

Anf. 39 ISA HALVARSSON (fp)

Fru talman! Sverige är inte en företagarnation. Men vi måste bli. Klimatet och kulturen måste förändras. Det krävs en dramatiskt annorlunda värdering av företagandet som livsstil för att Sverige skall kunna få fram de hundratusentals nya jobb i den privata sektorn som behövs för att massarbetslösheten skall besegras.

Socialdemokraterna har i grunden ett slags manipulativt förhållande till företagsamheten. Företagen skall vara lönsamma för att kunna mjölkas. Men faktum är att om man vill att en halv miljon nya arbetstillfällen netto skall växa fram i det privata näringslivet under resten av 90-talet krävs ett värderingsklimat där entreprenören är en huvudperson, en person och inte en mjölkkossa.

Kampen mot arbetslösheten måste vara en kamp för de människor och processer som skapar de nya jobben i Sverige. Det kan låta självklart. Men alltför ofta handlar svensk debatt om att rädda jobb i stället för att skapa jobb. Alltför ofta framställs arbetsmarknadsministern och AMS-chefen som huvudpersoner i kampen mot arbetslösheten. Det är de inte och har aldrig varit.

Sverige behöver självfallet en fungerande arbetsmarknadspolitik. Men den kan aldrig ersätta eller skapa en fungerande arbetsmarknad. För att en sådan arbetsmarknad ska uppstå krävs det att det ständigt åstadkoms ett stort utbud av nya arbetstillfällen. De ska framför allt komma till i verksamheter som står sig väl i internationell konkurrens och som ger underlag för höga löner och därmed ett högt välstånd.

Enligt alla försök att bedöma framtiden kommer nettotillskottet av nya jobb i allt väsentligt att komma inom den privata tjänstesektorn, där småföretagen är starkt dominerande. Tjänstesektorn är mångfacetterad. Där finns både kvalificerade företagartjänster och hushållsnära servicenäringar. Den kan heller inte diskuteras isolerad från industrin. Starka och konkurrenskraftiga industriföretag är tvärtom av vital betydelse för tillväxten i den industrinära delen av tjänstesektorn.

Även om alla räknar med att tjänstesektorn skall expandera ytterligare tyder det mesta på att tillväxten inte blir tillräcklig för att motverka bortfallet av andra jobb. Vi vet också att den arbetskraftsintensiva tjänstesektorn är mer känslig för höga skatter än varuproduktionen. Helst bör momsbelastningen på privata tjänster minskas.

Vi bör påverka EU att ändra sina regler så att medlemsländerna tillåts att ha lägre moms på tjänster än på varor. Men reformarbetet får inte förlamas i väntan på att sänkt tjänstemoms skall bli möjlig. Om inte en lättnad kan ske genom att momsbeskattningen på ett eller annat sätt minskar bör arbetsgivaravgifterna på tjänster sänkas.

Det Sverige behöver är inte bara en god konjunktur utan även en i väsentliga avseenden ny ekonomisk kultur. Hundratusentals enskilda människor i vårt land skall känna att det är mödan värt att starta ett nytt eget företag eller att expandera ett småföretag som redan finns.

Ingen politiker kan veta vilka dessa människor är, vilka uppslag de har och vilka affärsidéer som kommer att visa sig bärkraftiga. Det politiker kan göra är främst två saker: att undanröja hinder och att ge signaler i stort och smått om ett nytt företagarklimat i vårt land.

En vattendelare i detta sammanhang gäller synen på företagarna och fördelningspolitiken. När vi folkpartister diskuterar företagandets skattevillkor ser vi människor av kött blod som gör en samhällsnyttig insats och om de får rätt uppmuntran kan skapa både jobb och välstånd. Vi har i Sverige underskott på människor som vågar ta steget ut i företagandet.

Det handlar självfallet om att stimulera innovatörer och entreprenörer. Men det är minst lika viktigt att skapa en annan förståelse för och inlevelse i de redan verksamma småföretagens situation. När politiken utformas måste man ta hänsyn inte bara till företaget utan också till hur det som sker påverkar människan bakom verksamheten. Han eller hon sitter med ansvaret och tvingas ofta fatta svåra beslut helt ensam.

I en strategi för hög sysselsättning och låg arbetslöshet går det inte att utesluta det fundamentala kravet på förbättrad riskkapitalförsörjning. Vi i Folkpartiet vill förbättra riskkapitalförsörjningen genom att avskaffa den dubbla beskattningen av företagens vinster. Vinster skall bara beskattas en gång, inte som i dag, efter socialdemokraternas återställare, både i företaget och hos den som tar emot aktieutdelningen. En sådan reform skulle radikalt förbättra företagens förutsättningar att få fram nytt riskvilligt kapital. Dubbelbeskattningen är i praktiken en straffbeskattning på nya jobb.

I dag är det dyrare att betala en utbyggnad av företaget med eget kapital än med lånat kapital, och detta i ett läge när den låga soliditeten i våra småföretag är ett mycket stort problem. Ett avskaffande av dubbelbeskattningen skulle rätta till detta.

Dubbelbeskattningen innebär problem i flera avseenden, men det tycks vara ett oöverstigligt pedagogisk problem att få socialdemokrater att inse detta. Genom dubbelbeskattningen är det billigare för företagen att använda lånefinansiering för sina investeringar än att gå in med nytt eget kapital. Härigenom har företagens soliditet blivit för dålig. Både deras förmåga att rida ut kriser och konjunkturnedgångar och deras expansionsmöjligheter har på det sättet försämrats.

Dubbelbeskattningen har också den nackdelen att den medverkar till att låsa in gamla vinster i företagen. Den reser en skyddsmur kring företagets egna projekt. Mindre företag som bara har tillgång till en svensk riskkapitalmarknad eller i de flesta fall ingen riskkapitalmarknad alls är beroende av de insatser som företagaren själv och hans personliga nätverk kan ställa upp med, t.ex. fastrar och mostrar osv. Här innebär dubbelbeskattningen en klar fördyring. Många projekt som borde genomföras kan på grund av den helt enkelt inte möta kapitalavkastningskraven.

Satsningar i små företag kräver redan i sig en extra riskpremie jämfört med andra aktieplaceringar. Det beror på att det generellt sett innebär en större risk att satsa i småföretag och på att investeringen har en mycket dålig likviditet, dvs. det är svårt att dra sig ur.

Den grundläggande frågan som måste ställas är: Hur skall man få människor att satsa på riskabla och hårdbeskattade investeringar när nettoränta kan fås på högavkastande riskfria statsobligationer?

Det är obegripligt att socialdemokraterna kan tro att det kommer fram nya företag och jobb bara för att de önskar det.

Fru talman! Dubbelbeskattningen på aktier måste bort. Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i detta betänkande.

Anf. 40 PER ROSENGREN (v)

Fru talman! Det är litet märkligt att den här skattedebatten väldigt litet handlar om just företagsskatter och förslag till lösningar på de problem som finns för små och medelstora företag.

I mitt anförande tänkte jag ta upp dessa problem, dvs. företagsbeskattningen, och de förslag till lösningar på problemen som vi i Vänsterpartiet har lanserat i vår företagsskattemotion.

Det är kanske ganska naturligt att de tidigare talarna inte har berört företagsbeskattningen som sådan. Det snåriga regelverk som de har varit med om att införa mot just små och medelstora företag är ju deras verk. Då vill man inte gärna stå här i kammaren och ta upp den debatten, men det tänker jag göra.

Jag skall försöka beskriva företagsbeskattningen i ett litet historiskt perspektiv. Under 40-, 50- och 60-talen kunde små och medelstora företag själva i stort sett göra sina deklarationer och sina bokslut. Man hade något som hette lagerreserv. Man tillförde något som hette investeringsfonder för konjunkturutjämningen. Man hade visserligen litet olika regler beroende på vilken företagsform det handlade om, men regelsystemet var trots allt ganska enkelt.

Sedan har det då börjat. Under 80-talet förändrade man avsättningsmöjligheterna till lagerreserven, man förändrade reglerna vad gäller investeringsfonderna och sedan kom den beramade skattereformen med SURV-avsättningar där framför allt K-SURV:en, dvs. kapital-SURV:en, t.o.m. fick Lagrådet att framföra en viss kritik mot komplexiteten i regelverket.

Efter detta har man infört något som heter expansionsmedel, räntefördelning. Det är också underlag som skall räknas fram som är helt groteska. Det tar kanske tre–fyra timmar för en revisor att räkna fram dem. Jag pratade med en revisor häromdagen. Han sade att han sedan får sitta i en och en halv timme för att förklara för företagaren varför han har gjort så. Då förstår man att dessa regler inte är anpassade till den verklighet som vi lever i i dag.

I valrörelsen och i debatten under de senaste åren har alla slagit sig för bröstet och tagit småföretagarna till sina hjärtan. Det är mycket intressant att se vad som har åstadkommits för att göra förbättringar för just dessa.

De borgerliga pratar fortfarande om dubbelbeskattningen. Det har vi hört här i kammaren i dag. Det är dubbelbeskattningen som är ett hinder för företagsutvecklingen. Jag återkommer till detta senare. Jag vill först göra en definition av vad vi menar med småföretag.

I debatten hör man ibland att småföretag är företag med mindre än 400 anställda, ibland är det 200 anställda, ibland är det 50 och ibland är det mindre än 10. I vår småföretagarmotion har vi satt gränsen vid 50 anställda, trots att det faktiskt enligt min mening är ett ganska stort företag som har 50 anställda.

Jag menar att vi i det här sammanhanget också måste titta på valet av företagsform. Man är alldeles för inriktad på aktiebolagen. I väldigt liten utsträckning studerar man handelsbolagens, kommanditbolagens och framför allt de enskilda firmornas problem. I detta sammanhang har detta med dubbelbeskattningen ingen relevans. Här finns inga sådana problem. Kapitaltillskotten och kapitaluttagen görs här som man vill.

Men det är intressant att de borgerliga snävar in sig till att bara prata om aktiebolag. Det visar också vilken blick de har och vilken konstig verklighetsuppfattning de har när det gäller småföretagen. Det har i och för sig införts en form av likställdhet mellan aktiebolag och enskilda firmor och handelsbolag genom reglerna om expansionsmedel. Men dessa regler gör ju att de flesta småföretagare inte har någon möjlighet eller inte orkar använda detta på grund av komplexiteten i regelsystemet.

Vad har då Vänsterpartiet för förslag? I vår småföretagarmotion har vi lagt in två väsentliga delar som vi tycker är mycket viktiga. För det första vill vi ta bort egenavgifterna på de första 40 000 kronorna på resultatet. Det handlar alltså om en skattelättnad för de små företagen, enskilda firmor, handelsbolag och kommanditbolag. Detta skulle hjälpa väldigt många småföretagare som i dag ligger på gränsen för att över huvud taget få verksamheten att gå runt.

Vi vill också kompensera småföretag, dvs. företag med mindre än 50 anställda – det gäller även aktiebolag i detta fall –, för de högre räntor som vi har i Sverige i förhållande till övriga Europa. Vi har därför föreslagit en form av skatteavdrag som skulle reducera ränteskillnaden med ungefär 3 %. Det skulle på fem år ge en 15-procentig reduktion, i princip i form av direkt skatteavdrag.

Isa Halvarsson och Carl Erik Hedlund tar upp dubbelbeskattningen och menar att sparandet skall behandlas likformigt. Om man studerar aktiefondernas broschyrer finner man att aktiesparandet har varit den mest lönsamma sparformen under 30–40 år och inte på något sätt har inneburit någon riskkapitalavsättning. Också det är ett mycket säkert sparande. Det är denna typ av sparande som ni vill gynna.

Vi har inom Vänsterpartiet i och för sig varit inne på att dubbelskattningen skall tas bort, men vi menar att utdelningen då i stället skall göras avdragsgill i företaget. Vi tycker att det är en betydligt bättre lösning. Vi har haft modeller för detta i Sverige, och jag tror att man i diskussionen med EU skulle kunna gå den vägen. Det finns länder som har gjort det.

Vad gäller bolagsskatteuttaget har man inom EU föreskrivit att nivån på detta skall vara minst 30 %. Vi har i Sverige en bolagsskatt om 28 %, och vi vill höja den till 30 %.

Jag vill också erinra om att vi har infört en värnskatt för höginkomsttagare i vårt land, dvs. vi har höjt marginalskatten med 5 %. Vi föreslår i dag i vår motion med anledning av kompletteringspropositionen att även företagen skall betala en värnskatt. Man kan diskutera nivån, men vår avsikt är att den skall ge ungefär 2 miljarder. Om vinster över 50 miljoner beskattas med ytterligare 5 %, torde detta "mellan tummen och pekfingret" ge ungefär 2 miljarder.

Jag skulle vilja ställa följande fråga till framför allt de borgerliga men även till socialdemokraterna: Är ni beredda att genomföra förändringar inom företagsbeskattningens område vilka innebär förenklingar, eller är ni nöjda med det skattesystem som ni har byggt upp inom företagssektorn? Varken Isa Halvarsson eller Rolf Kenneryd sade något om detta i sina anföranden.

Isa Halvarsson var inne på en intressant tanke, nämligen att den privata tjänstesektorn på något sätt måste subventioneras. Man kan i det sammanhanget diskutera momsnivåerna eller arbetsgivaravgifterna. Också vi har i vår motion med anledning av kompletteringspropositionen angivit en sådan inriktning. Vi menar att det är riktigt att inteckna kanske ungefär 5 miljarder. Efter en utredning kan man kanske komma fram till hur en sådan sänkning skall gå till eller till hur man skall gynna den privata tjänstesektorn. Men vi stannar inte vid den privata tjänstesektorn. Vi menar att det skall avsättas pengar även till tjänsterna inom vård och omsorg. Vi anser att man skulle kunna använda ungefär 5 miljarder även till en sådan sänkning.

Carl Erik Hedlund säger att det privata näringslivet har pressats tillbaka av den offentliga sektorn, som har expanderat. Detta är en mycket grov beskrivning av verkligheten. Vet Carl Erik Hedlund hur mycket som utbetalades i företagsstöd från svenska staten 1994/95? Det handlade om ungefär 80 miljarder kronor i direkta och även indirekta subventioner till näringslivet. 80 miljarder kronor! Ändå har man mage att stå här och säga att det privata näringslivet har pressats tillbaka. Det är en mycket underlig beskrivning av verkligheten.

Carl Erik Hedlund säger också att den borgerliga regeringen har skapat nya och bra regler för företagen. Jag tycker att Carl Erik Hedlund skall tala med småföretagarna om detta. Jag har själv varit ekonomisk konsult åt 16 småföretag – jag håller av förklarliga skäl på att avveckla verksamheten. De är inte nöjda med den borgerliga skattepolitiken. De tycker att regelsystemet är vidrigt, för att tillgripa det ord som dessa företag själva använder.

Jag håller med Carl Erik Hedlund om att företagare är realister. De vet vad som är bra för dem, och de vet att det regelsystem som de borgerliga har varit med om att införa inte är bra.

Så till en fråga som inte har med skattedebatten att göra. Jag kallar inte Centerpartiet för Bondeförbundet, och jag kallar inte Moderaterna för Högerpartiet. Carl Erik Hedlund får gärna kalla mig kommunist, men kalla inte partiet för Kommunisterna! Jag kan stå för begreppet kommunist, men att generalisera på detta sätt är att dra ned debatten till en ganska låg nivå.

Anf. 41 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Jag vill ge Per Rosengren rätt i att det finns för mycket av krångel och byråkrati och av konstiga regler, speciellt för fåmansföretagen. Man skall inte behöva anlita skatteexpertis och konsulter för att kunna förstå våra skatteregler. Vi har i ett program som vi har kallat En socialliberal modell, 50 steg till fler jobb, sagt att man måste minska krånglet i våra småföretag.

Till det som krånglar till det för småföretagen hör bl.a. arbetsrätten, men det mumlas också om förslagen om en tidigareläggning av momsuppbörden. Dessa skulle få förödande konsekvenser just för småföretagen, som har stora svårigheter att själva klara sin redovisning. Jag menar att det finns mycket att göra på detta område.

Anf. 42 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Jag tror att Isa Halvarsson och jag kan vara eniga. Jag tror att Folkpartiet och Vänstern tillsammans kan jobba för bättre och enklare regler för småföretag och verkligen kan ta tag i skattepolitiken.

Jag vill inte just nu diskutera arbetsrätten, eftersom det är skattepolitiken som vi behandlar. Däremot lutar jag när det gäller momsuppbörden åt samma uppfattning som Isa Halvarsson, att den likviditetsindragning som kan ske under framför allt de kortare perioderna kan komma att medföra väldigt stora problem, speciellt för små företag, enskilda firmor och handelsbolag.

Vi får väl se om övningarna natten mellan den 4 och 5 april mellan Socialdemokraterna och Centern har givit frukt även på detta område. I annat fall kan vi kanske enas om någon form av reservation i det sammanhanget.

Anf. 43 CARL ERIK HEDLUND (m) replik

Fru talman! Per Rosengren känner att han i motsats till mig lever i den verkliga världen. Han säger att han har kännedom om många småföretag och har jobbat som konsult för sådana. Jag har i bara 30 år arbetat enbart i företag, både stora och små, och är delägare i småföretag. Jag tror att jag med en viss kunskap och med en viss erfarenhet kan uttala mig om de här frågorna.

Visst tändes det under den föregående regeringens tid ett hopp bland många företag om att det skulle bli företagsvänliga regler så att man skulle kunna expandera. Det började anställas i företagen. Alla opinionsundersökningar visade också att optimismen bland företagen steg.

Per Rosengren säger att det inte är riskfyllt att spara i aktier därför att det inte händer någonting. Är han inte medveten om att börsnoterade företag faktiskt gick i konkurs under den föregående mandatperioden? Det är i allra högsta grad bevis för att aktieägande innebär en risk.

Per Rosengren tycker att jag är litet oförskämd som säger att det privata näringslivet har pressats tillbaks av den offentliga sektorn. Vad jag sade var att det inte har skapats några nya jobb inom den privata sektorn sedan 1950 och att näringslivet på den punkten har pressats tillbaks av den offentliga sektorn. Alla som har varit med i lönerörel-

serna, vilket jag i allra högsta grad har varit, vet också att den offentliga sektorn under en längre period var löneledande. Det skapade sådana förutsättningar att det inte var möjligt för det privata näringslivet att expandera.

Anf. 44 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Det är intressant att höra om Carl Erik Hedlunds bakgrund.

Som jag uppfattar det är han nöjd med skattelagstiftningen och det regelsystem som finns. Jag kan inte tolka repliken på något annat sätt.

Det är min bestämda uppfattning att ett slopande av dubbelbeskattningen inte skulle öka företagandet. Ett ökat företagande sker i första hand genom nystart. Nystart av företag sker i handelsbolag och i formen enskild firma. Där har dubbelbeskattningen över huvud taget ingen betydelse.

Diskussionen om huruvida företagen har pressats tillbaka hör snarare hemma i en finanspolitisk debatt, men det var så Carl Erik Hedlund sade. Det innebär att någon – i detta fall är det underförstått staten eller riksdagen – på något sätt pressat tillbaks den fria företagsamheten. Det är inte så. 80 miljarder utgick i indirekt och direkt stöd åt företagen under 1994/95.

Carl Erik Hedlund modifierar sig och säger att den offentliga sektorn varit lönebildande i lönerörelsen. Är det den fria förhandlingsrätten man är beredd att förkasta? Vi skall kanske ha en statlig inkomstpolitik som anger hur mycket de olika företagen skall betala? Är det den vägen Carl Erik Hedlund vill gå?

När det gäller lönerörelsen är det faktiskt förhandlingsrätten Carl Erik Hedlund tar upp till diksussion. Det hör egentligen inte hemma i skattedebatten.

Är Carl Erik Hedlund nöjd med skattelagstiftningen? Tycker han att den är bra och lämplig för alla de små och medelstora företag som i dag jobbar och sliter med att producera och som dessutom skall informera sig om det vidriga regelsystem som skattelagstiftningen innebär?

Anf. 45 CARL ERIK HEDLUND (m) replik

Fru talman! Per Rosengren anför som bevis för den offentliga sektorns fantastiska förmåga att stödja privat näringsliv de miljoner som har givits i bidrag. Vi inom näringslivet vill inte ha några bidrag. Vi vill ha stabila, enkla regler och en rättvis beskattning. Då behöver vi inga bidrag.

Beviset för att bidragspolitiken inte fungerar är just den utveckling som har skett under de senaste åren.

Anf. 46 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Det handlar inte om miljoner, Carl Erik Hedlund, utan om miljarder i stöd. Till detta skall läggas alla de beställningar som gjordes under uppbyggnaden av den offentliga sektorn på framför allt 60- och 70-talen. Offentliga sektorn köpte otroligt mycket av just privat

näringsliv. Det var faktiskt detta som byggde upp stora delar av svenskt näringsliv.

Hur hade Ericsson klarat sig i konkurrensen om man inte hade haft Televerket som en samarbetspartner i sammanhanget?

Carl Erik Hedlund återkommer till att näringslivet vill ha stabila och enkla regler. Men Carl Erik Hedlund kan ännu inte svara på varför den borgerliga regeringen införde ett så groteskt regelsystem för företagsbeskattningen. Det är tredje gången jag frågar Carl Erik Hedlund detta, och jag lär inte få något svar. Jag förstår varför.

Man skäms över det regelsystem för företagssektorn som man har skapat. Man skäms för det. På något annat sätt kan jag inte tolka den tystnad som har rått här när det gäller företagsbeskattningen.

Anf. 47 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Låt mig inleda med en kommentar till Rolf Kenneryd, som nämnde mitt namn tidigare i debatten.

Jag tycker att det är bra att Centerpartiet anser att det inte skall finnas något glapp i kvittningsrätten under 1995. Jag antar att Centerpartiet kommer att stödja den reservation som finns i betänkandet om skattepolitiken.

Men jag har fortfarande inte fått något svar på frågan varför detta glapp har uppstått. Kanske kan Lars Hedfors ge svar på detta i debatten.

Nya arbetstillfällen är målet för många av de åtgärder som i dag föreslås i samhällsdebatten. Intresset för nya arbetstillfällen är lätt att förstå med hänsyn till arbetslöshetens mycket negativa konsekvenser för den enskilde, samhället och inte minst för samhällsekonomin.

Förväntningarna på nya arbetstillfällen riktas i första hand mot de mindre företagen. Det är naturligt med utgångspunkt från att studier av svenska företag visat att ca 70 % av nya arbetstillfällen genererats i mindre företag. Två tredjedelar av dessa 70 % har uppstått genom ökad sysselsättning i befintliga företag, medan en tredjedel tillkommit genom nyetableringar.

Undersökningar visar också att det endast är 16 % av de små och medelstora företagen som svarat för ökningen. Internationella undersökningar visar likaledes att endast ett fåtal företag åstadkommer expansionen.

Detta innebär att småföretagens betydelse för nya arbetstillfällen är stor. Än viktigare i ett långsiktigt perspektiv är dock de små och medelstora företagens bidrag till förnyelse och tillväxt.

Kristdemokraterna vill utveckla tjänstesektorn. Tjänstesektorn sysselsatte 1993 70 % av arbetskraften och stod för 68 % av produktionen. Privata tjänsteföretag stod för 38 % av sysselsättningen och 47 % av produktionen. Den offentliga sektorn stod för 32 % av sysselsättningen och 20,5 % av produktionen. Industrin stod endast för 26 % av sysselsättningen och 30 % av produktionen.

Vartannat nystartatat företag är ett tjänsteföretag. Enligt Statistiska centralbyråns prognosinstitut kommer uppdragsverksamheten att vara den stora tillväxtsektorn fram till år 2015. Det handlar om branscher

som bygg- och anläggningsbranschen och om data, miljö, ekonomi, försäkringar, medier, reklam, underhållning, turism, restauranger, frisörer, skomakare, bilreparatörer, städbolag och tvättinrättningar.

En politisk stimulans för att påskynda denna utveckling skulle få påtagliga positiva effekter på antalet nya jobb. En radikal sänkning av tjänstemomsen från 25 till 12 %, som kristdemokraterna föreslår, skulle öka efterfrågan på olika tjänster inom bl.a. nämnda branscher och rikta sig till såväl andra företag som hushåll. Det skulle därmed ge många nya jobb. En säkning av tjänstemomsen är betydligt viktigare än en sänkning av matmomsen.

I vårt förslag ingår även en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 1,5 procentenhet.

Fru talman! Nationalekonomerna har länge haft problem med att visa hur skattetrycket påverkar tillväxten. Nu har de fått hjälp av professor Arne Bjerhammar, som ingående prövat frågan teoretiskt. I en artikel i Lantmäteritidskriften, nr 6 1994, skriver Bjerhammar och Curt Nicolin att höga skatter ger sämre ekonomi. Det visar på ett högst signifikant samband mellan skattetryck – skattekvoten – och bruttonationalprodukten, dvs. BNP.

Att vi med nuvarande skattenivå vingklipper bruttonationalprodukten långsiktigt är särskilt allvarligt för en ekonomi som Sveriges med avseende på hur detta påverkar möjligheterna att sanera skulderna.

Fru talman! Skattesystemet måste vara så utformat att det skapas incitament för företagande. Skattesystemet bör så långt som möjligt vara neutralt, dvs. att beskattningen inte skall få påverka ett företags val av finansiering med nyemission eller lån. Avkastning av kapital bör behandlas likvärdigt i skattehänseende. De överväganden som gjordes hösten 1993 när den dåvarande riksdagen införde ett system för enkelbeskattning av bolagsinkomster utgick från detta grundläggande förhållande. Den dubbelbeskattning som tidigare gällde innebar att avkastning på det riskbärande egna kapitalet i aktiebolag normalt beskattades med 51 % medan avkastningen på riskfritt sparande beskattades med 30 %. Detta förhållande försvårade riskkapitalförsörjningen och därmed den expansion som kan ge de nödvändiga nya arbetstillfällena i privat sektor.

Hösten 1994 genomfördes på förslag av den socialdemokratiska regeringen en rad ändringar som innebär försämrade villkor för företagande. Bl.a. återinfördes dubbelbeskattningen av det egna kapitalet. Denna åtgärd medför negativa effekter för expansion och nyföretagande, särskilt med hänsyn till de svårigheter att få tillgång till riskvilligt kapital som företagen har i dag. Det är ingen tillfällighet att en enkelbeskattning står högt på företagarnas lista över önskvärda politiska åtgärder.

Reglerna för beskattning av delägare i fåmansföretag måste reformeras så att de ger bättre förutsättningar för företagande och nyföretagande. Regeringen bör se till att dessa frågor får en skyndsam behandling.

Kristdemokraterna anser att riksdagen bör besluta om en återgång till neutral beskattning av kapitalinkomster genom slopad dubbelbe-

skattning. Regeringen bör få i uppdrag att lägga fram erforderliga förslag till riksdagen med sikte på att riksdagen skall kunna fatta beslut om lagstiftningen tidigt under hösten 1995.

Slutligen vill jag ställa en fråga. Var står socialdemokraterna i denna fråga i dag? Har ni någon strategi och målsättning för er företagsskattepolitik? Denna fråga väntar på ett svar.

Fru talman! Jag står bakom samtliga kristdemokratiska reservationer i betänkandet men yrkar endast bifall till reservation nr 1.

Anf. 48 LARS HEDFORS (s)

Fru talman! Sveriges ekonomi har på förfärande kort tid raserats. Mellan åren 1991 och 1994 fördubblades den svenska statsskulden, femdubblades det svenska budgetunderskottet och tredubblades arbetslösheten. Som vi hörde tidigare i debatten gick mellan 40 000 och 50 000 företag i konkurs.

Det är en förfärande utveckling. Det är nu den socialdemokratiska regeringens minst sagt otacksamma uppgift att försöka ta oss ur detta ekonomiska moras. Det kräver naturligtvis uppoffringar. Det kräver besparingar. Vi vet att det är någonting som drabbar folk med relativt små inkomster hårt. Det är smärtsamt för dem som drabbas. Det är faktiskt också tungt för oss som tvingas fatta dessa beslut. Men det är nödvändigt. Det är nödvändigt att vi gör det nu. Om vi väntar till en kommande lågkonjunktur kommer det att bli etter värre.

Skall man göra sådana uppoffringar och besparingar måste de, på ett eller annat sätt, kunna upplevas som någorlunda rättvisa. Det är här skattepolitiken kommer in i bilden. Skattepolitiken är förmodligen det bästa fördelningspolitiska instrument vi har att tillgå. Det är det instrument vi kan använda för att se till att höginkomsttagare och kapitalägare får bära en större andel av krisens bördor än andra människor. Det är detta den socialdemokratiska regeringen har gjort och håller på att göra.

Vi höjer skatterna på kapitalinkomster kraftigt. Vi inför en s.k. värnskatt för inkomster över ca 200 000 kr. Vi ser till så att förmögenhetsskatten blir kvar. Vi ser till att skärpa beskattningen av pensionssparande.

Summan av dessa åtgärder blir faktiskt en ökad skattebelastning på kapitalägare och höginkomsttagare på i storleksordningen 20 miljarder kronor. Det kritiseras nu av moderater, folkpartister och kds:are, samtidigt som dessa partier föreslår större besparingar än vi socialdemokrater. Det var precis så man gjorde när man satt i regeringsställning. Man sänkte skatterna för höginkomsttagare och kapitalägare samtidigt som man genomförde kraftiga försämringar för låginkomsttagare. Det är det som skiljer oss åt i så stor utsträckning.

Nu kan vi se i reservation nr 1 att moderater, folkpartister och kds:are upprepar kraven på att man skall avskaffa skatten på aktieutdelning. Det är, enligt mitt förmenande, minst sagt stötande. Samtidigt framför man långt gående sparkrav på låginkomsttagare. I dag kan vi i tidningarna dessutom läsa om att aktieutdelningarna ökar kraftigt.

Detta förslag motiverar man på två sätt. Det gjorde också Carl Erik Hedlund i sitt anförande. För det första säger man att det leder till en stimulans för investeringar och sysselsättning. För det andra säger man att avkastning av kapital bör behandlas likvärdigt i skattehänseende. Om de två sakerna är följande att säga.

Det finns andra och bättre sätt att stimulera investeringar. Jag tror t.ex. att den svenska bolagsskatten är viktigare för investeringarna än skatten på utdelningar. Dessutom är det ytterligt tveksamt om en sänkning av skatten på utdelningar över huvud taget har någon effekt på sysselsättningen. Per Rosengren var inne på detta litet grand. Sveriges främste expert på företagsbeskattning, Jan Södersten i Uppsala, hävdar mycket bestämt att det inte har någon effekt på investeringar och sysselsättning.

Man säger att avkastning av kapital skall behandlas likvärdigt. För oss socialdemokrater är det precis lika viktigt att olika typer av inkomster beskattas likvärdigt, att inkomster av arbete och inkomster av kapital beskattas lika mycket. Enligt de borgerligas förslag skulle inkomster av kapital behandlas fördelaktigare.

Om man skapar olika skattesatser i kapitalbeskattningen leder det dessutom obönhörligen till skatteplanering. Om det finns en skattesats på 0 % för en typ av inkomst av kapital och en annan skattesats på 30 %, säger det sig självt att många försöker förvandla den inkomst som skall beskattas med 30 % till en som beskattas med 0 %; skatteplaneringen är i full gång.

Fru talman! Jag tänkte något kommentera en del av de andra reservationerna som är knutna till betänkandet, dock inte alla.

I reservation nr 2 från Vänsterpartiet pläderas för att man skall höja företagsskatten. Det är möjligt att man kan göra det. Men jag tror att det är direkt felaktigt att göra det just nu. Visserligen är bolagsbeskattningen gynnsam i Sverige. Den är förmodligen gynnsammast i Europa. Men den har en stor betydelse för investeringsbenägenheten, till skillnad från utdelningsskatten. Därför yrkar jag avslag på den reservationen.

I reservation nr 3, också den från Vänsterpartiet, pläderar man för att de 2 miljarder som är avsatta för näringslivet i kompletteringspropositionen skall gå till mindre företag. Men det är ju precis vad som sägs i betänkandet. Det är precis vad som aviseras i kompletteringspropositionen. Jag betraktar nästan den reservationen som något slags okynnesreservation från Vänsterpartiets sida. Vad göras skall är redan gjort i det fallet.

I reservation nr 6, också den av Vänsterpartiet, begärs en översyn av skattereglerna för enskilda företagare. Också det är att slå in öppna dörrar. Det begärde vi socialdemokrater redan när reglerna antogs för ungefär ett och ett halvt år sedan, och det pågår ett arbete med detta i Finansdepartementet. Så man kan fråga sig varför Vänsterpartiet nödvändigtvis måste reservera sig på den här punkten.

Jag tycker nog att Per Rosengren borde tala med litet mindre bokstäver. Han talar om att den här beskattningen av egenföretagen är "grotesk". Men, Per Rosengren, Vänsterpartiet var faktiskt med om att

fatta det här beslutet. Det ni, och också vi socialdemokrater, sade var att beslutet måste utvärderas och följas upp, och en sådan utvärdering är alltså på gång.

I reservation nr 7 av moderater och kds krävs en reformering av reglerna för beskattning av fåmansföretagen. Jag skulle vilja gå så långt som till att säga att det kravet har litet av löjets skimmer över sig. Vilka var det som införde de nuvarande reglerna för fåmansföretagen? Jo, det var just den borgerliga regeringen, där både kds och Moderata samlingspartiet var med. Även kring detta pågår i regeringskansliet ett arbete, som går ut på att försöka förenkla och ställa till rätta det som ni ändrade på under er regeringstid.

Slutligen till reservation nr 9 av kds, som gäller avdragsrätt för kapitalförluster vid rån. Man kräver att en lagstiftning införs omedelbart, fr.o.m. den 1 juli 1995. Jag frågar mig då: Varför har man i kds plötsligt blivit så het på gröten? Det här var en fråga som aktualiserades för mycket länge sedan. Den borgerliga regeringen hade tre år på sig och gjorde absolut ingenting förrän i allra sista sekunden, i juni månad förra året, då man tillsatte en utredning. Den utredningen är på gång, och den skall, precis som den borgerliga regeringen beställde, vara färdig före 1995 års utgång. Jag tycker att vi skall låta den utredningen arbeta färdigt.

Fru talman! Jag skall avsluta med att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 49 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Lars Hedfors glömde att berätta att lågkonjunkturen och den dåliga ekonomin för Sverige började 1989–1990. Socialdemokraterna klarade inte upp problemen, och det var väl en av anledningarna till att man förlorade valet 1991.

Lars Hedfors hänvisade också till en professor, som sade att dubbelbeskattningen inte spelade någon roll. Jag kan hänvisa till en annan professor, Leif Mutén, som var med vid samma utfrågning. Han menade att dubbelbeskattningen spelar roll för företagandets intresse av att växa.

Lars Hedfors insinuerade att Folkpartiet skulle göra större besparingar på låginkomsttagare än Socialdemokraterna. Det är faktiskt inte sant. Folkpartiet anser att det är viktigt att man behåller 80-procentsnivån i socialförsäkringssystemen. Det håller vi fast vid också fortsättningsvis i den motion som vi väcker i dag i samband med kompletteringspropositionen. För övrigt tyckte vi inte om den neddragning av barnbidragen som Socialdemokraterna genomförde. Däremot säger vi nej till en sänkning av momsen på mat, eftersom vi menar att det är fördelningsmässigt helt oriktigt.

Anf. 50 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Bara en kort kommentar till frågan om dubbelbeskattningen och professor Mutén och vad han sade när vi diskuterade frågan. De enkla, logiska och klara fakta när det gäller den s.k. dubbelbeskattningen är ju att om man i Sverige sänker utdelningsskatten till 0 kr

får det naturligtvis betydelse för svenska aktieägare. De kommer att köpa mer, men i motsvarande grad blir det intressant för utländska aktieägare att sälja sina aktier. Så resultatet blir förmodligen inga nya pengar till investeringar, utan resultatet blir en gigantisk kapitalexport till USA, Schweiz och andra länder. Det är tyvärr det som blir resultatet, och där har alltså Leif Mutén fel. Det här är ganska enkelt och borde vara fullständigt självklart.

Dessutom är det minst sagt stötande att man på vanliga, hederliga arbetsinkomster får betala 30 % och mer i skatt medan man slipper betala ett enda öre på utdelningsinkomster. Det kan inte vara fördelningspolitiskt riktigt. Det kan inte vara rättvist.

Isa Halvarsson nämner lågkonjunkturen 1990. Ja, det är riktigt att ni hade otur på den punkten i och med att vi då gick in i en lågkonjunktur. Men ni gjorde fel saker då. När man går in i en lågkonjunktur skall man absolut inte strama åt, men det var det ni gjorde. Ni höjde skatterna för vanligt folk. En metallarbetare fick en höjning av skatten med 6 000 kr. Möjligheterna att konsumera sjönk, efterfrågan sjönk, produktionen sjönk, arbetslösheten ökade. Det var det som var bekymret för er.

Anf. 51 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Ett av problemen med dubbelbeskattning på aktier är att det i och med detta blir mer lönsamt att låna, och det var vad företagen gjorde. Väldigt många erfarna konkursförvaltare och bankföreträdare menar att många av de konkurser som tyvärr inträffade under lågkonjunkturen hade kunnat undvikas om företag som var sunda och som hade haft förutsättningar att klara krisen om de hade haft en bättre soliditet hade sluppit lånefinansiera och i stället hade kunnat öka sitt aktiekapital.

Vi ser ju hur få företag vi har och hur få företag som vill expandera, så vi är tvungna att göra någonting på den här fronten.

Anf. 52 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jag tror inte att detta skulle ha ökat företagarnas aktiekapital.

De många konkurserna var ett resultat av lågkonjunkturen, det är riktigt, men det var också ett resultat av att ni förde fel politik. Naturligtvis måste ni ta ett ansvar för det.

Den här utdelningsskatten kan möjligen vara jobbig för dem som har aktier i stora, börsnoterade företag. För småföretagen betyder den däremot väldigt litet. Var och en som har varit ute och träffat småföretagare vet att de säger ungefär så här: För oss är det inget problem, för vi delar inte ut några pengar, utan vi behåller dem i företaget och låter dem arbeta där. Och detta är ju sunt och riktigt.

Anf. 53 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Jag skall inleda med att yrka bifall till reservation nr 2. Vi står naturligtvis bakom våra övriga reservationer, men eftersom jag vill nedbringa voteringstiden i kammaren yrkar jag inte bifall till dem.

Under de första två tredjedelarna av Lars Hedfors anförande trodde jag att han hade kommit in på fel betänkande, för det han sade handlade mest om betänkande 20. Sedan talade han ändå litet grand i slutet av anförandet om företagsskatten.

Lars Hedfors kritiserade Vänsterpartiet för att vi diskuterar nivån i skatteuttaget, och han säger att vi vill höja företagsskatten. Det är ett väldigt slarvigt uttryck att säga att vi vill "höja företagsskatten". Vi anger att vi vill höja bolagsskatten från 28 till 30 %, till europeisk miniminivå, men vi anger också att vi vill sänka skatten för små egenföretagare. Vi vill införa ett skatteavdrag i samband med investeringar, vilket skulle gynna småföretag och gynna investeringsnivån i samhället.

När det gäller de 2 miljarder som Socialdemokraterna har talat om anser vi att de skall gå till små och medelstora företag, och till skillnad från Socialdemokraterna anger vi också hur detta skall göras. När vi skrev vår motion hade socialdemokraterna över huvud taget ingen aning om hur de 2 miljarderna skulle användas. De nämnde det i alla fall inte i den offentliga debatten eller på något annat sätt.

Det är helt fel att påstå att vi skulle slå in öppna dörrar när vi vill ha förändrade regler för egenföretagare. Vi anger ju här hur vi vill att reglerna skall ändras. Det kan därför inte vara fel att yrka på att det skall genomföras.

När det sedan gäller den gamla K-SURV:en m.m. har vi aldrig stått bakom sådana regelsystem. Under den föregående mandatperioden satt vi bara på observatörsplats i utskotten, och vi hade ingen större möjlighet att påverka arbetet i utskotten.

När det gäller de krångliga skattereglerna för expansionsmedel framför allt för småföretag har vi hela tiden sagt att de måste förändras. Man kan inte fortsätta med dessa regelsystem.

Anf. 54 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Det är riktigt, som Per Rosengren säger, att ni i Vänsterpartiet inte satt med vid bordet i utskotten. Men ni hade hela tiden möjlighet att avge viljeyttringar. Det gjorde er representant, och han hade inga invändningar när det gällde detta "groteska förslag", som Per Rosengren kallar det. Jag tycker att Per Rosengren skall försöka förklara det. Om ni inte satt med i utskottet satt ni i alla fall i riksdagen. Här röstade ni ju för det här förslaget och också för att det skulle utvärderas. Det var precis det som vi socialdemokrater sade, och det är just det som är i gång. Ni slår alltså in öppna dörrar så att det bara brakar om det.

När det gäller de 2 miljarderna är det så att vi för en dialog med näringslivet om hur de bäst skall användas. Det råder inget som helst tvivel om att det är de små företagen som vi avser. Det står i klartext i kompletteringspropositionen.

Ni säger att ni vill genomföra förbättringar för egenföretagare, och så rabblar Per Rosengren upp ett antal avdrag och ändringar. Jag är helt övertygad om att det skulle krångla till beskattningen ännu mer.

Anf. 55 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Att ta bort egenavgifterna på resultat under 40 000 kr skulle inte krångla till skattereglerna ett dugg. Det skulle läggas in i skatteuträkningsprogrammet, så det har egentligen ingenting med företagsbeskattningen att göra i det avseendet.

Jag har studerat våra skattemotioner från de senaste åren, och vi har vid varje tillfälle gått emot t.ex. SURV-reglerna och de andra dispositionsreglerna, som har inneburit problem för många. Man tog bort SURV-reglerna och införde expansionsmedel och räntefördelning, och vi har inte heller varit positiva till de delarna i våra skattemotioner. Jag tror att Lars Hedfors skulle må bra av att läsa våra motioner i det avseendet.

Anf. 56 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jag vill bara kort konstatera att jag mycket noggrant har läst Vänsterpartiets motioner, och jag vet precis vad som står i dem. Jag vet också att ni tidigare har ställt upp när det gäller egenföretagen. När nu Per Rosengren står här och säger att reglerna är groteska tycker jag att det är litet väl magstarkt.

Anf. 57 CARL ERIK HEDLUND (m) replik

Fru talman! Lars Hedfors historieskrivning var något begränsad i tiden. Han pratade om att vi under perioden 1991–1994 hade haft en oroväckande utveckling. Jag tycker att man skall anlägga ett något längre historiskt perspektiv. Både Lars Hedfors och jag är intresserade av historia, och jag tycker att vi kan börja 1970, då kurvorna för utvecklingen av Sveriges bruttonationalprodukt och inom OECD går isär. Det är efter 1970 som vi har haft en ofördelaktig utveckling i Sverige, som har tagit ned oss som industrination till den position där vi är i dag, på sjuttonde plats i OECD:s statistik.

När det gäller det vi nu diskuterar, nämligen företagsbeskattningen och speciellt dubbelbeskattningen, har vi i skatteutskottet konstaterat att det föreligger en brist på riskkapital i Sverige. Då är min enkla fråga: Hur kommer det sig att skatteutskottets majoritet fortfarande motsätter sig att man avskaffar dubbelbeskattningen, när beskattningen på riskfritt kapital är lägre? Jag vill inte höra svaret från Lars Hedfors att de beskattas lika, dvs. med 30 %. För att kunna ta fram aktieutdelningen tvingas ju företagen också beskatta vinsten i företagen. Detta höjer otvetydigt avkastningskravet.

Anf. 58 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! När det gäller svaret är det väl i varje fall jag som bestämmer hur det skall se ut.

Jag skall försöka förklara varför vi inte vill gå med på förslaget om att ta bort utdelningsskatten. Det finns tre mycket klara, distinkta och tydliga skäl för det. Det första handlar om fördelningspolitik. Jag är inte säker på att min pedagogik räcker för att förklara det för Carl Erik Hedlund; det brukar inte vara så väldigt lätt. Men det *är* inte rimligt att man tar ut 30 % i skatt av en kommunalarbetare, en metallarbetare eller

vad det nu är, samtidigt som den som sitter och lyfter utdelningsinkomster inte betalar ett enda öre. Det är fördelningspolitiskt orimligt.

Det andra skälet handlar om skatteplanering. Ni genomförde under er tid en förändring av kapitalbeskattningen som öppnade för en väldig skatteplanering. Det säger sig självt att om man har inkomster som beskattas med 50 % och kanske mer medan andra inkomster beskattas med 0 %, då sätter kreativiteten i gång hos människorna. Då försöker man förvandla de högbeskattade inkomsterna till lågbeskattade.

Det tredje skälet är det som Per Rosengren var inne på i sitt anförande, nämligen att det är oerhört fördelaktigt att spara i aktier. Jag har framför mig en stor annons utgiven av Aktiefrämjandet, där man plädera för aktiesparande. Där står det ordagrant så här: "Ingen annan sparform är så lönsam för den enskilde som aktiesparande. Ett kapital som i början av 1900-talet satsades på aktier har femtonfaldigats sedan dess i fast penningvärde." Femtonfaldigats!

Anf. 59 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Varken Lars Hedfors eller Anita Johansson tidigare i dag har svarat på frågan varför vi skall ha ett glapp i kvittningsrätten under just 1995. Det är inte rimligt att Sverige skall riskera att nya företag inte startas på grund av att kvittningsrätten dröjer.

Lars Hedfors talade också om det stötande med att ha en enkelbeskattning. Om jag förstod Lars Hedfors rätt är det mindre stötande eller inte alls stötande med en dubbelbeskattning. Frågan är om en trippelbeskattning är ännu mindre stötande eller t.o.m. positiv.

Vidare talade Lars Hedfors om fördelningspolitiken. Jag är förvånad över att regeringen har en sådan orättvis fördelningspolitik. Låt mig bara nämna barnbidraget, som man sänker för alla oavsett inkomst. Inte heller kompenserar man kommunerna för de avdragsgilla egenavgifterna, något som Lars Hedfors i februari hoppades att finansministern skulle göra. Detta drabbar nu vård och omsorg inom kommunerna. Så att tala om att regeringen har en fördelningspolitik som är rimlig tycker jag är fel.

Anf. 60 LARS HEDFORS (s)

Fru talman! Jag tror inte att jag behöver upprepa alla de skäl som tidigare har nämnts till att vi behöver öka egenavgifterna, sänka barnbidragen och andra sådana här obehagliga beslut. Det har vi motiverat väldigt utförligt.

När det gäller det glapp i kvittningsrätten som Michael Stjernström talar om vill jag säga att det naturligtvis tar litet tid innan man kan återinföra något sådant. Framför allt tar det tid om man vill utforma det på ett sådant sätt att det inte kan användas för skatteplanering i framtiden. Det är omsorgen om detta som gör att det tar litet tid.

Anf. 61 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Jag har i mitt tidigare anförande talat om vikten av långsiktighet och stabilitet. Bland det värsta en företagare vet är osäkerhet. Jag vill uppmana regeringen och socialdemokraterna här i riks-

dagen att så fort som möjligt komma till skott på den här punkten. Osäkerheten är inte bra för företagarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

## 7 § Ändringar av vissa förfaranderegler m.m. för punktskatter

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU29
Ändringar av vissa förfaranderegler m.m. för punktskatter (prop. 1994/95:213)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 10 §.)

## 8 § Dubbelbeskattningsavtal med Malaysia

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU34
Dubbelbeskattningsavtal med Malaysia (prop. 1994/95:193)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 10 §.)

## 9 § Dubbelbeskattningsavtal med Egypten m.m.

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU35
Dubbelbeskattningsavtal med Egypten m.m. (prop. 1994/95:204)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 10 §.)

## 10 § Ändring i lagen om tullfrihet

Föredrogs
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU36
Ändring i lagen om tullfrihet (prop. 1994/95:192)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

**Beslut**

**SkU20 Skattepolitik**
*Mom. 1* (riktlinjer för beskattningen, utvärdering av skattereformen m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c)
4. res. 3 (fp)
5. res. 5 (mp)
6. res. 6 (kds)
Förberedande votering 1:
19 för res. 5
12 för res. 6
284 avstod
34 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.
Förberedande votering 2:
21 för res. 3
16 för res. 5
280 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Förberedande votering 3:
25 för res. 2
22 för res. 3
270 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Förberedande votering 4:
73 för res. 1
25 för res. 2
219 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
148 för utskottet
73 för res. 1
96 avstod
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

| | |
|---|---|
| För utskottet: | 148 s |
| För res. 1: | 73 m |
| Avstod: | 25 c, 22 fp, 21 v, 16 mp, 12 kds |
| Frånvarande: | 13 s, 7 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds |

*Mom. 2* (det särskilda grundavdraget, det allmänna grundavdraget och uttaget av statlig inkomstskatt)
1. utskottet
2. res. 8 (fp)
3. res. 9 (v)
Förberedande votering:
22 för res. 8
21 för res. 9
274 avstod
32 frånvarande
Kammaren biträdde res. 8.
Huvudvotering:
173 för utskottet
22 för res. 8
122 avstod
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 25 c
För res. 8: 22 fp
Avstod: 73 m, 21 v, 16 mp, 12 kds
Frånvarande: 13 s, 7 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 5* (skattelättnader inom tjänstesektorn)
1. utskottet
2. res. 16 (kds)
Votering:
210 för utskottet
12 för res. 16
94 avstod
33 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 1 m, 25 c, 21 v, 16 mp
För res. 16: 12 kds
Avstod: 72 m, 22 fp
Frånvarande: 14 s, 7 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 7* (avdrag för underskott på nystartad verksamhet)
1. utskottet
2. res. 18 (m, c, fp, kds)
Votering:
185 för utskottet
130 för res. 18
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 21 v, 16 mp
För res. 18: 71 m, 25 c, 22 fp, 12 kds
Frånvarande: 13 s, 9 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 16* (förskolor och dagmammor)
1. utskottet
2. res. 28 (mp)
Votering:
299 för utskottet
16 för res. 28
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 73 m, 25 c, 22 fp, 21 v, 11 kds
För res. 28: 16 mp
Frånvarande: 14 s, 7 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 4 kds

*Övriga moment*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SkU21 Företagsskatt**
*Mom. 1* (beskattning av aktieutdelning m.m.)
1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kds)
Votering:
211 för utskottet
106 för res. 1
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 25 c, 1 fp, 21 v, 16 mp
För res. 1: 73 m, 21 fp, 12 kds
Frånvarande: 13 s, 7 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 2* (nivån på skatteuttaget i företagssektorn)
1. utskottet
2. res. 2 (v)
Votering:
294 för utskottet
22 för res. 2
33 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna
För utskottet: 148 s, 71 m, 25 c, 22 fp, 16 mp, 12 kds
För res. 2: 1 m, 21 v
Frånvarande: 13 s, 8 m, 2 c, 4 fp, 1 v, 2 mp, 3 kds

*Övriga moment*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SkU29 Ändringar av vissa förfaranderegler m.m. för punktskatter**
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SkU34 Dubbelbeskattningsavtal med Malaysia**
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SkU35 Dubbelbeskattningsavtal med Egypten m.m.**
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SkU36 Ändring i lagen om tullfrihet**
Kammaren biföll utskottets hemställan.

## 11 § Ändring i sametingslagen

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU45
Ändring i sametingslagen (prop. 1994/95:205)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

**Beslut**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

## 12 § Sekretess i verksamhet avseende beredskapsförberedelser m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU46
Sekretess i verksamhet avseende beredskapsförberedelser m.m. (prop. 1994/95:196)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

**Beslut**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

## 13 § Arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU48
Arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

**Beslut**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

## 14 § Oförutsedda utgifter för budgetåret 1995/96

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU26
Oförutsedda utgifter för budgetåret 1995/96 (prop. 1994/95:100 delvis)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

**Beslut**

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**Beslut om samlad votering**

Kammaren beslöt på förslag av talmannen att justitieutskottets betänkanden JuU20 och JuU24, utrikesutskottets betänkande UU25 samt socialutskottets betänkanden SoU18 och SoU26 fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen*

## 15 § Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU20
Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen (prop. 1994/95:124)

Anf. 62 GÖTHE KNUTSON (m)

Fru talman! Kriminalvårdslagstiftningen, alltså lagen om kriminalvård i anstalt, är ständigt aktuell. I dag skall vi besluta om vissa ändringar i dessa lagrum. I betänkandet, som har beteckningen 1994/95:JuU20, behandlas också förslag om ändring i rättegångsbalken. Det avsnittet handlar om kroppsvisitation, och där är vi i justitieutskottet eniga.

Det föreligger också enighet om betydande delar av förslaget. Detta sedan socialdemokrater och andra partiers företrädare biträtt förslag från oss moderater. Så är det med våra reformförslag beträffande närhetsprincipen som är framförda i moderatmotionen Ju801 från detta riksmöte. Så är det också med moderatförslag om skärpta regler och skärpt lagstiftning för att råda bot på dopningsmissbruket. Även där föreslår utskottet riksdagen att biträda moderata förslag i motionen Ju801.

Samtidigt följer utskottet regeringens förslag i propositionen som kommer från Justitiedepartementet och regeringen och har nr 124.

När det gäller moderata förslag i avsnittet kontrollerade besök på kriminalvårdsanstalter har utskottsmajoriteten dock inte följt oss. Vi moderater anser att ytterligare åtgärder bör vidtas för att hindra insmuggling av narkotika i våra fängelser. Det ansåg även den förra regeringen i en lagrådsremiss. Det räcker inte alltid med att vissa besök hos de intagna på fängelser kontrolleras. Det krävs också att hinder sätts upp för att besökaren inte skall kunna smuggla över narkotika av något slag till den intagne, alltså någon typ av hinder för insmuggling.

En enkel och effektiv åtgärd vore att sätta upp en glasruta mellan besökaren och den intagne i fängelsernas besöksrum. Vi moderater ser det som en allvarlig brist att regeringen inte följt vårt och den borgerliga regeringens förslag i detta avseende. Därför lämnar vi moderater ett motförslag till propositionen i form av en reservation. Den har nummer 1 i betänkandet, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Vi moderater har som målsättning att samtliga svenska fängelser skall vara fria från narkotika. Så är det dess värre inte i dag. På somliga anstalter finns det av och till rätt mycket narkotika. Det är, säger vi, oacceptabelt att intagna som är drogfria när de börjar avtjäna fängelsestraffet eller försöker sluta med sitt narkotikamissbruk kommer i kontakt med narkotika under den tid som de är intagna i fängelse.

Förutsättningarna för att bekämpa drogmissbruk hänger nära samman med möjligheterna till differentiering av de intagna. Arbetet med att förmå narkotikamissbrukare att underkasta sig behandling och adekvat vård bör därför enligt vår moderata mening intensifieras.

Under den borgerliga regeringen skärptes lagen om kriminalvård i anstalt så, att de intagna på anmaning numera är skyldiga att lämna blodprov, urinprov och utandningsprov. Vi moderater anser att denna möjlighet till provtagning måste användas i fortsatt stor utsträckning. Personalen på anstalternas olika avdelningar skall också göra narkotikavisitationer, dvs. genomsöka anstalten efter narkotika. Dessa undersökningar skall enligt vår mening göras oregelbundet men ofta. Urinprov skall vara frekvent förekommande, framhåller vi i våra motioner i detta ärende.

Moderata samlingspartiet har i en särskild kommittémotion av Gun Hellsvik m.fl. beträffande ändringar inom kriminalvårdslagstiftningen utvecklat vilka ytterligare åtgärder som behövs som komplement till det arbete som den förra regeringen satte i gång och som nu bedrivs inom kriminalvården mot narkotikamissbruket.

När det gäller kontrollerade besök anser vi som sagt att dessa bör kunna kompletteras med att en glasruta sätts upp som hindrar den besökande och den intagne från att få fysisk kontakt med varandra. Sådana besöksrum med en glasruta på bordet mellan besökaren och den intagne förekommer i andra länder, däribland i vårt grannland Norge.

Det är alltså vårt förslag. Vi anser, som jag tidigare sade, att det är en allvarlig brist hos regeringen att i propositionen inte nu föreslå en sådan här åtgärd.

Vi moderater har också lagt fram en reservation vad gäller permissionsregler. Vi anser att permissionsreglerna skall vara restriktiva. För dem som döms för våldsbrott eller narkotikabrott bör permission beviljas endast undantagsvis. Även när det gäller återfallsförbrytare finns det anledning att vara återhållsam med permissioner.

Vid bedömningen av om permission skall beviljas i dessa fall måste den intagnes intresse av att få permission vägas mot medborgarnas berättigade krav på skydd och säkerhet. Vi moderater anser att skyddsintresset måste vara det primära i denna avvägning. Det allmänna får aldrig väja undan för sitt ansvar för att se till att den enskilde medborgaren inte utsätts för brott i samband med permissioner från kriminalvårdsanstalter. Medborgarna måste, framhåller vi moderater i skilda sammanhang, kunna lita på staten och på kriminalvården.

Med detta, fru talman, yrkar jag alltså bifall till reservation 1.

Anf. 63 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds)

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 avseende kontrollinsatser mot narkotika.

Vi kristdemokrater har i utskottet framhållit det självklara förhållande som vi väl alla är helt överens om: Vi skall ha narkotikafria anstalter. Vi kristdemokrater tycker att det är olyckligt med den avveckling som ägde rum av de särskilda visitationspatruller som man hade arbetande inom kriminalvården. Vi tycker att man borde göra en utvärdering omedelbart av hur Kriminalvårdsstyrelsen har handlagt detta och undersöka vilka konsekvenser nedläggningen har fått.

Jag tror inte att man behöver utveckla det mer, utan jag tycker att det är en ganska preciserad och resultatinriktad uppgift för regeringen att föranstalta om detta. Detta bör ske genast, därför att det är oerhört viktigt och angeläget att vi får kraftfulla markeringar när det gäller missbruk av narkotika på våra anstalter.

Anf. 64 BIRTHE SÖRESTEDT (s)

Herr talman! Det har skett en rad förändringar sedan 1974 då nuvarande kriminalvårdslagstiftning infördes. Vi fick 1989 ändrade regler för påföljdsval och straffmätning i brottsbalken. Dessa regler bör få genomslag i verkställighetslagstiftningen, men i dag finns det inte möjlighet till att ta ställning till en helt ny lag gällande verkställigheten, utan det fordrar ytterligare beredning.

Därför föreslås ändringar i kriminalvårdslagstiftningen och rättegångsbalken, som syftar till att förbättra säkerheten och ordningen på anstalterna och ge kriminalvården bättre möjligheter att motverka de

skadliga följderna av frihetsberövandet och att utveckla insatser av utbildning, vård och behandling.

Samhället har förändrats under dessa drygt 20 år sedan kriminalvårdsreformen infördes, och så har också brottsligheten. Drogmissbruket har ökat, och i dag finns det risk för ett ökat bruk av dopningspreparat.

De intagnas situation har också förändrats. Arbetslösheten och bristen på baskunskaper har blivit större. Hälsan har blivit sämre, och psykiska störningar har ökat. Behovet av utbildning och behandling är stort.

En av kriminalvårdens uppgifter är att förmå de intagna att leva ett liv utan kriminalitet, och målsättningen är att den intagne skall ta del av insatserna så att han står bättre rustad när han lämnar anstalten.

Det har därför under senare år skett en specialisering på anstalterna eller på vissa avdelningar inom dessa med olika påverkans- och behandlingsprogram för att de intagna skall kunna differentieras och för att deras behov skall kunna tillgodoses.

De nu föreslagna förändringarna skall skapa bättre förutsättningar för rehabilitering och frigivning.

Indelningen i riks- och lokalanstalter avskaffas, och indelningen blir i öppna och slutna anstalter, beroende på graden av säkerhet. Liksom i dag skall placering i öppen anstalt ha företräde och placering på sluten anstalt ske av särskilda skäl.

Den som kan befaras missbruka narkotika eller på annat sätt ta befattning med narkotika skall företrädesvis placeras på sluten anstalt.

För att uppnå ett bra resultat i arbetet med att förmå de intagna att leva ett liv utan kriminalitet skall hänsyn vid placeringen tagas utifrån behovet av utbildning och behandling, vilket innebär att närhetsprincipen inte bör få samma övergripande betydelse som tidigare.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen uttalat sig för att åtgärder mot narkotika och narkotikamissbruk skall prioriteras och att anstalterna skall hållas drogfria. Det lät på Göthe Knutson som om det endast är Moderaterna som står för de här synpunkterna. Men vi har varit överens om att det skall vara kraftfulla åtgärder mot narkotikan.

I linje med den övergripande narkotikapolitiken i samhället har kriminalvården utvecklat såväl behandlingsinsatser som kontroller för att förhindra missbruk. Nu föreslås ytterligare åtgärder för kontroller av försändelser och besök för att förhindra att narkotika kommer in på anstalterna.

Dessutom förändras lagstiftningen så att det blir möjligt att genom urinprov och andra provtagningar få göra kontroller för att påvisa om de intagna använt dopningmedel.

Det görs i dag stora ansträngningar för att förhindra att narkotika kommer in på anstalterna. Huvudregeln är att en intagen får ta emot besök i den utsträckning som detta lämpligen kan ske. Det kan också föreskrivas särskilda villkor av säkerhetsskäl och om det finns risk för att narkotika införs. Villkor för ett besök kan vara att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning eller medger undersökning av väska o.d. Som ett led i att förhindra införsel av

narkotika sker nu en utvidgning, så att det vid samtliga slutna anstalter alltid görs kroppsvisitation efter besök och utevistelse, om det inte är – som det sägs – uppenbart obehövligt. Vidare utvidgas möjligheterna till att göra kroppsbesiktning. En tjänsteman kan också vara närvarande vid besöket för att förhindra införsel av otillåtna föremål.

Enligt reservation 1 menar moderaterna att de här åtgärderna inte är tillräckliga utan att speciella besöksrum skall användas där personerna skiljs åt genom en glasruta.

Utskottsmajoriteten menar att den formen är främmande för våra förhållanden och att det inte finns tillräckliga skäl att vid sidan av nuvarande ordning införa en möjlighet till att kontrollera besök.

Frågan om hur kriminalvården arrangerar lämplig kontroll av narkotika på anstalterna har tidigare varit föremål för diskussion. Visitationspatrullernas avveckling föregicks av en utredning och analys om ett effektivare kontrollsystem. Jag vill hävda, tvärtemot vad som anförs i reservation 2 av kds, att visitationspatrullernas kompetens har tagits till vara genom att kunskaperna har kommit övrig personal till del genom utbildning och genom en uppbyggnad av säkerhet och kontroll av anstalterna.

Kriminalvården har redovisat att resurserna fördelas regionvis och att säkerhetsansvariga har utsetts på regional nivå och på anstalterna. Fem regioner har tillgång till hundekipage, och olika former för samordning och samverkan internt, men också med andra myndigheter, har intensifierats.

Utbildning och utvecklingsinsatser inom narkotikaområdet skall också prioriteras framöver. Regionmyndigheternas bedömning är att den nya organisationen har medfört ett tydligare ansvar och ett effektivare resursutnyttjande och att narkotikakontrollinsatserna har ökat i fråga om omfattning och kvalitet.

Kriminalvården har tillsatt en grupp för att utveckla och fördjupa analysen av informationen på narkotikaområdet. Verksamheten skall innevarande budgetår redovisa dels om förekomsten och missbruket av narkotika på anstalter och i häkten har förändrats, dels insatserna för bekämpning av bl.a. narkotikamissbruk. Den utveckling av insatserna som efterlyses i reservationen skall alltså redovisas.

Besök och permissioner är betydelsefulla led i att stärka den intagnes förmåga att bygga upp en social tillvaro. Permissioner spelar också en avsevärd roll när det gäller att förbereda frigivningen. Möjligheter för de intagna att ha kontakt med omvärlden utanför anstalten påverkar också atmosfären inne på anstalten.

År 1990 gjordes en översyn av tillämpningen av permissionsreglerna, och målsättningen har varit att minska antalet misskötta permissioner. Genom att förbereda och planera dem bättre, men också genom att ställa större villkor än tidigare och kontrollera hur dessa skötts, har misskötseln kunnat minska. 1993/94 beviljades 50 886 permissioner. Av dessa misskötts 615, 1,2 %. Den nya praxisen har gett resultat, och i kriminalvårdens verksamhetsplan för 1995/96 är målsättningen att detta arbete skall fortsätta.

Enligt reservation 3 vill moderaterna att permissioner endast undantagsvis skall beviljas för dem som dömts för vålds- och narkotikabrott. Men vid permission görs en bedömning av om det föreligger fara för missbruk och misskötsel. Villkor kan ställas för att motverka detta. Här kan också göras en bedömning av om det behövs tillsyn av den intagne, som då får en s.k. bevakad permission.

Fängelseutredningen har föreslagit att lagtexten skall anpassas till den skärpta praxis som nu förekommer. Utredningens förslag är under beredning, och utskottet vill avvakta denna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 65 GÖTHE KNUTSON (m) replik

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att det i mitt anförande lät som om Moderaterna ensamma stod för de skärpningar och åtgärder i rätt riktning som har vidtagits. Av det yttrandet av Birthe Sörestedt drar jag slutsatsen att det här är känsligt för socialdemokraterna. Det har ju genom åren varit vi moderater, stödda av andra borgerliga partier, som har fått driva dessa frågor med målsättningen att göra fängelserna narkotikafria.

Det har funnits för mycket narkotika på fängelserna. Bara det faktum att det har funnits narkotika är för mycket. Fortfarande finns där narkotika. Vi moderater kommer att göra ytterligare ansträngningar, som framgår av betänkandet, för att skapa i första hand en selektering så att de som är narkotikafria och som tas in på fängelse inte drabbas av detta gift när de väl kommit in. Det vore synnerligen oansvarigt om vi i riksdagen inte ingrep mera mot narkotikan.

Sedan till vår reservation, som vi kan beteckna som förslag om införande av glasruta. Jag har svårt att förstå hur det kan bli en ideologisk fråga. Det tycks ju vara så när Birthe Sörestedt och även andra socialdemokrater påstår att det här är främmande för våra förhållanden. Det kan möjligen finnas en flumideologi i bakgrunden. Men glasruta finns i andra länder, och så länge narkotika kommer in genom besökare – vilket är fastslaget – föreligger det ett behov av någonting som skiljer besökaren från den intagne.

Anf. 66 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik

Herr talman! Först till narkotikasituationen på anstalterna. Göthe Knutson vet mycket väl att det har gjorts två stora undersökningar under föregående år där man tagit urinprov, och de visar att den allra största delen av de intagna inte var påverkade av narkotika. Om man tar bort dem som inte lämnade urinprov och de prov som var positiva kan det konstateras att i alla fall över 80 % av de intagna inte hade några spår av narkotika.

Men med detta är inte sagt att man inte skall ta till olika resurser för att förhindra att narkotika kommer in på anstalterna. I det betänkande som vi nu skall ta ställning till finns det en rad olika åtgärder. Det har också alltsedan mitten av 80–talet, då man började bygga ut behandlingsresurserna när det gällde missbrukare, gjorts olika insatser för att

förhindra att de intagna kommer i kontakt med narkotika. Jag vill här understryka, Göthe Knutson, att bakom moderaternas reservation står endast moderaterna, och det finns en majoritet i utskottet som har samma uppfattning som jag som socialdemokrat har.

Anf. 67 GÖTHE KNUTSON (m) replik

Herr talman! Birthe Sörestedt och jag är båda ledamöter av Kriminalvårdsstyrelsen. Vi får fortlöpande information, och jag tycker att det är något förvånande att Birthe Sörestedt nu hänvisar till det där riksprovet med urinprov.

När man talar med intagna, eller kåkfarare som de själva kallar sig, är det med ett fnysande de beskriver det stora riksprovet. De tror inte ett dugg på det. Det har t.o.m. hävdats att det i förväg hade meddelats i en tidning som utges på en kriminalvårdsanstalt att ett sådant här prov skulle genomföras – trots att man hade för avsikt att göra proven hemliga. Då blir det sådana där låga siffror vad gäller antalet narkotikapåverkade. Sanningen är en annan.

Jag skulle tro att Birthe Sörestedt och andra socialdemokrater inom kriminalvården åtskilliga gånger har hört att det – trots idoga insatser från de anställda – hittills varit omöjligt att få bort narkotikan.

Narkotika kan införas på olika sätt. Man kan t.ex. kasta narkotika över muren till fängelserna. Så är det i Norrtälje och i Malmö och möjligen på fler anstalter. Det är omvittnat av de intagna som både Birthe Sörestedt och jag i stor utsträckning har möjlighet att tala med.

Det här räcker inte, Birthe Sörestedt. Att vi moderater skulle stå ensamma förefaller att vara ett litet misstag med tanke på att det fanns en lagrådsremiss från den förra regeringen i ärendet.

Anf. 68 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik

Herr talman! Göthe Knutson och jag har fört den här debatten tidigare. Naturligtvis går det att tillsluta anstalterna hermetiskt, så att inte någonting kommer vare sig in eller ut. Men Göthe Knutson vet också att både besök och permissioner är viktiga av olika skäl, och att vi skall ha besök och permissioner kvar.

Nu bygger man upp olika åtgärder för att kontrollera besöken och kontrollera permissionerna, men man gör det på ett sådant sätt att de intagna har möjlighet att få sina besök och att få permissioner. Att man gör förändringen att placera företrädesvis de som har problem med missbruk eller som befattar sig med narkotika på slutna anstalter är för att just där kunna bedöma besök och permissioner på ett alldeles särskilt sätt.

Anf. 69 GÖTHE KNUTSON (m)

Herr talman! Efter Birthe Sörestedts senaste replik är det frestande att instämma i det hon sade när hon inte var polemisk och framställde våra moderata förslag som något slags ytterlighetsförslag.

Den som är intagen på en kriminalvårdsanstalt sonar där inte bara sitt brott, utan skall också hjälpas till en bättre tillvaro. Det blir inte en bättre tillvaro om internen, den som sitter i fängelse, hamnar i en miljö

där det bokstavligen flyter av knark. Det är nästan omöjligt att freda sig. Det finns som bekant en hierarki på våra fängelser: de som bestämmer och de som lyder dem som bestämmer.

Det här känner många riksdagsledamöter till och säkert har allmänheten i landet fått veta ungefär hur det kan vara på fängelserna. Det är en hård miljö. Det är därför som det är så angeläget att vi som har det yttersta ansvaret också tar ansvaret och gör allt vi kan för att det inte skall finnas narkotika på fängelserna.

Anf. 70 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Enligt gällande regler får anförande när talarna haft sitt huvudanförande icke överstiga två minuter. Därför går ordet till Birthe Sörestedt.

Anf. 71 BIRTHE SÖRESTEDT (s)

Herr talman! Göthe Knutson använder formuleringar som "flyter av knark" och "omöjligt att freda sig". Så är det nog inte riktigt. Visserligen kan det vara besvärligt på vissa anstalter i och med att man får in narkotika ibland. Då sätter man in alla resurser på kontrollverksamhet för att få bukt med det. Men att våra anstalter totalt sett skulle flyta av knark är inte riktigt rätt, herr Knutson.

Anf. 72 GÖTHE KNUTSON (m)

Herr talman! Det där var ett demagogiskt sätt av Birthe Sörestedt att märka ord.

Jag återgav det som förtjänta medlemmar av visitationspatrullen och andra anställda på fängelser har sagt. De gör ett mycket gott jobb när det gäller bekämpandet av narkotika och har på sistone fått ett mycket svårare jobb. Det är naturligtvis inte så alltid eller på alla anstalter, det sade jag inte, Birthe Sörestedt.

Vad jag försökte säga här alldeles nyss innan jag överträdde reglerna för anförandets längd var att Birthe Sörestedt precis som jag fick information i fjol på en av de anstalter som vi besökte om att de där hade dragit in besökstiderna mitt i veckan, och genast sjönk narkotikaförekomsten.

Nu använder jag det byråkratiska uttrycket, men det var genast märkbart att det blev mindre med narkotika.

Att den intagne nu efter en permission kan bli utsatt för kroppsvisitation, och en mycket närgången sådan, är naturligtvis alldeles riktigt. Det är äntligen på tiden efter många år av moderata förslag i den riktningen.

Herr talman! Det är sammanfattningsvis synd att Socialdemokraterna skall försöka att förneka fakta i debatten. Men dess bättre gör andra det vanligen inte i det praktiska arbetet.

Anf. 73 BIRTHE SÖRESTEDT (s)

Herr talman! Jag vill bara konstatera att de förslag som vi går till beslut med i dag ger kriminalvården bättre möjligheter att kontrollera verksamheten. De ger också kriminalvården bättre möjligheter till att differentiera behandlingen av de intagna efter deras behov.

*Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen*

Anf. 74 GÖTHE KNUTSON (m)

Herr talman! Vi kan alla och envar glädja oss åt att utskottsmajoriteten, och då i synnerlig grad företrädd av Birthe Sörestedt och andra socialdemokrater, har gått ett steg ytterligare på vägen för att bekämpa narkotika på fängelserna.

Det finns flera förslag om detta i moderata motioner och i andra borgerliga partiers motioner. Men vi nådde dess värre inte nu ända fram. Det finns ett väldigt enkelt och praktiskt förslag om att sätta upp en glasruta som skiljer besökaren, som kan ha narkotika med sig, från den intagne, som då hindras att få detta gift.

Herr talman! Det är synd att vi inte också kunde komma till ett enigt beslut om detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

*Vissa straffrättsliga frågor*

## 16 § Vissa straffrättsliga frågor

Föredrogs
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU24
Vissa straffrättsliga frågor

Anf. 75 JEPPE JOHNSSON (m)

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 24 om vissa straffrättsliga frågor behandlas ett antal olika motioner inom vitt skilda områden. Inledningsvis vill jag ställa mig bakom samtliga moderata reservationer, dvs. 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 11, men jag yrkar för att vinna tid här i kammaren bifall endast till reservationerna 7 och 9. I övriga moment ställer jag mig bakom utskottets förslag.

Den förra borgerliga regeringen lade fram flera förslag som ledde till skärpning av straffen för övergrepp mot kvinnor och barn. Riksdagen gjorde också ett tillkännagivande om att det borde göras en allmän översyn av bestämmelserna om sexuellt umgänge med barn. I juli 1993 tillsattes Kvinnovåldskommisionen, och i dess uppdrag ingår bl.a. att särskilt studera våldtäktsbrotten.

Herr talman! Under rubriken övergrepp mot kvinnor och barn behandlas bl.a. två motioner, Ju613 och Ju620. Jag vill uttrycka vår glädje över att det lyckades att få ett enat utskott bakom skrivningarna. I motionerna yrkas att det skall bli lättare att döma för våldtäkt vid sexuella övergrepp mot barn. Vid ett antal mycket omdiskuterade domslut har vuxna män friats från våldtäkt då det lilla barnet inte ansetts göra tillräckligt motstånd.

Nu senast i förra veckan kunde vi läsa om ett fall där en vuxen man friats från våldtäkt trots att han vid två tillfällen tilltvingat sig samlag med en flicka som bara är 7 år. När det gäller sexuellt utnyttjande av barn är det nästan omöjligt att dra en gräns för vad som skall anses som våld. En sådan gräns är inte heller motiverad. Sexuellt umgänge med barn kan aldrig anses frivilligt från barnets sida. Om ett barn deltar i

sexuell aktivitet med en vuxen är det alltid den vuxne som helt och hållet bär ansvaret.

I budgetpropositionen aviserar justitieministern att regeringen kommer att ta initiativ till en översyn av bestämmelserna om sexualbrott i brottsbalken. Detta är mycket angeläget. Men ett enigt utskott vill inte avvakta denna omfattande översyn, utan föreslår att lagstiftningsarbetet skyndsamt igångsätts och inriktas på att få till stånd en ordning där fler fall av sexuella övergrepp på barn som uppfyller rekvisiten för våldtäkt också i verkligheten bedöms som våldtäkt.

Herr talman! Det är inte helt ovanligt att utländska medborgare som befinner sig på tillfälligt besök i Sverige låter bli att betala böter för de trafikbrott som de gör sig skyldiga till vid sitt besök här i landet. Det är enligt polisen nästintill omöjligt att med den lagstiftning vi har i dag komma åt problemen. Förhållandet är oacceptabelt och stötande. Vi moderater anser att det måste komma till en lagändring som motverkar denna laglöshet i trafiken.

I motionen Ju708 lägger vi moderater fram förslag om att införa ett system liknande det som finns i Danmark och Norge, som möjliggör för polisen att beslagta och förverka utlänningars fordon för betalning av böter. I Tyskland finns möjlighet att ta egendom i pant för att säkerställa att trafikböter betalas.

Herr talman! Jag beklagar att utskottets majoritet inte tycker att det behövs en lagändring. Nuvarande lagstiftning är helt verkningslös. Vi måste ha lagar som gör att även utländska medborgare vid besök i Sverige förmås att följa den svenska trafiklagstiftningen.

Under rubriken vissa frågor om unga lagöverträdare behandlas ett antal motioner som tar upp åtgärder mot unga lagöverträdare, bl.a. brott begångna av barn under 15 år, olika typer av medling, återställande av skador och ändring av påföljder för unga lagöverträdare.

I egenskap av föräldrar, lärare, politiker eller över huvud taget som vuxna har vi det yttersta ansvaret för att kommande generationer får så goda förutsättningar som möjligt för att växa upp till laglydiga samhällsmedborgare med ordnade liv.

Familjen har avgörande betydelse då det gäller att hindra unga människor att begå brott. Föräldrarna kan aldrig komma undan att de har huvudansvaret för att barn och ungdomar lär sig respektera andra människors liv, hälsa och egendom. I regeringens budgetproposition finns en uppräkning av vilka som bör engagera sig i våra unga. I uppräkningen saknas föräldrarna. Jag hoppas att det är en miss, annars är det anmärkningsvärt.

Efter familjen har skolan den viktigaste uppgiften då det gäller att förebygga brott. Särskilt viktig är skolans roll för de barn som av olika anledningar saknar tillräckligt stöd från föräldrarna. Förutom uppgiften att förmedla kunskaper och färdigheter måste skolan tydliggöra vad som är tillåtet och otillåtet i samhället. Det är tyvärr inte ovanligt att det första brottet begås redan i 10–12-årsåldern. Skolan har en viktig roll att tidigt identifiera problemen hos unga och måste sätta in kraftiga resurser för att förhindra att barn börjar med brottslig verksamhet.

Herr talman! Trots goda insatser från både hem och skola hamnar alltför många unga i brottslig verksamhet. Det är av stor betydelse för unga människors utveckling att de redan på ett tidigt stadium i livet får lära sig att ta ansvar för sitt handlande. Ett lämpligt sätt att tydliggöra konsekvenserna av ett visst handlande är att låta unga som begår brott konfronteras med följderna av vad de gjort. Vi har inte råd att förlora unga människor till kriminalitet och åtföljande misär. Vi gör ungdomarna en björntjänst om vi inte reagerar.

För de riktigt unga brottslingarna, dvs. de som är under 15 år, saknar vi faktiskt rejäla åtgärder. Denna åldersgrupp ingick inte i det uppdrag som Ungdomsbrottskommissionen fick, men utredningen konstaterar trots detta att åtgärder borde vidtas. BRÅ:s uppdrag att ta fram underlag för ett nationellt brottsförebyggande program räcker inte. Vi anser att en utredning bör komma till stånd för att undersöka vilka åtgärder som bör vidtas för gruppen under 15 år.

Herr talman! Jag beklagar att vi inte lyckats skapa majoritet för denna åsikt i utskottet.

Av stor betydelse är uppbyggnaden av kvarters- och närpolisverksamheten. Genom samarbete mellan de boende i ett område och närpolisen kan en stor del av vardagsbrottsligheten, som ju ofta begås av ungdomar, både upptäckas och beivras. Det är viktigt att i tid kunna ingripa mot unga människor som är på väg att spåra ur.

Vi vill avskaffa den påföljd som benämns överlämnande till vård inom socialtjänsten. Här får vi faktiskt stöd av Ungdomsbrottskommittén. I sämsta fall blir det ingenting av den här påföljden. Den saknar rimligt innehåll. Många unga upplever att de har fått samhällets tillstånd att fortsätta med den kriminella verksamhet som de håller på med.

Det är vår bestämda uppfattning att det är domstolen som skall bestämma påföljden, och det är viktigt att påföljden står i proportion till brottet.

Vi är alla överens om att ungdomar från 15 och upp till 18 år inte bör dömas till fängelse. Då den unge fyllt 18 år är han faktiskt myndig. Då tycker vi att han skall jämställas med vuxna. Vid domen kan man däremot ta särskild hänsyn vid straffmätningen. Det ges utrymme för detta i brottsbalken när det gäller unga under 21 år.

Men det går tyvärr inte att helt avvara frihetsberövande påföljder för ungdomar mellan 15 och 18 år. Enligt vår uppfattning bör vi införa särskilda ungdomsstraff. Det skulle vara ett frihetsberövande straff som avtjänas på speciella anstalter utan kontakt med vuxna vanebrottslingar. Strafftiden bör användas till påverkan, behandling och utbildning. Även här får vi stöd av Ungdomsbrottskommittén som föreslår en ny reaktion mot unga lagöverträdare som de kallar särskild tillsyn.

Det viktigaste är dock att samhället ingriper på ett betydligt tidigare stadium innan den unge har blivit en etablerad brottsling. Vi moderater vill prova nya grepp i kampen mot unga brottslingar. Här är medling ett bra exempel. På en del ställen i Sverige görs försök, men vi anser att tiden nu är inne att formalisera detta förfarande. I de flesta familjer kan

man tala om ungdomars problem och sätta nödvändiga gränser vid köksbordet.

Men en del ungdomar saknar detta stöd. För dem är det extra viktigt att samhället ställer upp och sätter gränser och på ett konkret sätt gör den unge medveten om att samhället inte tolererar att man begår brott mot andra människor och att den unge förstår konsekvensen av den skada han eller hon har orsakat. Vidare ger det en möjlighet att återställa en del av det man ställt till med.

På Nya Zeeland har man sedan 1989 tillämpat ett system med s.k. familjegruppskonferenser. Det är en form av medling. I sådana konferenser deltar, förutom en av staten utsedd koordinator, folk från socialtjänsten, polis, förövaren och hans föräldrar, andra släktingar och brottsoffret. Vid konferensen går man igenom vad den unge gjort sig skyldig till. Han får be om ursäkt, och så diskuterar man sig fram till ett lämpligt sätt att gottgöra skadan, t.ex. genom arbete eller skadestånd. Om man inte når enighet bland alla berörda parter går målet vidare till polis och åklagare för avgörande i ungdomsdomstol.

Vi anser att det nyzeeländska systemet är intressant och bör kunna vara modell för ett liknande system i Sverige.

Herr talman! Årets budgetproposition riktar ett dråpslag mot polisen. De kraftiga besparingarna kombinerat med intagningsstopp till Polishögskolan kommer att leda till ett minskat antal poliser och därmed till ökad brottslighet. Det kommer att bli svårare att genomföra systemet med närpoliser. Möjligheten att ingripa mot unga personer på ett tidigt stadium kommer att försvåras. Vi moderater motsätter oss ytterligare besparingar på polisen. Det är inte trovärdigt att lägga kraftiga besparingar på polisen och samtidigt prioritera närpolisverksamheten, kampen mot den ekonomiska brottsligheten, våldet och narkotikan.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m).

Anf. 76 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Herr talman! Sexuella övergrepp mot barn är oerhört upprörande. Det upprör allmänheten, och det upprör oss politiker. Många av de domar som har avkunnats på sistone har varit mycket svåra att acceptera även för en politiker som är insatt i lagstiftningsarbetet.

Vi frågar oss alla hur det kan komma sig att en pappa som begår samma övergrepp på två av sina barn, det ena sju och det andra tre år, blir dömd för våldtäkt på sjuåringen men inte på treåringen. Det är ju egentligen ännu värre när det handlar om ett litet barn på tre år som absolut inte förstår något och inte vet något om att försvara sig. En sjuåring kan ju åtminstone försvara sig med litet styrka, dock inte i alla fall.

I det här fallet i höstas blev domslutet att sjuåringen hade gjort litet motstånd och man kunde bedöma det som våldtäkt. Treåringen hade inte gjort detta, och då bedömdes det inte som våldtäkt.

Det är inte lönt att gå ut och förklara för allmänheten att pappan blir dömd till samma straff för övergreppen både på sin sjuåriga dotter och

sin treåriga dotter. Det är inte det som räknas. Folk förstår inte att det inte räknas som våldtäkt mot ett litet barn.

Det är dessa signaler som vi i utskottet nu ger. Det gläder mig oerhört att vi enigt gör dessa uttalanden och ger dessa signaler till regeringen. Den översyn som måste ske snabbt måste leda till att fler fall räknas som våldtäkt. Förutsättningen måste vara att barn inte skall behöva göra motstånd. Alla sexuella övergrepp mot barn är fel. Barn skall veta även genom domslutet efteråt att de inte har gjort något fel som inte har gjort motstånd. Vi måste ha tydligare signaler, och det skriver vi i betänkandet när vi uttalar att fler fall av övergrepp på barn som i övrigt uppfyller rekvisiten våldtäkt också skall bedömas som ett sådant brott. Det var detta Jeppe Johnsson också betonade. Det gör vi alla. Det känns mycket viktigt.

Nu har ju även Kvinnovåldskommissionen kommit fram till att det är en oacceptabel lagstiftning i dag. De har även tittat på möjliga lagstiftningsåtgärder. Jag menar att med detta underlag, dels vårt utskottsbetänkande, dels Kvinnovåldskommissionens uttalande, borde det vara viktigt att få fram en snabb lagstiftning med en förändring åt det håll som vi gjort uttalanden om.

I betänkandet tas också upp frågan om kriminaliserande vid prostitution. Vi vet att det har suttit en utredning som har kommit med ett betänkande. Det ändrar inte vår syn i Centern. Vi har under en längre tid diskuterat dessa frågor djupgående. Vi har ett stämmobeslut sedan ett par år tillbaks. Det innebär att Centern som parti anser att vi bör kriminalisera kunden. Vi har tittat på länder där lagstiftningen kriminaliserar båda parter, t.ex. Thailand. Det har där visat sig att det är just den prostituerade, kvinnan eller barnet, som man kommer åt och som åtalas. Kunden har man med lagstiftningen mycket sällan kommit åt. Sådant vänder vi oss mot. Detta har vi utvecklat i reservation 2.

Vi har också tagit upp frågan om narkotikan i trafiken. Vi har under den allmänna motionstiden väckt en motion om att det bör införas en principiell nollgräns för narkotika i trafiken, precis som för alkohol i trafiken. Vi tycker att det är rimligt. Dessutom har undersökningarna och utredningsarbetet kommit så långt att det är möjligt att påskynda en sådan lagstiftning i dag.

Det är betydligt svårare att sätta gränser t.ex. när det gäller medicinbruk. För detta fordras mycket mer av utredningsarbete. När det gäller en principiell nollgräns för narkotika i trafiken finns det lagstiftningsarbeten i andra länder som vi troligen ganska enkelt kan ta efter. Vi utvecklar detta resonemang i reservation 4.

I reservationerna 6, 7, 8 och 10, som vi naturligtvis också står bakom, behandlas en mängd frågor om ungdomar och brott. Det är riktigt, som har sagts här tidigare, att Ungdomsbrottsutredningen hela tiden kom in på frågan vad vi gör med icke straffmyndiga under 15 års ålder. Vi insåg att brottsligheten alltmer sprider sig nedåt i åldrarna. Vi måste reagera mot detta med tydlighet och konsekvens. Men vi har mycket litet att sätta in mot detta. Åtgärderna från samhällets sida är alldeles för få och otydliga.

Vi sade oss i utredningen att det här krävs ett omfattande arbete i en egen utredning. Detta betonades gång på gång. BRÅ har, som sagts, inför det nationella strategiarbetet gått igenom vilka åtgärder som i dag finns mot ungdomsbrottsligheten. Man har i huvudsak gjort intervjuer, bl.a. av poliser. Detta är ett mycket viktigt och bra arbete, men det räcker absolut inte till för rejäla insatser mot ungdomsbrottsligheten. Det är helt tydligt att det behövs en omfattande utredning. Det underlagsmaterial för fortsatt arbete som BRÅ tagit fram är fantastiskt bra, men jag är helt övertygad om att det mycket skyndsamt bör tillsättas en särskild utredning. Det är nödvändigt för att vi skall kunna göra rätt saker även för dem som är under 15 år.

Vi har i dessa reservationer pekat på det som vi tycker är viktigt. Vi har tagit upp konfrontation, gottgörelse och skada, medlingsförfarande och nya påföljder.

Jag var för några dagar sedan med på en brottsförebyggande konferens med deltagande från de fem nordiska länderna. Där diskuterades hur långt man hade kommit i de nordiska länderna. Särskilt berördes medling och "konfliktråd", som är den beteckning som man använder i Norge. Detta har praktiserats i Norge och även i Finland sedan början av 80-talet. Det har utvecklats så att man i Norge nu har ett konfliktråd i varenda kommun.

Man har dessutom kommit så långt att man insett att man måste göra insatser också för dem som är under 15 år. I nästan en fjärdedel av alla fall som innefattar konfliktråd och medling i Norge är ungdomar under 15 år inblandade. Man anser att resultaten är bra och att denna verksamhet är mycket brottsförebyggande.

I Finland har man efter hand utvecklat verksamheten alltmer. Man har nu konfliktråd i ungefär 100 kommuner.

Man kan välja olika modeller för detta. I fall där man genom konfrontation eller medling lyckas komma fram till en uppgörelse med offret, kan det bli fråga om ersättning i form av pengar, arbete eller bådadera. Man kan som i Norge t.o.m. välja att avskriva brottet även för dem som är över 15 år, så att de inte kommer in i straffregistret.

Jag tycker att detta är ett mycket positivt tänkande. Det är i enlighet med det allmänna rättsmedvetandet att "en gång är ingen gång". Detta skulle kunna införas här, så att en fortsatt brottsutveckling kan förhindras.

Jag menar att vi har oerhört mycket att vinna på att lära av de övriga nordiska länderna. Danmark har för övrigt sedan tre månader tillbaka börjat tillämpa en ny lagstiftning, dock ännu så länge inte helt lyckad. Men vi har också i Sverige goda projekt, som vi skall kunna bygga vidare på. Vi kan inte år efter år diskutera kriminalpolitik i denna kammare utan att driva på mer än vad vi nu gör. Vi får alla klandra oss själva. Det gäller både den nuvarande och den förra regeringen. Vi har i Sverige under de senaste tio åren inte kommit långt på detta område. Det krävs mer av åtgärder, och det är därför som vi har avgivit våra reservationer. Det fordras större insatser än de som hittills har gjorts.

Jag ställer mig bakom alla de reservationer där centerledamöter finns med men yrkar bifall bara till reservationerna 6 och 7.

Anf. 77 ALICE ÅSTRÖM (v)

Herr talman! Det här betänkandet innehåller en mängd olika frågor, men en av de allra viktigaste gäller sexuella övergrepp på barn och våldtäktsbegreppet. Utskottet är enigt om sitt betänkande. Det har, som tidigare talare sagt, avkunnats ett flertal domar som inneburit att en förövare inte fällts för våldtäkt mot barn, därför att barnet inte har gjort motstånd. I vår lagstiftning och i vår syn på förhållandet mellan vuxna och barn måste man alltid anse att en vuxens sexuella umgänge med barn är detsamma som våldförande på barn.

Man har dessutom i en del domar sänkt straffet därför att barnet självt har tagit initiativ till sexuellt umgänge. Detta är något som inte borde få förekomma i Sverige. Barn har inte valt att ha ett sexuellt umgänge med en vuxen. Det är den vuxna människan som har ansvaret. Det är den vuxna människan som använder sin sexualitet på ett barn. Det är alltid våld när man använder barn för sina egna syften.

Det känns i dag mycket glädjande att ett enigt utskott vill ha en skyndsam lagändring för att fler skall kunna fällas för våldtäkt på barn. Men det räcker inte med detta. Vi måste också alla gemensamt gå vidare för att se till att barn i samhället skyddas mot sexuella övergrepp. Jag ser därför också med glädje att man nu skall göra en översyn av bestämmelserna om sexualbrott. På flera områden behöver förändringar göras för att ytterligare skydda barnen, inte bara när det gäller de grova övergrepp som kan klassas som våldtäkt.

Det är också viktigt att man går vidare med insatser för att hjälpa dessa barn tillbaka till ett bra liv. Vi har där stora brister i Sverige. Vi i justitieutskottet får ta på oss vår uppgift när det gäller lagförändringar, men också andra utskott får ta på sig sin del. Vidare måste vi alla som enskilda medborgare ta vårt ansvar för att förbättra för barnen och se till att barnens situation inte skall behöva präglas av vuxnas missbruk av dem.

Jag har valt att inte stödja ett par motioner från Folkpartiet och Miljöpartiet, vilka handlar om terminologin vid våld mot kvinnor. Jag vill ändå nämna att Vänsterpartiet delar motionärernas synpunkter när det gäller att våldet mot kvinnor inte får förringas eller gömmas utan måste tas på allvar. Kvinnovåldskommissionen kommer att lägga fram sin utredning, där man har tagit ett samlat grepp på dessa frågor.

Vi i Vänsterpartiet tror inte att det är en förändring av begreppen som behövs. Det som behöver förändras är snarare hanteringen av dessa fall hos polis, åklagare och domstolsväsende. Vi måste också ändra på attityder till våldet mot kvinnor ute i samhället.

Det finns också motioner och en reservation som rör prostitution och frågan om man skall kriminalisera kunden. Vänsterpartiet delar ståndpunkten att det är kunden som skall kriminaliseras, men vi har valt att inte stödja reservationen i dag.

Det har nu skett en stor prostitutionsutredning. Vi tyckte alla att det var viktigt att den kom till. Man har tagit ett helhetsgrepp på frågan. Den bereds nu i regeringskansliet.

Vår åsikt står fast, men vi väljer att vänta till hösten när regeringen kommer att presentera ett betänkande om detta. Men jag vill ändå betona att det är Vänsterpartiets ståndpunkt att kunden skall kriminaliseras.

Herr talman! Så till frågan om narkotika i trafiken. Det är en mycket viktig fråga. Det handlar om vikten av trafiksäkerheten. Det har varit en klar brist att dessa droger hittills egentligen inte har varit förbjudna i lag.

Jag är medveten om en hel del av de tekniska problem som uppkommer när man skall hitta en lösning på frågan. Det finns tekniska problem när det handlar om läkemedel som människor är tvungna att använda och som innehåller en del av dessa substanser. Men vi anser att trafiksäkerheten måste väga tyngst även när det gäller läkemedel.

Vi vet att justitieministern här i kammaren har sagt att hon avser att ta initiativ till att man undersöker förutsättningarna för att komplettera rattfyllerilagen på denna punkt. Det pågår en del arbete inom departementet.

Men det finns inga klara riktlinjer, och det är därför jag har valt att yrka bifall till reservation nr 3, mom. 7.

När det gäller frågan om unga brottslingar har jag valt att inte stödja de motioner och reservationer som finns. Det finns en hel del både i reservationerna och motionerna som jag tycker är värt att bygga vidare på, men det finns också delar som jag inte kan acceptera.

När man pratar om unga brottslingar i dag handlar det om att man skall titta på vilka åtgärder man skall vidta när de har hamnat i kriminalitet. Vänsterpartiet anser snarare att det är viktigare att titta på vilka åtgärder som bör vidtas *innan* de unga hamnar i kriminalitet.

I Sverige har vi byggt upp ett system där man faktiskt redan innan barnet är fött i mödravården kan se om den gravida kvinnans barn kommer att få problem och om det kommer att behöva hjälp. På barnavårdscentralen ser man samma signaler. Man ser att barnet behöver hjälp. På dagis har det blivit ännu tydligare.

I takt med att det gjorts nedskärningar också inom barnomsorgen har detta sakta förändrats. I stället för att se att det är ett barn som behöver hjälp ser personalen barnet som ett problem.

I skolan har det blivit ännu tydligare. Vi vet i dag att de flesta lärare kan peka ut vilka barn som kommer att råka illa ut resten av livet redan när barnen går på lågstadiet. Fortfarande händer det ingenting.

Vi försöker hitta åtgärder när vi ser barnet som ett problem. I stället skulle vi behöva diskutera. Vi har byggt upp ett nät och kan faktiskt i dag se vilka som behöver hjälp och vilka det är som kommer att få problem. Debatten skulle i stället handla om hur vi skall kunna vidareutveckla vårt skyddsnät för att kunna åtgärda problemen, när vi nu ser dem så tydligt.

I detta anförande instämde Eva Zetterberg (v).

Anf. 78 KIA ANDREASSON (mp)

Herr talman! Man kan fundera på vem eller vilka det är som väljer ord på företeelser i samhället. Jag tycker ofta att det är ord ur ett manligt perspektiv och att det är ett mansspråk som tolkar skeendena.

Ord och riktiga benämningar är oerhört viktiga. Man kan nämligen gömma de verkliga orsakerna bakom överslätande och milda benämningar. Allmänhetens uppmärksamhet inför problemen dämpas också när orden slätar över.

Alice Åström var inne på detta när det gäller sexuellt våld mot barn. Det handlar om våld. Tidigare har man slätat över det genom att säga "sexuellt umgänge". Dessa ord har fått betydelse för hur företeelsen har hanterats i det rättsliga systemet.

Alice Åström säger att det handlar om attityder och inte terminologi. Men det är ju terminologin som har sådan oerhörd betydelse för attityderna. Vi måste alla tycka att ord är viktiga, eftersom vi pratar mycket i detta parlament.

Det är just dessa benämningar när det gäller kvinnor och barn som jag skulle vilja gå in på.

Vi säger allmänt "kvinnovåld". Men är det våld som begås av kvinnor? Vi fokuserar hela tiden på kvinnorna. Jag tycker att det är tröttsamt. När vi pratar om "ungdomsvåld" gäller det våld som begås av ungdomar. Det borde heta "mansvåld mot kvinnor".

Detta har en fortsättning ända in i rättsväsendet.

Är det inte direkt överslätande termer som används så är det könsneutrala.

Jag skulle vilja uppmana den kommission som tillsatts av riksdagen att ändra namn och inte kalla sig "Kvinnovåldskommissionen". Det är nästan komiskt med tanke på att kommissionens uppdrag är att utifrån ett kvinnoperspektiv göra en översyn av frågor som just rör mäns våld mot kvinnor.

Jag kan själv hamna i denna fälla, för jag är också van vid dessa benämningar där allting fokuseras fel. Men alla vi kvinnor som nu har kommit in i riksdagen måste hela tiden tänka på dessa ord. Vi måste skärpa oss när det gäller hur vi använder dem och poängtera att de är felaktiga.

Polisen använder ofta ord som "lägenhetsbråk", "ringa misshandel" och "familjevåld" när det gäller misshandel av kvinnor. Det gör att orsaken inte blir lika tydlig.

Polisen skulle i stället direkt fråga vad som har hänt och om kvinnan blivit misshandlad, och sedan skriva detta i rapporten. I stället belastas hela tiden kvinnan, och det är hon som måste vara stark och ta tag i situationen. Vid det tillfället är hon ju nedbruten.

Jag har med anledning av allt detta skrivit en reservation. Jag låter det dock passera nu och uppmanar den kommission som skall göra en utredning att ta hänsyn till det jag har tagit upp här. Däremot yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 12 och 13, som jag kommer att gå in på närmare.

Språket kan också göra att det blir en konstig statistik just över kvinnomisshandel. Under 1994 rapporterades 18 000 fall av kvinno-

misshandel. Det är också ett arbete för kommissionen att ta upp det förhållandet att hälften av dessa anmälningar ledde till åtal. Endast 20 % fälldes. Dessa siffror ger upphov till en mängd frågeställningar.

Kvinnojourerna runt om i landet har sett att det är viktigt med utbildning om hur man uppträder och fokuserar problemen. Detta måste medvetandegöras.

Sedan gäller det narkotika i trafiken. Glädjande nog är det många som har väckt motioner med samma krav i detta ämne. Vi är många som står bakom. Jag förstår inte att detta skall problematiseras hela tiden i stället för att man kommer överens om en nollgräns, som är det enda rätta för illegal narkotika. När vi kommer in på läkemedel blir det mycket krångligare. Men den frågan behöver inte fokuseras i detta skede. Här gäller det t.ex. cannabis, hasch och amfetamin. Både polisen och Rättsmedicinalverket har sett att detta problem har ökat. Anledningen till att man inte kan fastställa en gräns är att effekterna är så komplicerade. Det är svårt att sätta ett gränsvärde. Olika personers reaktioner beror inte bara på dosens storlek utan även på intaget, om man sväljer, injicerar, snusar eller röker. Just cannabis är fettlösligt och lagras i hjärnan. Det ger inte utslag vid blodprov. Man kan ta doser som inte är så höga och ändå bli väldigt påverkad. Blandmissbruket ger också stora effekter som inte kan mätas bara genom prover. Därför tycker vi att det nästan genast skall införas en nollgräns.

Bruket av narkotika är kriminaliserat. Men i koppling till trafiken får det passera.

Många partier har här pratat om medling och återställande av skador. Vi kan bara instämma i att denna verksamhet är viktig just för ungdomar som begår brott. De måste få se konsekvenserna för dem som drabbas. Ofta begår ungdomarna dessa brott i skydd av andra ungdomar, i gäng, eller under påverkan av olika droger. De behöver efter utförandet verkligen konfronteras med vad de ställt till med. Det kan göra att de får en känsla för de drabbade och inte gör om det. Det är viktigt att det inte, som nu, lämnas nästan fritt till de lokala polisdistrikten att utveckla dessa metoder. Det behövs att vi talar om hur man skall göra just med ungdomar.

Sedan kommer jag till nödvärnsrätten. Nuvarande lag säger, när det gäller misshandel av kvinnor, att det är fråga om två likvärdigt starka, könsneutrala personer. Det har man som norm. Men så är det inte. En misshandlad kvinna upplever det inte så. Hon är inte stark. Både fysiskt och psykiskt ligger hon i underläge. Därför kan hon inte värna sig själv så som lagen anser att hon skall kunna. Hon får ta till mycket starkare medel för att kunna värna sig. Därför måste det bli en ändring av detta.

Den sista punkten gäller preskriptionstiden för miljöbrott. Den preskriptionstiden är alldeles för kort. Vi yrkar att den skall vara 25 år, därför att miljöbrott ibland upptäcks väldigt sent. Då är preskriptionstiden redan utgången.

Preskriptionstiden för åtal är 25 år vid brott som straffas med fängelse på livstid. Man kan inte jämföra miljöbrott med dessa brott. För miljöbrott är den längsta preskriptionstiden 10 år. Det är grova miljö-

brott, för vilka man kan dömas till fängelse i 6 år, vilket förekommer väldigt sällan.

Utskottet säger att reglerna skall vara lika på straffrättens område. Men reglerna har ändrats för skattebrott. Dessa kan jämföras med miljöbrott vad gäller komplikationer. Det finns alltså en särskild anledning att förlänga preskriptionstiden.

Det är ingen som för naturens talan. Det är först när brotten har blivit så akuta eller föroreningen blivit så stor att den drabbar människan själv, som vi reagerar. Då har det gått för lång tid. Dessutom är det dyrt för samhället.

Jag kan nämna ett närliggande fall i Södertälje. I Turingesjön har kvicksilver läckt ut. Att sanera utsläppen kostar 30–40 miljoner kronor. Staten har fått gå in och satsa pengar. Även kommuner och landsting har betalat en liten del. Så här kan vi inte ha det. Det är de som har tjänat pengar på att förorena som måste stå för kostnaderna. Dessutom kan det vara avskräckande för industrier och företag när de vet att de inte kommer ifrån det förrän efter lång tid. Därför tycker vi att särregler kan införas även på miljöområdet.

Anf. 79 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds)

Herr talman! Det är med viss bävan som man som manlig jurist äntrar talarstolen efter dessa inlägg, med de ämnen vi nu har att diskutera. Jag vill emellertid naturligtvis understryka vår glädje över den enighet som råder i utskottet beträffande behandlingen av sexuella övergrepp mot barn.

Allmänhetens uppfattning om rättsväsendet har på senare år sjunkit, om man undantar polisen. Det är utomordentligt olyckligt och allvarligt att, som jag uppfattar det, domstolarnas anseende har sjunkit. Jag kan tänka mig att en delförklaring är domar såsom den i Lindomefallet. I det fallet handlade det om medhjälp, man skyllde på varandra. Det har väckt ett oerhört uppseende bland allmänheten. Lika illa har det varit med de olycksaliga domarna beträffande sexuella övergrepp mot barn.

Jag tänker inte ge mig in på någon förklaring till varför det är si eller så rättsligt sett. Jag konstaterar bara att vi inte kan ha det på det viset i samhället, att det råder en osämja mellan allmänheten och de som utövar rättskipningen. Här föreligger ett akut behov av att lagstiftaren ingriper. Det finns all anledning i världen för regeringen att ta åt sig den begäran som nu kommer från riksdagen.

Det gäller att agera snabbt, så att vi slipper läsa om de här egendomliga domarna. Personligen anser jag att domstolarna själva kunde ha löst det här problemet, men uppenbarligen har de inte gjort det på ett tillfredsställande sätt, och då måste lagstiftaren gripa in.

Jag vill yrka bifall till reservationerna nr 3 och 13.

Reservation 3 gäller narkotika i trafiken. Jag kan inte se att det egentligen är någon skillnad i sak mellan reservanternas uppfattning och utskottsmajoritetens. Jag konstaterar med viss glädje att vi ändå är så pass många som gemensamt uttrycker en kanske större intensitet i den här frågan. Det måste ske någonting. Det finns många anledningar

att utredningstekniskt lägga det här på hyllan eller förhala det hela, men vi menar att detta är så pass allvarligt att man måste agera skyndsamt.

Kia Andreasson har redan sagt vad som behöver sägas när det gäller preskriptionstiden, så jag säger inget mer i det stycket.

Anf. 80 LARS-ERIK LÖVDÉN (s)

Herr talman! Den viktigaste frågan i det här betänkandet är det enhälliga uttalandet från utskottet om att regeringen med skyndsamhet bör se över gränsdragningen mellan brottsrubriceringarna våldtäkt och sexuellt utnyttjande. Som flera talare har påpekat har väldigt många upprörts över domar under de senaste åren i vilka ett stort ansvar har lagts på barnet och över att det har krävts ett stort mått av våld och hot för att en person skall kunna dömas för våldtäkt.

Utskottet gör nu ett uttalande, och jag vill gärna citera det stycket:

"Enligt utskottets mening är det närmast självklart att det krävs mindre våld ju yngre barnet är. En naturlig utgångspunkt är också att våld mot barn respektive mot vuxna i detta sammanhang kan ha helt olika karaktär. Utskottet vill för sin del understryka det angelägna i att denna fråga får en grundlig genomlysning i det utredningsarbete som justitieministern aviserat. Lagstiftningsarbetet bör enligt utskottets mening vara inriktat på att få till stånd en ordning där fler fall av övergrepp på barn som i övrigt uppfyller rekvisiten för våldtäkt också kommer att bedömas som sådana brott."

Med det här ställningstagandet menar jag att regeringen med skyndsamhet bör kunna se över lagstiftningen på den här punkten och kanske också ta den här frågan med förtur, när man nu skall ge sig i kast med att se över hela sexualbrottskapitlet i brottsbalken.

Det är utomordentligt glädjande att utskottet gör det här enhälliga uttalandet på den här punkten, där det, som Rolf Åbjörnsson säger, har funnits en väldigt upprörd opinion och där lagstiftningen och dess tillämpning knappast kan sägas stå i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Herr talman! Till det här betänkandet, som berör en mängd straffrättsliga frågor, finns ett antal reservationer. Jag skall kort beröra en del av dem.

I reservation nr 1 av Siw Persson och Kia Andreasson tas frågan upp om rubriceringen, brottsbenämningen, för olika typer av brott som begås mot kvinnor. Låt mig först påpeka att det inte finns några brottsrubriceringar som heter "lägenhetsbråk" eller "familjevåld".

Jag tycker nog att det är litet förvånande att man förordar att ringa misshandel skall rubriceras på annat sätt om brottet har begåtts mot kvinnor i stället för mot män. En ringa misshandel, menar jag, är en ringa misshandel och skall bedömas som en sådan oavsett offrets kön. Vi har i Sverige en könsneutral lagstiftning, och jag tror faktiskt att det, även för jämställdhetsarbetet, är viktigt att själva lagstiftningen är könsneutral. En annan sak är att de brottsbeivrande myndigheterna, polis och åklagare, naturligtvis med kraft måste ingripa mot brottslighet som riktar sig mot kvinnor, eftersom vi vet att kvinnor ofta befinner sig i en mer utsatt position.

I reservation nr 2 krävs en kriminalisering av prostitutionen. Den frågan har nu på utskottets initiativ varit föremål för utredning. Prostitutionsutredningens betänkande bereds för närvarande i regeringskansliet, det pågår en remissbehandling, och så småningom skall regeringen lägga fram ett förslag till riksdagen på grundval av Prostitutionsutredningens betänkande. Vi vet sedan gammalt att det har bedrivits en intensiv diskussion om det lämpliga i att kriminalisera prostitutionen. Det har funnits prostitutionsutredningar tidigare som av olika skäl inte har förordat en kriminalisering. Jag skall med stort intresse ta del av den remissbehandling som nu sker på grundval av utredningens betänkande, och vi får tillfälle att återkomma till den debatten under det närmaste året, när regeringen lägger fram sina förslag för riksdagen.

När det gäller frågan om narkotika i trafiken kan jag inte se att det egentligen finns någon avgörande skillnad mellan utskottsmajoriteten och dem som står bakom de två reservationerna. Utskottet hänvisar till justitieministern och säger att förutsättningarna skall undersökas för att komplettera rattfyllerilagstiftningen med gränsvärden för olika narkotiska preparat. Utskottet ger också uttryck för att det arbetet bör drivas med skyndsamhet. En möjlig väg, säger utskottet, bör vara att införa en reglering som anger tillåtna gränsvärden för narkotika liknande den som gäller för alkohol. Också frågan om införandet av en s.k. nollgräns bör prövas i det sammanhanget.

Även om detta är utskottets klara viljeinriktning måste man samtidigt vara medveten om de komplikationer och svårigheter som finns när det gäller att ta fram en hållbar lagstiftning i det här avseendet. Det är svårigheter som gäller den stora mängden legalt förskrivna och använda mediciner med narkotiskt eller liknande innehåll. Det gäller exempelvis allergimediciner, olika psykofarmaka och smärtstillande preparat. Det finns andra frågeställningar som komplicerar lagstiftningsarbetet, exempelvis möjligheten att mäta förekomsten av preparat i kroppen och också möjligheterna att bedöma dessa preparats effekter på trafiksäkerheten.

Inriktningen är ändå alldeles klar. Ett arbete bör snabbt sättas i gång och bedrivas för att försöka ta fram gränsvärden motsvarande dem som gäller för alkoholen, så att rattfyllerilagstiftningen kan kompletteras i det avseendet.

I ett antal reservationer tas frågan upp om behandlingen av unga lagöverträdare. Låt mig i anslutning till vad Alice Åström sade – jag sympatiserar en hel del med hennes inlägg i det här avseendet – ge uttryck för att jag tycker att det är ganska illavarslande att det sker en fokusering på den straffrättsliga regleringen när det gäller unga lagöverträdare. Unga lagöverträdare, unga brottslingar, är ju snarare ett uttryck för att både familj och samhälle har misslyckats med sin uppfostran av ungdomarna till att bli laglydiga medborgare.

Det är fråga om barn som far illa i familjen och för vilka samhället har misslyckats med sina insatser för att stöda och hjälpa dem under deras uppväxt. Det hade varit mer fruktbart att föra ett resonemang om hur vi skall stärka familjernas möjligheter att fostra sina barn och om hur vi skall utveckla de insatser som sker i skolan, under fritiden och

från socialtjänsten för att stöda de familjer och de ungdomar som råkar illa ut.

Moderaterna föreslår i sin reservation att påföljden vård inom socialtjänsten avskaffas och att påföljden ungdomsstraff i stället införs. Jeppe Johnsson sade att man i det avseendet har stöd av Ungdomsbrottskommittén.

Jag satt med i Ungdomsbrottskommittén, och vi hade där långa resonemang om påföljderna för unga lagöverträdare. Det fanns en viktig utgångspunkt, som också är utgångspunkten för regeringens arbete när det gäller unga lagöverträdare, och det var att socialtjänsten även fortsättningsvis skall ha huvudansvaret för vård, behandling och stöd för unga lagöverträdare. Det skall alltså inte ske en förflyttning av ansvaret från socialtjänsten till kriminalvården eller rättsvårdande organ för insatser mot unga lagöverträdare. Det är en viktig utgångspunkt. Vi vet att straffrättsliga påföljder, som fängelsestraff eller införande av ungdomsstraff, som antyds i reservationen, knappast har någon effekt för att återföra ungdomar till ett mera normalt liv. Om man flyttade gränsdragningen skulle det också leda till att socialtjänsten undandrog sig ansvaret för de viktiga insatserna för unga människor.

Det är motivet till att vi inte har velat gå med på den moderata motionen utan vill avvakta det arbete som nu bedrivs i regeringskansliet med Ungdomsbrottskommitténs förslag. Jag vill än en gång understryka att utgångspunkten för det arbetet är att behålla huvudansvaret hos socialtjänsten när det gäller unga lagöverträdare.

Herr talman! Med de här synpunkterna på några av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 81 KIA ANDREASSON (mp) replik

Herr talman! Lars-Erik Lövdén sade att ringa misshandel alltid är ringa misshandel och att det skall vara lika behandling. Men det är inte samma sak, därför att parterna är inte likvärdiga. Misshandel av kvinnor och barn kan aldrig vara likvärdig med annan misshandel, därför att de är i underläge. Detta måste bedömas, och det måste göras klart att det är en skillnad. Det skall då krävas ett särskilt straff, som är hårdare än för den som ger sig på en likvärdig partner.

Det skall nästan vara så att samhället markerar att det är tabu att slå kvinnor och barn. När jag var liten och gick i skolan slog man inte töser – man var en mes om man gav sig på dem. Det är den inriktningen som vi måste ha i samhället, dvs. att detta inte är tillåtet och att det måste ha ett högre straffvärde.

Anf. 82 JEPPE JOHNSSON (m) replik

Herr talman! När det gäller paragrafen om vård inom socialtjänsten, Lars-Erik Lövdén, borde socialtjänstens uppgift vara att ingripa mycket tidigare än när det har gått så långt att en ung människa har hamnat i brottslighet. När hemmet, familjen och skolan inte räcker till och när man ser att barn av olika anledningar far illa, har socialtjänsten naturligtvis alltid en skyldighet att ingripa. Socialtjänsten jobbar mycket

med frivillighet, men när någon har begått ett brott är det oerhört viktigt att påföljden står i proportion till brottets allvarlighet. Ett överlämnande till vård inom socialtjänsten innebär på något sätt ett icke tidsbestämt straff, och vi tycker inte att det hör hemma här.

Det finns naturligtvis ingen motsättning mellan stöd, hjälp, vård och tydliga reaktioner å ena sidan och en tidsbestämd påföljd å andra sidan. Det är alltså fel att sammanblanda dessa båda påföljder.

Lars-Erik Lövdén har suttit med i Ungdomsbrottskommittén, som på flera sidor utvecklar sin ståndpunkt och som tar avstånd från den här påföljden som strafform. Det är märkligt att Lars-Erik Lövdén där inte, såvitt jag kan se, har avgivit något särskilt yttrande i frågan.

Anf. 83 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik

Herr talman! Först skall jag kommentera Jeppe Johnssons replik. I Ungdomsbrottskommittén förordade vi att domstolen skulle ha ett större inflytande över de åtgärder socialtjänsten skulle vidta. Ett av våra förslag var att domstolen skulle kunna döma till särskild tillsyn på viss tid på § 12-hem, alltså särskilda ungdomshem, just för att utöva ett större inflytande över påföljderna.

Tvärtemot vad jag tycker att man kunde utläsa ur reservationen och andra uttalanden från representanter för Moderata samlingspartiet var det dock inte kommitténs uppfattning att den typen av påföljder skulle verkställas inom ramen för kriminalvården, eller särskilda institutioner inom kriminalvårdens area, och benämnas ungdomsstraff. Det är närmast en påföljd som påminner om den gamla påföljden ungdomsfängelse.

Jag vill än en gång betona att socialtjänstens ansvar måste ligga fast även för ungdomar som begår brott. Det är ju därför vi har en särskild lagstiftning om tvångsomhändertagande – lag om vård av unga – som också möjliggör ingripanden när ungdomar har begått brott, eller på grund av brottsligt beteende, som det uttrycks i den lagstiftningen.

Sedan till Kia Andreasson . . .

Anf. 84 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Repliken gällde Jeppe Johnsson. Det går icke att replikera på ett replikskifte som är avslutat.

Anf. 85 JEPPE JOHNSSON (m) replik

Herr talman! Jag vill bara mycket kort citera ur Ungdomsbrottskommitténs betänkande. Det står så här: "Vi föreslår att stadgandet i 31 kap. 1 § BrB om överlämnande till vård inom socialtjänsten skall upphävas och att andra, straffrättsliga påföljdsformer i stället skall användas mot unga lagöverträdare – – –."

Anf. 86 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik

Herr talman! Det är riktigt, det som Jeppe Johnsson läser. Men om han läser betänkandet noggrant kommer han fram till att vi avvisar tanken på att utöka kriminalvårdens och de övriga rättsmyndigheternas ansvar för behandlingen och vården av de unga. Vi markerar tydligt i

Ungdomsbrottskommitténs förslag att det även fortsättningsvis bör vara socialtjänsten och de särskilda ungdomshemmen, dvs. § 12-hemmen, som skall svara för vården och behandlingen av de unga lagöverträdarna. Att vi sedan förordar att domstolen skall ha ett något större inflytande över innehållet i den påföljden är en annan sak.

Anf. 87 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik

Herr talman! Betänkandet handlar ju om vissa straffrättsliga frågor. Det förvånade mig därför litet att Lars-Erik Lövdén tyckte att vi debatterade straffrättsliga insatser när det gäller unga lagöverträdare. Jag menar att det närmast är en självklarhet eftersom det är motioner vi behandlar här. Det innebär ju inte att inte sociala insatser, stöd till familjer, insatser i skola och socialförvaltningar och annat skulle behövas på en väldigt bred front. Men här behandlar vi ju motionskrav.

Jag vill uttrycka min besvikelse över att det inte kunde bli en enighet eller en majoritet för det viktiga i att göra insatser tydliga för att kunna bryta en brottskurva tidigt. Milda påföljder som t.ex. att göra rätt för sig, ställa till rätta, skadelindrande arbete och medling är det som diskuterats.

Den största besvikelsen känner jag när det gäller en ny särskild utredning. En sådan skulle behövas för att finna bra stödformer och insatsförslag för lagöverträdare som är under 15 år. Eftersom Lars-Erik Lövdén och jag tillsammans satt i Ungdomsbrottskommittén minns vi båda hur vi gång på gång betonade att det verkligen behövs. Jag undrar vad regeringen eller socialdemokraterna planerar för att kunna komma med bättre förslag på insatser på det här området.

Anf. 88 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik

Herr talman! Brottsförebyggande rådet har haft i uppdrag när det nationella brottspreventiva programmet skulle utarbetas att också se över insatser när det gäller ungdomar under 15 år. När regeringen i höst skall lägga fram ett förslag om brottsförebyggande insatser kommer naturligtvis även frågan om vilka insatser man kan göra med inriktning på barn och ungdomar att finnas med. Det är en självklarhet.

I mitt huvudanförande sade jag att jag känner en viss oro för att vi fokuserar oss på de rättsliga organens insatser när det gäller att komma åt eller motverka ungdomsbrotten. Jag är särskilt orolig när det tar sikte på barn under 15 år. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi ser till att sociala insatser, skolans insatser och fritidsinsatser blir avgörande. Det är där tonvikten skall läggas.

Vi känner till diskussionen om registrering av ungdomar under 15 år som begår brott. Jag har nog en öppen attityd i den frågan. När det i den allmänpolitiska debatten förs fram krav på en sänkning av straffmyndighetsåldern, menar jag att frågan börjar dra i väg på ett sätt som inte gynnar våra möjligheter att komma åt ungdomar under 15 år som begår brott. Det var det jag menade när jag sade att jag känner en oro inför den fokusering som sker beträffande straffrättsliga insatser. Man betonar inte tillräckligt de bristande insatser som görs i förebyggande syfte från andra samhällsorgans sida.

Anf. 89 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik

Herr talman! Det här inlägget tar jag litet grand som en intäkt för att regeringen kommer att gå vidare efter det att BRÅ har presenterat sin utredning, som i huvudsak är baserad på intervjuer. Enligt BRÅ är det otillräckligt för att man skall kunna lägga fram ett bredare förslag om insatser när det gäller att komma till rätta med unga lagöverträdare och försöka minska och bryta brottsligheten.

Jag tror att Lars-Erik Lövdén och jag är helt överens om att det behövs stora sociala insatser. Om vi skall göra rätt insatser, måste vi också veta hur verkligheten ser ut. Tyvärr vet vi inte riktigt det. Därför behövs den här utredningen. Jag får väl ha tålamod och vänta till hösten – tyvärr. Det hade behövts något i dag.

Anf. 90 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik

Herr talman! Det är självklart att om regeringen har för avsikt att i höst – vilket den har – lägga fram ett förslag till riksdagen om brottsförebyggande insatser på grundval av BRÅ:s förslag, kommer man också i anslutning till det att behandla insatser när det gäller brott som begås av unga under 15 år. Skall vi ha framgång i det brottsförebyggande arbetet måste insatserna sättas in tidigt. Det handlar ju om insatser redan i förskolan och i den åldersgruppen. Naturligtvis kommer dessa frågor att uppmärksammas i det arbete som regeringen nu bedriver och som skall leda fram till ett program som skall presenteras för riksdagen i höst.

Anf. 91 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Jag tänkte ägna några minuter åt att ta upp en annan typ av brott än de som har fått den största delen av debattiden i dag. Det gäller miljöbrott.

Miljöbrott är en beteckning på ett stort antal olika slags brott. Det gäller alltifrån stöld av fridlysta växter till dumping av miljöfarligt avfall – för att ta två ytterligheter som exempel.

Kunskapen om miljöns betydelse och miljöbrotten har ökat, men tyvärr har inte straff och preskriptionstiden följt efter i samma takt. Det har inte heller märkts i statistiken att kunskapen har ökat på det här området. Det råder ganska stor brist på relevanta fakta. Det är t.ex. svårt att hitta nationella sammanställningar över domar. Det är svårt att få en utvärdering av hur den faktiska situationen är i dag.

Vi har ändock gjort försök från Vänsterpartiet. De uppgifter vi har fått fram visar t.ex. att tingsrätterna frikänner i 25 % av miljöåtalen jämfört med 6 % för samtliga brottmål. Man kan se att de straff som utdöms i dag är lika lindriga som de var 1988, innan man skärpte straffen. Medelstraffet är i dag 4 600 kr. Det betyder att det i praktiken är mycket lätt att köpa sig fri. Oftast är det inte ekonomiskt kännbart att begå ett miljöbrott. Hittills har miljöbrottslingar inte dömts enbart på grund av miljöbrott. Hittills har fängelse bara utdömts vid en kombination med andra brott – trots att det finns flera lagar på det här området, miljöskyddslagen, naturvårdslagen, lagen om kemiska produkter och

brottsbalken, och trots att det finns bestämmelser om fängelse upp till sex år för miljöbrott.

Man kan också konstatera att många av de allvarligaste brotten över huvud taget inte når domstolen. Det finns inte heller någon central instans eller myndighet som har överblick eller kontroll över situationen. Det är i dag svårt att på företagen hitta någon som är ansvarig när det gäller begångna miljöbrott.

I en reservation, som vi delar med andra partier, anser vi att preskriptionstiden ofta är alltför kort. Ofta upptäcks gamla synder så småningom. Preskriptionstiden behöver då vara längre för att man skall kunna komma till rätta med det här. Det här betyder också att Sverige håller på att hamna på efterkälken när man jämför internationellt. I Norge, som en jämförelse, finns en central enhet som bl.a. jobbar med miljöbrott. Arbetet har varit mycket framgångsrikt och fauna- och florabrott har bekämpats. Det gäller t.ex. uppgrävning och transport av sällsynta växter, plundring och jakt av fredade fåglar osv. På det här området ligger Sverige långt efter. I USA har man t.o.m. en särskild avdelning på den amerikanska motsvarigheten till Naturvårdsverket som jobbar med miljöbrott.

Om Naturvårdsverket skulle ha jämförbara resurser skulle det betyda ytterligare ett tiotal tjänster på Naturvårdsverket för personer som bara skall jobba med dessa frågor. Det visar litet grand hur olika man prioriterar.

Jag tror att en stor del av orsaken är att kunskapen växer hela tiden. Det här är ett relativt sett nytt område – miljöbrott. Jag skulle vilja säga att myndigheterna i dag inte prioriterar på rätt sätt. Man prioriterar andra brott. Jag hoppas att Miljöbalksutredningen tar det här på allvar och verkligen ser till att man får en annan prioritering av miljöbrotten och ser dem som de allvarliga brott de faktiskt är.

Ett sätt att skjuta på i den riktningen är att ge ideella organisationer talerätt i miljöärenden. Jag vet att det här är något som man funderar på, och jag välkomnar det verkligen. Det har många gånger visat sig att miljörörelsen genom sin aktivitet har kunnat påverka mycket i den allmänna opinionen och när det gäller inställningen till miljöfrågorna. Jag tror alldeles säkert att det också skall gälla miljöbrotten.

Det behövs också mer utbildningsinsatser så att t.ex. polis och åklagare får relevant miljökunskap. Vi har nu inte fått stöd för vår motion av utskottsmajoriteten. Man hänvisar bl.a. till att det måste till mycket starka skäl för att man skall kunna avvika från generella regler när det gäller preskriptionstider. Jag tycker ändock att miljöbrott är av samma dignitet som t.ex. skattebrott och bokföringsbrott, där man faktiskt har särregler.

Herr talman! Jag hoppas verkligen att man tar problemen med att man inte värderar bekämpningen av miljöbrotten på rätt sätt på allvar i den kommande utredningen så att vi kan få längre preskriptionstider och en bättre hantering av frågorna i framtiden.

Anf. 92 EWA LARSSON (mp)

Herr talman! Med hänvisning till pågående beredning av utredningsbetänkande angående kriminalisering av könshandel väljer utskottsmajoriteten att avvakta resultat av beredningsarbetet och avstyrker vår motion om kriminalisering av könsköpare. Jag har full förståelse för den hanteringen, men de ledamöter som delar Miljöpartiets uppfattning att just könsköparen skall kriminaliseras har möjlighet att i dag markera det genom att rösta för vår reservation. Med det vill jag yrka bifall till reservation 2 avseende mom 6.

I motionen tas upp att det är just könsköparen som skall kriminaliseras. Vi tar även upp behovet av skärpt lagstiftning för att få stopp på alla former av sexuell exponering på klubbar och liknande ställen.

Attityder kan förändras. Förbud är en tydlig markering av samhällets avsky för ett synsätt, där en levande människa av kvinnligt kön reduceras till en kropp – en vara utbjuden till försäljning.

Herr talman! Detta är så långt från jämställdhet mellan könen som det bara går att komma.

Anledningen till att vi i dag vill markera vår inställning till betänkandet om könshandel är att vi vill lyfta fram utredningens ställningstagande. Att sälja sitt kön har rubricerats som handel. Handel är en företeelse mellan två eller flera parter. Alla parter skall, enligt utredningens förslag, kriminaliseras. Det tycker inte Miljöpartiet, inte Centerpartiet, inte Vänsterpartiet och det tyckte inte heller Mona Sahlin i valrörelsen och inte heller så gott som alla kvinnoorganisationer som arbetar med utsatta kvinnor och barn.

I dag ökar prostitutionen igen, vilket inte är så konstigt eftersom den ekonomiska situationen är extrem och arbetslösheten är stor. Andelen utländska kvinnor, drogmissbrukare och psykiskt störda kvinnor återfinns i större utsträckning än tidigare i gatuprostitutionen. Att då föreslå att både könsköpare och könssäljare skall kriminaliseras genom att kriminalisera själva handeln tycker vi är kvinnoförnedrande. Att ge båda parter samma kriminella status är som att säga att handeln pågår på lika villkor.

Lagstiftning påverkar samhällets attityder. Straffet skall gälla männen, de som köper tjänster. På så sätt klargör man att samhället inte accepterar männens könshandel. Därigenom tar vi också ställning för samhällets mest utsatta kvinnor och erkänner att det som vissa betraktar som naturligt i världens äldsta yrke bygger på det yttersta föraktet för kvinnans värde och att det är den mest extrema formen för kvinnans underordning av mannen. Det finns inget berättigande för könshandel i vårt samhälle.

Herr talman! På Jämställdhetsrådets senaste sammanträde sade Inga-Britt Törnell, som är den särskilda utredaren för Prostitutionsutredningen könshandel, följande: Inom EU finns en mer tillåtande attityd till prostitution. Det finns risk att den attityden kommer hit. Därför är det viktigt att ett förbud mot könshandel kommer till stånd nu. Vi skall visa på Sveriges annorlunda attityd.

Utifrån den i dag påtagligt ökade koppleriverksamheten från våra östliga grannländer är det extra viktigt att ge Polisen de redskap som de behöver för att stävja befintlig efterfrågan.

Polisen hävdar att om könshandeln vore straffbelagd, skulle spanings- och utredningsverksamhet få ökad prioritet och därmed ökad status. Polisen skulle kunna ingripa på ett tidigare stadium. Mycket av den kriminalitet och det brutala våld som följer med könshandeln skulle därmed undvikas, vilket i sig skulle innebära minskat lidande för enskilda och naturligtvis stora vinster för samhället. Enskilda restauranginnehavare, fastighetsägare m.fl. skulle tvingas att bli mer observanta och därigenom medverka till att könshandeln motarbetas.

Ökad spaningsverksamhet skulle enligt Polisen innebära större insyn i könshandeln och ökade möjligheter att ingripa mot koppleri och andra brott med anknytning till könshandeln.

De allra flesta av köparna i könshandeln är angelägna om att deras förehavanden skall förbli fördolda. För många könsköpare skulle risken att bli upptäckt, med polisutredning och rättegång samt familjens, bekantskapskretsens och arbetskamraternas kännedom om deras förehavanden som följd, ha en stor avhållande effekt.

Med detta vill jag, som sagt, yrka bifall till reservation 2, mom. 6.

Anf. 93 MARGARETA ISRAELSSON (s)

Herr talman! Låt mig så här i slutet av debatten få ta kammarens tid i anspråk för att faktiskt uttrycka en mycket stor tacksamhet och glädje över det gemensamma uttalande som utskottets ledamöter har gjort i det betänkande som nu behandlas.

I det arbete som jag under många år har bedrivit för barns rättigheter och för barnkonventionen tycker jag ibland att alltför mycket tid har tvingats ägnas åt sexualbrott mot barn.

Många gånger när man är ute på möten tror man att man skall mötas av rop på hårdare straff eller andra krav. Men jag måste säga att under de senaste åren har den stora diskussionen bland både kvinnor och män på möten, där man har talat om dessa frågor, gällt upprördheten över att brott ibland inte rubriceras som våldtäkt och att det bortförklaras med att det minderåriga barnet inte har gjort tillräckligt mycket motstånd.

Av det skälet tycker jag att det är mycket glädjande att utskottets partier och ledamöter har samlats till en gemensam skrivning som vänder sig till regeringen för en ny handläggning av dessa frågor.

Beslutet kommer att mötas med stor tillfredsställelse av många, bl.a. mitt partis kvinnoförbund. Jag är övertygad om att många människor tycker att vi här tar ställning för en fråga som folkflertalet redan har tagit ställning i.

Anf. 94 OLA STRÖM (fp)

Herr talman! Det är lätt att instämma i Margareta Israelssons anförande. Jag tycker att det är trevligt att stå i talarstolen, inte därför att jag är upprörd utan därför att jag är upprymd. Det som gör mig glad och tacksam är just justitieutskottets behandling av bl.a. min motion JU:613

om sexuellt våld mot barn. Det är oerhört bra att vi nu kan se fram emot en tydlig markering av politikens syn på dessa avskyvärda brott.

Sexuellt våld mot barn är naturligtvis ett av de absolut grövsta brott som en vuxen kan begå mot ett barn. Därom råder det inga delade meningar. Debatten i dag har verkligen visat att det här råder samstämmighet.

Att lagstiftningen med kraft förmår att utrycka denna mening är mycket viktigt. Precis som utskottet konstaterar är ju inte nuvarande rättspraxis och definition på våldtäkt bra, nämligen "genom våld eller hot som innebär, eller för den hotade framstår som, tvingande fara". Detta är en bedömning som inte låter sig göras när det gäller barn. Utgångspunkten för lagstiftaren måste vara att en minderårig aldrig samtycker till att bli sexuellt utnyttjad.

Därför är brottsrubriceringen våldtäkt en mer lämplig benämning på de allra flesta typer av sexuellt utnyttjande av minderåriga, även då det inte kan beläggas att barnet motsatt sig sexuellt utnyttjande. Jag tror att den största fördelen med en sådan förändring blir att lagstiftningen på ett mer tydligt sätt markerar avståndstagandet mot dessa handlingar och att rättsmedvetandet stärks hos allmänheten. Dessutom är det en markering för de utsatta barnen att de alltid är helt utan skuld, vare sig de har gjort motstånd eller inte.

Herr talman! Jag tycker att dagens beslut i sig innebär en liten framgång för oss som har skrivit motionerna. Men det är en stor framgång för barnens rättssäkerhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

## 17 § Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU25
Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (prop. 1994/95:125)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

## 18 § Fosterdiagnostik, abort m.m.

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU18
Fosterdiagnostik, abort m.m. (prop. 1994/95:142)

Anf. 95 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Vi övergår nu till ett betänkande som behandlar ett svårt och viktigt ämne som griper in på de allra mest grundläggande frågorna.

Jag skall börja med att ta upp en del synpunkter kring en reservation som finns bifogad till betänkandet.

Vi kristdemokrater har under lång tid hävdat att det är viktigt med en samlad lagstiftning kring medicinsk verksamhet och forskning i livets början. Den snabba utvecklingen inom den medicinska och biologiska forskningen skapar nya förutsättningar för den medicinska verksamheten, men den ger också nya svåra och etiska problem.

Regering och riksdag har under de senaste åren beslutat i ett antal delfrågor inom det medicinskt-biologiska forskningsområdet och verksamheter vid livets början. Uppsplittring med lagstiftning på ett antal delområden ger inte den samlade etiska bedömning som borde vara vägledande för forskning och metodutveckling. Det är lätt att helhetsperspektivet förloras.

Vi kristdemokrater anser att det är en fundamental uppgift för samhället att skapa "trafikregler" inom den medicinska verksamheten och forskningen vid livets början. Utgångspunkten skall, enligt vår syn, vara den syn på människan som har sin förankring i den kristna etiken. Alla människor har ett absolut, lika, unikt och okränkbart värde. Detta är oerhört viktiga ståndpunkter.

Som politiker måste vi inse att vi inte är fackexperter. Däremot har vi ett ofrånkomligt ansvar att delta i debatten när det gäller etik och också att sätta ramar för verksamheten.

Med anledning av det anförda yrkar jag bifall till reservationen vid mom. 9 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 96 INGRID ANDERSSON (s)

Herr talman! Det är en allmänt spridd uppfattning att allt i riksdagen är stridsfrågor, men det finns också en stor värdegemenskap. Det kommer tydligt fram i det betänkande om fosterdiagnostik, abort m.m. som vi nu behandlar. Det är bra att vi har fått ett förslag som klargör vilka regler som skall gälla för fosterdiagnostik. Frågan har grundligt utretts.

Området rymmer flera etiska frågeställningar. Utskottet har noga satt sig in i dessa och också haft möjlighet att diskutera med representanter för Statens medicinsk-etiska råd.

Vi har därefter kunnat enas om de bedömningar som utskottet gör vad gäller propositionens förslag. Det känns som en styrka att vi gemensamt står för ett förhållningssätt i dessa frågor. Alla kan känna

trygghet i att det finns ett stabilt regelverk och att utvecklingen noga skall följas upp.

Herr talman! Jag skall nu säga något om det huvudsakliga innehållet.

De riktlinjer som föreslås avser bl.a. tillgänglighet till och information om fosterdiagnostik och om hur icke efterfrågad information som framkommer i samband med sådana undersökningar skall hanteras.

Kvinnans självständiga beslut betonas liksom att information skall ges i en omfattning och på ett sätt som blir ett stöd för kvinnan när hon skall ta ställning till om hon vill genomgå fosterdiagnostik. Stöd skall också ges till kvinnan för att hon skall kunna hantera den information som kan komma fram genom en undersökning.

Det görs en skillnad i informationsinsatser i förhållande till om kvinnan tillhör riskgrupp eller ej. I normalfallet ges det en mer översiktlig information och till riskgruppen är informationen mer ingående. De som ger information behöver både etiska insikter och kunskaper om olika skador och handikapp och om hur samhället kan ge stöd. Det kan innebära att kvinnan behöver kontakt med flera personer för att få råd. Stora krav ställs på etisk medvetenhet och olika kunskaper hos personalen. Därför är utbildning och vidareutbildning mycket viktigt.

Vi tar här också ställning till preimplantatorisk diagnostik, och vi är helt överens om att denna metod skall användas med mycket stor restriktivitet. Här ryms såväl etiska frågor som integritetsfrågor, och nya kunskaper kan medföra behov av nya ställningstaganden. Här har både Socialstyrelsen och Statens medicinsk-etiska råd en viktig uppgift att följa upp verksamheten. Utskottet anser också att ytterligare överväganden behövs när det gäller att ta ställning till hur fynd av mindre medicinsk tyngd skall hanteras.

Vidare föreslås ett tillägg i abortlagen som innebär att alla kvinnor som begär abort obligatoriskt skall erbjudas stödsamtal innan en abort får utföras. Erbjudandet är obligatoriskt, men det är frivilligt för kvinnan.

De kvinnor som genomgår abort eller avbrytande av havandeskap skall också erbjudas stödsamtal efteråt.

Detta tillstyrks helt av utskottet. Förutom smärre språkliga förändringar föreslås härutöver ingen förändring i abortlagstiftningen.

I den enda reservation som är fogad till betänkandet tas det upp krav från kds på en etisk ramlag. Utskottsmajoriteten har inte låtit sig övertygas, utan man avstyrker förslaget. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationen. Därutöver vill jag tacka de ledamöter i utskottet som har samarbetat inför utformningen av detta betänkande.

Herr talman! Slutligen vill jag också rekommendera kammarens ledamöter att ta del av utskottets betänkande och propositionen. Här redogörs för många viktiga etiska överväganden och för den respekt för alla människors lika värde som ligger till grund för förslagen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU26
Vissa socialtjänstfrågor

Anf. 97 ANNIKA JONSELL (m)

Herr talman! Det är inte rätt att se ekonomiskt bistånd genom socialtjänstlagen som likvärdigt med andra sätt att försörja sig. Tvärtom skall detta stöd vara ett yttersta skyddsnät som man undantagsvis tar hjälp av när inga andra möjligheter finns.

Och jag tror att de allra flesta tycker att bidragssystemet skall vara utformat så att det är just de som allra mest behöver stöd som får detta, att det skall vara utformat så att det alltid lönar sig att undvika att leva på socialbidrag och så att det måste gå att ställa krav på dem som får stöd.

Tyvärr är man vid tillämpning av socialtjänstlagen ofta dålig på att leva upp till detta. Å ena sidan utges socialbidrag till en stor andel av befolkningen, och ännu många fler skulle det bli om alla som var berättigade till stöd sökte detta. Som exempel kan nämnas att 50 % av alla gifta par med tre barn och 70 % av alla ensamstående med barn i dag egentligen är berättigade till bidrag. Socialnämndernas ledamöter och socialkontorens socialsekreterare upptäcker ibland att de själva har mindre disponibla medel än sina klienter. Å andra sidan klarar vi på samma gång ofta inte av att nå dem som verkligen står långt nere på samhällsskalan, uteliggare och grava missbrukare.

Sedan början av 70-talet har den kommunala socialtjänsten byggts ut kraftigt.

Trots detta har de sociala problemen ökat på många håll och inom skilda områden. Det här gör att vi moderater tycker att det behövs en ingående analys när det gäller metodfrågorna inom socialtjänsten.

Eftersom det aldrig får vara lockande att leva på socialbidrag i stället för på andra inkomster, måste normerna i socialtjänstlagen anpassas till miniminivåerna i andra system. Av samma anledning måste vi se över reglerna om socialbidrag till hyreskostnader. Dessutom är det fullt rimligt, egentligen självklart, att det skall gå att ställa krav på motprestationer från de bidragssökande. Den socialtjänstlag som vi har i dag ger inte socialnämnderna den möjligheten. Flera kommuner, bl.a. Stockholms stad med socialdemokraterna i spetsen, har uttryckt klara önskemål om att få möjlighet att ställa krav.

Socialtjänstkommitténs förslag om att införa en riksnorm för socialbidraget är helt fel väg att gå, då levnadskostnaderna skiljer sig väldigt mycket mellan olika delar av landet. Dessutom skulle en riksnorm innebära en ytterligare detaljstyrning av kommunerna.

Jag skall berätta om en del annat som vi tar upp i våra reservationer. Vi vill t.ex. att de sociala myndigheterna skall ha en bättre möjlighet att stötta t.ex. familjer där barnen riskerar att råka illa ut på olika sätt. Vi vill därför återinföra den gamla 26 § barnavårdslagen, som var konstruerad som så att man stegvis satte in hjälp och krav – detta i samråd

med den enskilda familjen. Detta sätt att arbeta innebär att man visar respekt för familjen och har som mål att familjen själv skall kunna förbättra sin situation, men föräldrarna blir samtidigt medvetna om att ytterligare åtgärder kan komma att vidtas om det inte blir bättre. Problemet i dag kan kanske bäst beskrivas med den berömda ketchupeffekten: först kommer inget, sedan kommer inget, sedan kommer fortfarande inget och helt plötsligt kommer allting. Då är det ofta för sent, och de plötsliga och kraftiga åtgärder som ett omhändertagande innebär är givetvis oerhört uppslitande för både barnen och föräldrarna.

När det gäller vård av missbrukare är problemen delvis likartade. Här borde insatserna inriktas på dem som är i början av sitt missbruk. Missbrukarvården är i dag i alldeles för stor utsträckning inriktad på dem som har ett långvarigt missbruk bakom sig. Givetvis är insatser desto effektivare ju tidigare de sätts in, medan vårdinsatser tyvärr sällan ger något bra resultat när det gäller gravt alkoholiserade missbrukare.

De ideella organisationerna utför ett mycket bra arbete i kampen mot drogmissbruk och i vården av missbrukare. Utvärderingar av de frivilliga insatserna på alkohol- och narkotikaområdet har visat att många av dessa uppnår mycket goda resultat. De problem som finns i dag med att personer som verkligen behöver vård och rehabilitering får vänta lång tid på grund av platsbrist skulle kunna minskas genom att staten och kommunerna mer konsekvent använde sig av de enskilda organisationernas möjlighet att erbjuda vårdplatser. Inte minst när det gäller för den enskilde så personligt ingripande program som missbrukarvård är det oerhört viktigt att ha möjlighet att välja mellan olika behandlingsformer, för att finna en form som man har förtroende för. En behandlingsmodell som passar en individ kanske inte passar lika bra för en annan. Det bästa med mångfald är just att olika individers behov kan tillgodoses samtidigt. Det är därför det är så oerhört viktigt att de alternativa behandlingsformerna uppmuntras och uppvärderas.

Många missbrukare lider av psykiska problem vid sidan av sitt missbruk. Som det är i dag kan det ofta vara svårt att få en bra psykiatrisk behandling för patienter på behandlingshem. Vi vill därför att det skall göras en översyn av den psykiatriska vården i anslutning till institutionsbehandling.

Vi föreslår också en översyn av tvångsbefogenheterna inom LVU och LVM. Som det är i dag kan föreståndaren för ett LVU-hem få öppna och läsa post som sänds både till och från den som är intagen. Lika omfattande möjligheter finns varken i LVM-hemmen, på kriminalvårdsanstalterna eller inom den psykiatriska tvångsvården.

Vi tycker att det är otillfredsställande att olika regler gäller för de olika vårdformerna och menar att möjligheten att i större utsträckning kontrollera även utgående post skulle göra det lättare att stoppa exempelvis beställningar av narkotika. Därmed skulle vi få en chans att minska förekomsten av knark inom våra behandlingshem och anstalter. Att knark över huvud taget förekommer där är fullständigt oacceptabelt.

Vi moderater, herr talman, står givetvis fast vid samtliga våra reservationer, men för att spara på kammarens bristvara, dvs. tid, yrkar jag endast bifall till reservation 2.

Anf. 98 ROLAND LARSSON (c)

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar tar upp ett antal socialtjänstfrågor som har väckts i motioner under den allmänna motionstiden. De flesta av de här frågorna är föremål för behandling i Socialtjänstkommittén som har tillsatts av regeringen, och det finns säkert anledning att senare återkomma till många av dem.

Jag tänker därför för min del begränsa mig till att nu bara ta upp några av de frågor som har väckts i anslutning till allmänna motionstiden och som finns med i detta betänkande.

Enligt den nuvarande socialtjänstlagen är det formellt sett kommunerna som beslutar om socialbidragens storlek. Men vartefter som domstolarna har fått göra sin uttolkning av socialtjänstlagen, har det i praktiken blivit så att det i själva verket är domstolarna som med utgångspunkt i Socialstyrelsens rekommendationer har avgjort storleken på de kommunala socialbidragen.

Det här har skapat stor irritation ute bland kommunerna, inte därför att kommunerna på något sätt vill ta mindre ansvar för de människor som behöver ekonomiskt bistånd eller stöd på olika sätt, utan mera därför att domstolarnas ständiga överkörande av kommunerna skapar svårigheter när det gäller hanteringen av frågorna. Man vet inte från den ena gången till den andra hur saker och ting skall uppfattas. Domstolarna har hela tiden flyttat fram positionerna och kommunerna har gång på gång fått bakläxa på fattade beslut.

Det här är ett problem som har uppmärksammats tidigare, innan Socialtjänstkommittén tillsattes. Det var också ett av skälen till att kommittén tillsattes med uppdrag att bl.a. på denna punkt göra en översyn och föreslå eventuella förändringar. En majoritet i den här kommittén har nu kommit fram till att socialbidragsnormen bör fastställas genom lagstiftning av riksdagen och att sedan kommunerna för sin del bara har att svara för kostnaderna.

Denna fråga har tagits upp i en av motionerna under den allmänna motionstiden. Motionärerna menar att det här är oacceptabelt. Det är inte rimligt att kostnaderna ligger på kommunernas ansvar medan de formella besluten om normerna för socialbidragens storlek skall avgöras av riksdagen.

Det finns ingen anledning att tro att kommunala politiker skulle vara sämre skickade att ta ett socialt ansvar, och det finns heller inget som visar något i den riktningen. Jag har ofta vänt mig mot att man tror att vi som sitter här i riksdagen på något sätt bättre skulle förstå vilka behov som finns hos de människor ute i samhället som har sociala problem, ekonomiska problem eller problem på annat sätt.

Det finns ingenting som säger att jag den dagen jag konverterade från kommunpolitiker till rikspolitiker plötsligt fick mycket bättre förnuft eller en mycket bättre insikt om hur saker och ting fungerar i verk-

ligheten. Så är det inte. Därför kan vi i Centern inte acceptera det förslag som Socialtjänstkommittén har tagit fram.

Vi menar helt enkelt att lagstiftningen får fastlägga vilka komponenter socialbidragsnormen skall innehålla. Rätten till bistånd bör läggas fast i lagstiftningen, men beloppens storlek måste ytterst den kommunala socialtjänsten avgöra. Därför har vi i den delen yrkat bifall till den motion där de här frågorna tas upp.

En annan motion som också behandlas i det här betänkandet handlar om stödet till personer som har råkat ut för brott. Frågan om stöd till brottsoffer har vi i Centern tagit upp vid flera tillfällen. Vi menar att det i dag inte finns någon samhällsinstitution som rycker ut och hjälper människor som råkat ut för brott av olika slag. I dag är det här ett väldigt eftersatt område. Det gäller t.ex. terapi eller psykologiskt stöd som de här människorna kan behöva. Något sådant finns inte i dag. Därför tycker vi att Socialtjänsten borde vara den naturliga institutionen. Den borde få ta sig an den här uppgiften också.

På samma sätt kan en person som har råkat ut för brott – t.ex. misshandel – genom domstolsbeslut få ersättning, skadestånd, för den skada eller kränkning som vederbörande utsatts för. Om den här personen samtidigt av något skäl är beroende av socialt ekonomiskt bistånd räknas dock den ersättning som han får i skadestånd bort när biståndet beräknas. Vi tycker att det är oegentligt. Skadeståndet syftar ju till att hjälpa människor så att de kan rehabilitera sig efter en händelse av nämnda slag. De skall t.ex. kunna sköta sin egen hälsa och sig själva så att de så snart som möjligt kan återgå till ett normalt liv – till arbete och normala förhållanden. Därför är det fel att räkna av från försörjningsstödet, som socialbidragen egentligen syftar till att vara. Det är ju inte fråga om ett belopp som avses gå till försörjning, utan det skall gå till rehabilitering.

Det är också viktigt att vi utnyttjar de ideella organisationer som verkar inom Socialtjänstens område. Vi tycker att detta inte tillräckligt tydligt har kommit till uttryck i det som har sagts från utskottsmajoritetens sida. Jag ställer mig bakom den reservation där bl.a. detta tas upp.

Slutligen, herr talman, har jag när det gäller en av de motioner som väckts här inte samma uppfattning som reservanterna. Det gäller då möjligheten att få ta del av post som skickas ut av intagna på LVM-hem. Det är så i dag att myndigheten beträffande den som är intagen på LVU-hem, dvs. den som tillhör dem som är dömda enligt lagen om vård av unga, kan ta del av post som skickas ut och även av post som kommer in till vederbörande. På det sättet kan man kontrollera att något som inte skall komma in på hemmet heller inte kommer in och att det som inte skall komma ut därifrån heller inte kommer ut. När det gäller lagen om vård av missbrukare gäller dock inte detta. I det fallet får man bara ta del av försändelser som kommer in till hemmet, inte av det som går ut.

Det är viktigt att komma ihåg att den här rätten inte innebär att man får läsa post som skickas. Det tycker jag är ett väsentligt skäl för att inte ställa upp på en princip som går ut på att man skall få läsa post som går ut från LVM-hemmen. Det kräver nämligen också en lagänd-

ring så att man får läsa posten – gå igenom breven och läsa vad som är skrivet. Det är ett avsevärt ingrepp i den personliga friheten som i så fall måste vidtas.

Eftersom all vård fungerar bäst om den bygger på ett ömsesidigt förtroende är vi i Centern inte beredda att ställa upp på de här tankegångarna. Jag yrkar därför i den delen bifall till propositionen.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3 i betänkandet. Men självklart står jag bakom övriga reservationer som jag undertecknat. För tids vinnande nöjer jag mig dock med de två nämnda reservationerna.

Anf. 99 BARBRO WESTERHOLM (fp)

Herr talman! Som Roland Larsson sade behandlar vi ett brett fält. Men mycket av detta är föremål för beredning i regeringskansliet. Det ligger ju inom beredningen av Socialtjänstkommitténs förslag. Därför kommer jag i mitt anförande att koncentrera mig på de motioner som vi har väckt och som täcks i det här betänkandet. Dessutom skall jag kommentera några av de reservationer som finns.

Det stora blocket här gäller beroendet och missbruket av olika medel, de sammantaget största ohälsoproblemen i det här landet. I den här gruppen finns alkohol, narkotika, tobak och vissa läkemedel. De två sistnämnda grupperna behandlas i annat sammanhang.

På alkoholområdet har mycket gjorts under de senaste åren. Den alkoholpolitiska kommission som förre socialministern Bengt Westerberg tillsatte har lämnat en rad förslag som nu följs upp, bl.a. genom det regeringsuppdrag som Folkhälsoinstitutet har fått och som har sin tyngdpunkt i det förebyggande arbetet. Det är bra. Men mycket mer behöver göras, inte minst när det gäller behandling och rehabilitering av människor med beroendeproblem.

Inom alkoholområdet upplever, tyvärr, alltför många missbrukare en bristande samordning mellan olika behandlings- och rehabiliteringsinsatser. Man bollas från den ena till den andra, och ibland faller man mellan två stolar. Det är därför som vi i Folkpartiet liberalerna anser att det grundläggande ansvaret för missbrukarvården borde ligga på kommunerna.

Här skulle man i samverkan mellan socialtjänst och sjukvård bygga upp missbruksenheter med ansvar för den samlade missbrukarvården. Det är ju en vård som kräver personal med social, medicinsk och psykologisk kompetens. Vi tycker att tyngdpunkten skall ligga på öppenvården. Till de här missbruksenheterna bör knytas ett betalningsansvar för all institutionskrävande missbrukarvård.

Vi anser också att en alltför stor del av missbrukarvården i dag bedrivs i institutionsform. Det har visat sig att väldigt många fler alkoholmissbrukare i dag får bra, eller t.o.m. bättre, vård i öppna former. Det är också en vård som är mera kostnadseffektiv. Därför måste en förskjutning av tyngdpunkten i vården ske, från slutna till öppna vårdformer.

Också inom narkomanvården kan öppenvården vara ett bättre alternativ. I många kommuner har specialiserade öppenvårdsteam inrättats

för narkotikamissbrukare. Teamens uppgift är uppsökande verksamhet, rådgivning, motivationsarbete, krisbehandling och samtalsbehandling. Vi tycker att man skall fortsätta att utveckla det arbetssättet.

På några håll i landet behandlas narkotikamissbrukare, varav många är hivsmittade, med metadon i strängt kontrollerade former. Det har visat sig vara en effektiv behandlingsmetod för vissa narkotikamissbrukare, som har kunnat återföras till ett normalt liv.

Vi i Folkpartiet anser också att de utvärderingar av olika slag beträffande behandlingsinsatser som Statens nämnd för bedömning av medicinsk teknologi, SBU, gjort inom det medicinska fältet har varit banbrytande.

Socialstyrelsen har nu tagit initiativ till motsvarande bedömningar av metoder som används inom socialtjänsten. Vi tycker att det är väsentligt att arbetsmetoderna och behandlingsmetoderna inom missbrukarvården blir föremål för en snar utvärdering så att man kommer fram till vilka metoder som är de mest effektiva och humana.

I reservationen från moderaterna, som också Roland Larsson tog upp, vill man få en ändring av LVM och LVU för att möjliggöra tidigare ingripanden när man har att göra med en person med beroendeproblem.

Jag tror inte att det är ändringar i lagstiftningen vi behöver, utan bättre utbildning för personalen, bättre stöd för den personal som arbetar med de här svåra frågorna och bättre information till människor på vanliga arbetsplatser så att de har kunskap om hur man kan hjälpa en medmänniska som har missbruksproblem på ett tidigare stadium. Det här är någonting som är väldigt svårt. Det känns som att inkräkta på människors innersta att ta upp missbruksproblem. Men vi har ett ansvar för våra medmänniskor att göra det på ett så tidigt stadium som möjligt. Jag tror att det är kunskap, utbildning och stöd av resurspersoner vi behöver, snarare än lagstiftning.

Jag vill också ta upp behovet av tillgång på välutbildad personal på institutionerna. De skall kunna förmedla en bra rehabilitering och vård. För invandrargrupperna gäller att personalen har kunskap om invandrarnas bakgrund och kulturella förhållanden. En hel del av bekymren i dag beror på kulturkrockar, och med kunskap tror jag att vi kan hantera det här betydligt bättre.

Jag vill vidare ta upp de kvinnliga missbrukarnas situation. De har uppmärksammats allt mer under senare år. Alkoholkommissionen ägnade ett helt betänkande åt den här frågan. Men hittills har det varit alltför många ord och för lite av konkret handling när det har gällt att hjälpa de kvinnliga missbrukarna. Den nuvarande missbrukarvården är anpassad främst efter män, och information och förebyggande insatser har också utvecklats med männen som främsta målgrupp. Allt det här behöver förändras och anpassas också efter kvinnornas situation.

Liksom tidigare talare vill jag understryka de ideella organisationernas betydelse i det här arbetet. Här utvecklas alternativa behandlingsformer, och det är en mångfald vi behöver i missbrukarvården. Vad som passar en person passar kanske inte en annan. Men vi behöver

samtidigt utvärderingen av vad som är effektivt och vad som inte är det.

Annika Jonsell, liksom Roland Larsson, tog upp detta med detaljstyrning av socialbidragen. Jag tycker inte att Socialtjänstkommittén har kommit med något sådant förslag. Man har gjort en bättre precisering av vad det är som skall täckas av de här bidragen, och man har sagt att det är nödvändigt att lägga en godtagbar lägsta nivå. Jag kommer inte från den kommunala sektorn. Jag har däremot i tidigare arbeten brottats med just socialbidragen, och jag tycker att det är väldigt välkommet att man nu får en precisering av vad som skall ingå och en lägsta nivå.

Slutligen vill jag ta upp problemområdet våld mot kvinnor. Vi anser att det behövs särskilda mottagningar för kvinnor och barn som utsätts för sexuella och andra övergrepp. De lokala kvinnojourerna gör här ett utmärkt arbete. Men vi tycker också att det inom den offentliga vården bör finnas resurspersoner som har speciell kompetens för att hantera de här problemen.

Vi har diskuterat våldet i samhället vid åtskilliga tillfällen här i kammaren, också under det föregående avsnittet om justitieutskottets betänkande. Varje gång finner vi ett behov av mer kunskap om vad som ligger bakom och varför människor gör varandra illa. Det här är ett område där det behövs mer forskning och tvärvetenskaplig sådan.

Tvärvetenskaplig forskning har haft svårt att få genomslag i de olika forskningsråden i vetenskapssamhället. Det här måste det bli en ändring på, och jag hoppas att det här blir tydligt uttryckt i den forskningspolitiska proposition som så småningom kommer.

Herr talman! Folkpartiet liberalerna står bakom 4 egna reservationer och en fyrpartireservation som är fogade till betänkandet. Men för att vinna tid avstår jag från att begära votering på reservationerna. Jag hoppas att den vunna tiden i stället används för att läsa reservationerna och även protokollet från den här debatten.

Anf. 100 ROLAND LARSSON (c) replik

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Barbro Westerholm säger att Socialtjänstkommitténs majoritetsförslag innebär att man vill sätta en statligt reglerad lägsta nivå på socialbidragen. Som förslaget föreligger innebär denna lägsta nivå i praktiken att många kommuner som i dag har lägre nivå måste höja sin nivå.

Det är inte samma innehåll i den norm som föreslås av Socialtjänstkommittén som i den som Socialstyrelsen i dag tillämpar. Man har helt enkelt plockat bort vissa faktorer ur den gamla normen och satt dit vissa andra. Detta gör totalt sett att man räknar med att 100 % av basbeloppet skall vara den lägsta nivå som skall betalas ut för en ensamstående.

Men det betyder i praktiken en höjning av socialbidragen. Det gäller speciellt i sådana kommuner där man kanske har ett löneläge som är relativt låg. Det kan vara en kommun där man har ett enda eller ett par företag och där man ligger på en låg lönenivå. Där kommer socialbi-

dragen i praktiken att vara högre än vad nettoinkomsten för en arbetstagare i kommunen blir. Det är ett sätt att se på saken.

Rent formellt tycker jag att det är fel att staten beslutar om storleken på ett belopp och att kommunerna skall betala. Jag vänder mig mot den delen av förslaget, att inte den som beslutar också står för kostnaderna. Det tycker jag är det principiellt mest felaktiga i förslaget.

Dessutom kommer förslaget att innebära att vissa kommuner kommer att sänka sina socialbidrag, så att lägsta nivå i praktiken kommer att fungera som den nivå som tillämpas av kommunerna. Det är jag i dagens ekonomiska läge helt övertygad om.

Anf. 101 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik

Herr talman! Min utgångspunkt har varit att det är tydligt att en del människor som behöver socialbidrag hamnar på en för låg nivå. Jag förutsätter att man, när man bereder det här i regeringskansliet, kommer att tydligt precisera vad som skall ingå och inte ingå. Och att man, när man har bestämt sig för vad som skall ingå, också formulerar den lägsta nivån och tar hänsyn till att det kan finnas en del problem på vägen, vilket Roland Larsson tar upp.

Jag är inte bekymrad över den sänkning och höjning som Roland Larsson talar om. Jag tar det mer som uttryck för att det verkligen är motiverat att förhållandena ses över.

Anf. 102 ROLAND LARSSON (c) replik

Herr talman! Att man skall utgå från den enskildes behov är närmast en självklarhet. Hela socialtjänstlagen är ju uppbyggd på att det är det man skall göra.

Jag har aldrig någonsin sett något bevis på att kommunala politiker från samma partier som är representerade här i riksdagen på något sätt skulle ta ett sämre ansvar för den enskilde än vad vi gör här. Det skulle vara ytterst beklagligt ur demokratisk synpunkt om vi här i riksdagen hade en uppfattning om vad som är välfärd och våra kolleger ute i kommunerna hade en annan. Det där tror jag inte riktigt på. Därför tycker jag att den risken är liten.

Men man måste kunna se på det här problemet utifrån de lokala variationer som finns. Kostnadsläget kan vara olika i olika kommuner. Därför bör kommunernas möjlighet att bestämma över nivån vara avgörande.

Däremot tycker jag att det är riktigt att själva innehållet i socialtjänstlagen regleras i lag, dvs. vilken typ av kostnader som skall täckas av socialbidragen. Det må gärna regleras i lag. Det är korrekt. Men vilket pris som skall sättas på varje faktor i de här delarna måste kunna avgöras av kommunerna. Jag tycker att det är fel att tro att vi skulle vara bättre skickade att se skillnaderna mellan olika kommuner. Det gör kommunerna bäst själva.

Anf. 103 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik

Herr talman! Jag tror ju att såväl riksdagspolitiker som kommunalpolitiker och landstingspolitiker har en gemensam strävan att åstad-

komma bra beslut. Men när man har sett vad som hamnar i länsrätten när det gäller just socialbidragsnormen inser man att man inte alltid hamnar så rätt.

Då skall alltså den enskilda människan gå igenom den rättsliga processen och få sin sak prövad med de bekymmer det innebär. Jag tycker att det är en klar vinst om man gör dessa preciseringar och förändringar i lagstiftningen. Vi får se vad som kommer fram efter beredning, remissbehandling och allt det som nu sker i regeringskansliet.

Anf. 104 CHATRINE PÅLSSON (kds)

Herr talman! Socialtjänsten är ett oerhört viktigt område, kanske inte i första hand för oss som sitter här utan för människor som av något skäl hamnar i en situation där de inte klarar av sin försörjning. Då är det viktigt att denna fallskärm fungerar.

Enligt vårt kristdemokratiska synsätt skall den sociala omsorgen ha människans behov av små naturliga gemenskaper som utgångspunkt. Då tänker vi naturligtvis först och främst på familjen.

Socialpolitiken skall vara stödjande och stimulerande. Principen om subsidiaritet är således grunden för den kristdemokratiska socialpolitiken. Det sociala skyddsnätet vävs av människor i samverkan i olika gemenskaper och är en naturlig del i de flestas liv. I vardagslivet vävs ansvar och ömsesidigt utbyte av stöd och omvårdnad samman till ett starkt nät. Gemenskap mellan generationerna är av stor betydelse. Familjen har stor betydelse för de sociala skyddsnäten och även för samhällets funktion.

När människor möter svårigheter sätts dessa skyddsnät på prov. Familj och grannar, arbetskamrater och andra närstående känner och tar ofta ansvar för att lösa vardagslivets behov av socialt stöd. Det är viktigt att vi formar en välfärdsmodell som bygger på att människor tillsammans på ett naturligt sätt kan ta ansvar för den nära omgivningen.

De offentliga organen, och främst då kommunernas socialtjänst, skall ändå ha det yttersta ansvaret för att stödja dem som saknar eller tillfälligt förlorat sin förmåga till självständig försörjning eller omvårdnad. Alla skall ha möjlighet att leva ett tryggt och värdigt liv. Välfärdssystemen bör vara offensiva till sin karaktär i den meningen att de skall hjälpa individerna och deras gemenskap till en egen försörjning och omvårdnad.

Herr talman! Jag vill använda mina minuter till att prata om några områden som jag anser vara oerhört viktiga inom socialtjänsten. Jag vill gärna börja med äldreomsorgen.

Andelen personer över 85 år i vårt land ökar under 90-talet med nära 30 %. Detta medför stora krav på utvecklingen av både äldreomsorg och hälso- och sjukvård. Fr.o.m. 1992 har kommunerna genom ÄDEL-reformen ett samlat ansvar för service, omsorg och vård till äldre och handikappade. Syftet med den reformen var att kommunerna skulle få både de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för att utveckla en bra omsorg för de äldres valfrihet, trygghet och integritet. Detta skall utgöra den övergripande målsättningen.

Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att följa och utvärdera den här reformen. Men det är viktigt att framhålla att ÄDEL-reformen framför allt följs och utvärderas på det lokala planet. På vissa håll i landet förefaller reformen inte ha lett till avsedda förbättringar. Från andra håll dominerar tyvärr rapporterna om ännu sämre konsekvenser. Man har framför allt känt att de människor som är svårt sjuka inte har fått tillräckligt god medicinsk omvårdnad.

Det är mycket viktigt att lyfta fram att även ökade kunskaper inom hälso- och sjukvården finns hos den personal som arbetar inom äldrevården. Principiellt tror jag att det finns förutsättningar för att hemtjänstassistenterna kan göra en bättre helhetsbedömning av vård- och omsorgsbehoven för äldre och funktionshindrade om man förutom en bred och kvalificerad social kompetens också har kunskaper och erfarenheter från hälso- och sjukvården.

Äldre människors ökade behov av hälso- och sjukvård ingår i den uppgift som den parlamentariska kommittén HSU 2000 har att bedöma vad gäller hälso- och sjukvårdens resursbehov fram till år 2000. Jag vill inte här föregripa vad den utredningen kommer fram till.

Herr talman! Alkoholen har varit och är fortfarande vårt lands största sociala och medicinska problem. På många arbetsplatser, bland trafikoffer och deras anhöriga och hos barn till missbrukande föräldrar finner vi en verklighet som motiverar ett offensivt folkhälsoarbete för att nedbringa alkoholkonsumtionen.

Det är också mycket angeläget att barn som själva brukar alkohol uppmärksammas. Rent fysiskt är barn inte utvecklade för att inta alkohol. Därför får de stora skador. Vi vet att langningen är omfattande i Sverige. Detta måste också tas på allvar. Föräldrar och samhälle måste på alla sätt befria barnen från alkohol.

Herr talman! Vi vet också att alkohol spelar en stor roll i alla typer av våldsbrott. Det har vi diskuterat här i kammaren för bara någon vecka sedan. Undersökningar visar att 75 % av alla våldsbrott är alkoholrelaterade.

Vi måste också ha klart för oss att WHO:s mål, som även Sverige ställt sig bakom, gäller att minska den totala alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000. Därför finns det anledning att påminna varandra med jämna mellanrum om denna oerhört viktiga målsättning.

Herr talman! I det här betänkandet finns det många viktiga ståndpunkter som vi är helt överens om. Jag vill läsa upp en del av utskottets bedömning som gäller just missbruk:

"Enligt utskottets mening är det mycket viktigt att socialnämnderna arbetar förebyggande för att motverka alkohol- och narkotikamissbruk och aktivt sörjer för att den enskilde får den hjälp och det stöd som behövs i kampen mot missbruket. Detta följer redan av socialtjänstlagen. Vården av missbrukare skall så långt som möjligt ges i frivilliga former vilket samtidigt innebär en skyldighet för socialtjänsten att aktivt söka upp och motivera enskilda missbrukare för insatser."

Detta är en oerhört viktig utgångspunkt.

Jag vill också påminna om hur viktigt det är att man tidigt tar kontakt i de fall där det finns missbruk. Ju tidigare man får upp ögonen för

problemen desto bättre förutsättningar har man att hjälpa till. Då tänker jag framför allt på de barn som har det oerhört jobbigt.

Jag vill också redan här säga att de ideella organisationerna gör en fantastisk insats inom i stort sett alla områden när det gäller det förebyggande arbetet. Jag vill yrka bifall till reservation 8.

När det gäller narkotikaproblematiken är det viktigt att vi försöker leva upp till målet att skapa ett narkotikafritt samhälle. Detta skall göras på alla nivåer och områden, och därvid måste vi markera vårt avståndstagande från de diskussioner som förekommer i olika länder om en attitydförändring. Vi måste med ännu större kraft motsätta oss kraven på en legalisering.

Herr talman! Roland Larsson har på ett utmärkt sätt understrukit hur viktigt det är att kommunerna själva får bestämma över socialbidragen. Jag tror att en av de allra största riskerna i det politiska system som vi har i dag är att den kommunala demokratin är hotad. Vi vet att det finns oerhört kompetenta politiker ute i kommuner och landsting, och jag tror i likhet med Roland Larsson att de till fullo klarar att göra den här bedömningen. Jag vill därför också yrka bifall till reservation 3.

Avslutningsvis vill jag säga att vi kristdemokrater naturligtvis står bakom alla de reservationer som vi har undertecknat men att jag på grund av kammarens tidsnöd inskränker mig till att yrka bifall till reservationerna 3 och 8.

Anf. 105 CHRISTINA PETTERSSON (s)

Herr talman! Jag vill inledningsvis tillstyrka hemställan i socialutskottets betänkande 1994/95:26. Det är ett fyrtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1995 som behandlas i betänkandet. De berör olika socialtjänstfrågor, och det är, som några tidigare talare varit inne på, flera problemområden som tas upp i betänkandet.

Jag vill kommentera några reservationer i betänkandet.

Vad först gäller beräkning av socialbidrag och andra frågor som berör socialtjänstlagen anser vi inom utskottsmajoriteten att regeringens kommande förslag bör avvaktas innan utskottet tar några initiativ. Det pågår ett arbete i Socialtjänstkommittén och även ett remissförfarande, och vi anser att vi inte skall föregripa detta, även om det skulle vara mycket intressant att gå in på vissa av de frågeställningar som tagits upp här tidigare.

Några föregående inlägg har handlat om vård av unga. Enligt socialtjänstlagen skall socialnämnden verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Nämnden skall i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och det stöd som de behöver samt, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför hemmet.

Annika Jonsell tog här upp den moderata motionen angående vård av unga och moderaternas förslag i linje med den tidigare barnavårdslagens stadganden om förmaning, varning och föreskrifter i vården av de unga. Dessa stadganden hade upphört att ha någon praktisk betydelse långt innan barnavårdslagen upphörde att gälla.

Annika Jonsell talade här om en ketchupeffekt, men det är inte fråga om någon sådan. Enligt socialtjänstlagen skall socialnämnden i nära samarbete med hemmet sörja för barn och ungdom. Det är ju så som det går till. Man har ett samarbete med hemmet, och det är inte så att "ketchupen plötsligt kommer ut ur flaskan".

Det är oerhört viktigt att vården av ungdomar och barn uppmärksammas. Det förekommer nu mycket oroande signaler om utvecklingen i vårt samhälle, vilket vi hörde om också i debatten om justitieutskottets betänkande tidigare i dag. De ungdomar som tas in till vård blir allt yngre, fler och fler är missbrukare och allt fler har också psykiska problem. Det är ett tecken på att våra barn och ungdomar inte mår bra, och det finns många skäl till det.

Jag tror att den stora arbetslösheten kan vara *en* anledning. Många familjer har under de senaste åren haft det mycket svårt. Det behövs samordnade insatser från skolan, sociala myndigheter och polisen. Det är viktigt att vi arbetar vidare med denna fråga.

Några har tagit upp frågan om vård av missbrukare. Chatrine Pålsson hänvisade till ett avsnitt i betänkandet som handlar om att socialnämnderna aktivt skall sörja för att den enskilde får den hjälp och det stöd som behövs i kampen mot missbruket. Kommunernas öppenvårdsinsatser räcker inte till för de mest utsatta missbrukargrupperna. Om de kommunala insatserna är otillräckliga finns det risk för att allt fler utvecklar så allvarliga problem att till sist bara tvångsvård återstår. Vi i utskottsmajoriteten delar regeringens och vissa motionärers inställning att det är viktigt att det råder en balans mellan de kommunala insatserna, andra frivilliga vårdformer och tvångsvården.

Kvinnliga missbrukares situation har ägnats större uppmärksamhet på senare år. Enligt utskottet behövs ytterligare insatser för att förebygga missbruk hos kvinnor. Det är också viktigt att anpassa behandlingsinsatserna till de kvinnliga missbrukarnas särskilda behov. Alkoholpolitiska kommissionens betänkande bereds för närvarande, och man har där särskilt uppmärksammat kvinnliga missbrukares problem.

Det är i detta sammanhang också viktigt att understryka att det finns ett fungerande samarbete mellan missbrukarvården och den psykiatriska vården. Detta har uttryckts tidigare från riksdagens sida, och vi tycker att det är angeläget att understryka det ännu en gång.

Barbro Westerholm tog upp våldet mot kvinnorna, och den frågan har också diskuterats under debatten om justitieutskottets betänkande. Kvinnovåldskommittén skall ju avsluta sitt arbete under sommaren 1995. Socialstyrelsen har ett utvecklingsprojekt i fem län, som innebär att man vill få ett bättre samarbete mellan myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården och de frivilliga organisationerna, t.ex. kvinnojourerna. Också Folkhälsoinstitutet gör satsningar på olika områden vad avser våld mot kvinnor. En professur har inrättats på området.

Ändå ökar antalet anmälningar om våld mot kvinnor. Som också framhålls i budgetpropositionen är det viktigt att arbetet på att motverka kvinnovåldet fortsätter och ytterligare förstärks.

Roland Larsson tog upp frågan om kristerapi för brottsoffer. Jag vill bara påpeka att man har inrättat en brottsofferfond som har börjat arbeta och på sikt kan utvecklas till att stödja enskilda brottsoffer i större utsträckning än i dag.

Med detta, herr talman, yrkar jag avslag på reservationerna.

Anf. 106 ANNIKA JONSELL (m) replik

Herr talman! Det är mycket bra om regeringspartiet och vi moderater har samma uppfattning och tycker att det är bra att det sker en kontinuerlig kontakt och stegvisa hjälpinsatser mellan socialtjänsten och familjer med problem. Christina Pettersson säger att denna kontakt sker redan i dag, men just för att säkerställa att så sker – det är ju så erhört viktigt – vill vi också att det skall stå så i lagen.

Anf. 107 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik

Herr talman! Det står faktiskt tydligt i socialtjänstlagen att det skall ske ett nära samarbete mellan hemmen och socialnämnden. Det gör det. Jag tycker inte att det kan uttryckas tydligare.

Jag har själv arbetat med ungdomar, och en del av dem har haft problem. Jag vet att det sker ett nära samarbete. Det måste vara ett förtroendefullt samarbete.

Anf. 108 ANNIKA JONSELL (m) replik

Herr talman! Som jag ser det är skillnaden att det i den gamla barnavårdslagen fanns formella stationer som gav reella möjligheter att utfärda varningar och göra annat på vägen. Det gjorde att familjen förstod att det var allvar och vad som skulle hända om man inte tillsammans såg till att det blev bättre.

Jag tror att det vore värdefullt om det fanns en sådan möjlighet även i dag.

Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik

Herr talman! Jag har en kommentar kring professuren mot kvinnovåld. Det räcker inte – i synnerhet inte som det är svårt att från en sådan plattform få tillräckligt med resurser för den forskning som man har idéer om att utföra. Jag tror också att forskare inom andra sektorer – medicin, social forskning osv. – måste ta sig an dessa problem.

Jag hoppas därför att man har detta som ett insatsområde i nästa forskningspolitiska proposition, precis som man gjorde med äldreforskningen för ett par forskningspolitiska propositioner sedan. Det satte fart på forskningen. Den är nu spjutspetsforskning i Sverige.

Anf. 110 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik

Herr talman! Barbro Westerholm och jag är helt överens om att det behövs stora satsningar mot kvinnovåld. Vi får avvakta Kvinnovåldskommitténs slutliga arbete.

Anf. 111 STIG SANDSTRÖM (v)

Herr talman! Jag vill tillstyrka utskottets förslag i dess helhet och därmed yrka avslag på reservationerna.

Det finns i och för sig en reservation som jag känner viss sympati för, och det är Folkpartiets reservation om våldet mot kvinnor. Det är viktiga frågor som tas upp i reservationen, men jag tycker att dessa frågor är ganska väl tillgodosedda ändå. Det framgick även av Christina Petterssons redogörelse och av replikväxlingen.

Det är klart att man alltid kan alltid önska sig mer, och det är väl bra. Men man får fortsätta kampen. Man kan inte vinna allt på en gång.

Det som skiljer oss åt är frågan om könsstympning osv. Jag utgår från att Kvinnovåldskommissionen även tittar på sådana frågor. För övrigt tycker jag att det är viktigt att informera invandrare som kommer till Sverige om *alla* lagar. Jag har fått reda på att det finns en bra praxis inom svensk sjukvård för hur man skall hantera dessa svåra frågor. Jag har fullt förtroende för att det blir bra lösningar.

Jag hajade till när jag kom in i salen och fick höra Annika Jonsell. Hon uttryckte att det är lockande att leva på socialbidrag.

Jag måste säga att det var länge sedan jag hörde dessa gamla fördomar. Jag har nog aldrig i mitt liv mött någon som tycker att det är roligt att leva på socialbidrag. Tvärtom undviker man det så länge det går.

Jag tror att Annika Jonsell får tänka om, eller så får hon besöka några människor som är tvingade att leva på socialbidrag och prata med dem.

Det har förekommit kritik mot förslaget till riksnorm. Inte bara Annika Jonsell utan även Roland Larsson uppehöll sig mycket vid det. Men förslaget har också försvarats av Barbro Westerholm, och det uppskattar jag.

En bred majoritet i Socialtjänstkommittén – socialdemokrater, vänsterpartister och folkpartister – står bakom ett förslag till riksnorm. Det är inskrivet i förslaget, och det är nu ute på remiss.

Vi vänsterpartister hade en motion i utskottet där vi bad riksdagen att uttala sitt stöd för en riksnorm. Vi tycker att det är en viktig fråga. Men vi har böjt oss för utskottsmajoritetens argumentering. Man menar att Socialtjänstkommitténs förslag är ute på remiss och att man skall avvakta och se vad våra duktiga kommunalpolitiker kommer fram till. Man bör ta ställning när deras remissbehandling är klar. Därför har vi dragit tillbaks vår reservation.

Jag såg häromveckan i Dagens Nyheter ett uttalande från Finansdepartementet, eller rättare sagt från den nyutnämnda generaldirektören på Riksskatteverket Anitra Steen. Hon går till hård attack mot just riksnormen. Hon säger att en riksnorm för socialbidragen varken blir rättvis eller rimlig. Hon informerar om att Finansdepartementet nu skall snabbutreda hur staten skall kunna minska detaljregleringen av socialbidrag och annat.

Det tycker jag är mycket märkligt. En utredning har arbetat i några år och kommit fram till ett väl genomtänkt förslag som är ute på remiss. Innan man har hunnit remissbehandla förslaget färdigt kommer det helt

andra tongångar från Finansdepartementets sida. Man vill påverka remissbehandlingen.

Jag tycker att det är otillbörligt och vill rikta allvarlig kritik mot detta förfaringssätt.

Jag tror att vi får vara rädda om riksnormen. Det är en väldigt hård press på de svagare grupperna i samhället. Det vet vi. Det är det vi har hållit på att arbeta med ända sedan denna riksdag sammankallades.

Den sista uppgörelsen mellan Centern och Socialdemokraterna förbättrar inte situationen. Det blir en väldigt starkt press nedåt på de svagaste grupperna. Socialbidraget är faktiskt det sista skyddsnätet.

Vi vet att den sänkta a-kassan, de sänkta barnbidragen, sjukpenningsförsämringen och föräldraförsäkringsförsämringen minskar avståndet till socialbidragen. Då kommer argumenten fram. Man vill öka respektavståndet och försämra ytterligare för dem som har det allra sämst.

Momssänkningen gör inte saken bättre. Den är ett argument för att sänka basbeloppen och naturligtvis också bidragsnormerna.

Även om vi inte har reserverat oss vill jag klart markera att vi står bakom förslaget om riksnorm. Vi är väldigt bekymrade över Finansdepartementets lobbyverksamhet i remissbehandlingen.

Anf. 112 ROLAND LARSSON (c)

Herr talman! Stig Sandströms resonemang utgår från det resonemang som fördes av majoriteten i Socialtjänstkommittén, nämligen att om kommunpolitikerna själva får bestämma om detta kommer det att bli mycket sämre för de människor som bor i kommunen. Det resonemanget är befängt. Det finns ingenting i världen som talar för att de politiska företrädare som står människor närmast skulle ta ett sämre ansvar för dem än vad vi som sitter här i riksdagen gör.

Att vi får en riksnorm är ingen som helst garanti för att den normen blir högre än vad socialbidragen är i de kommuner som i dag har de lägsta socialbidragen. Även en riksdag, beroende på hur majoriteten är sammansatt, kan naturligtvis besluta om en norm som ligger väldigt lågt. Kommunerna kommer att rätta sig efter den norm som läggs fast i riksdagen.

Det sades förut i dag att många kommuner ligger under normen. Ja visst, men de ligger mycket litet under. Om man tittar närmare på statistiken ser man att det finns många kommuner som ligger under normen, men de ligger mycket litet under. Skillnaden är väldigt liten i förhållande till i dag.

Resonemanget om att det blir sämre om kommunpolitiker, landstingspolitiker och liknande lokala politiska företrädare får besluta om sådant som ligger människor nära, det ställer i varje fall inte jag upp på, Stig Sandström.

Anf. 113 STIG SANDSTRÖM (v)

Herr talman! Henrik Tikkanen sade att det är lättare att besegra de fattiga än att besegra fattigdomen. Tyvärr vet både Roland Larsson och jag att det är stor variation mellan kommunerna. Vi vet också att läget

är mycket besvärligare i dag än det var för kanske tre fyra år sedan. Jag vet också att det har gått så långt att socialbidragstagare, t.ex. i mina hemtrakter, har bildat en organisation som heter Individens rätt i samhället, IRIS. Organisationen har fått många medlemmar. De har blivit tvingade att aktivera sig i pressen och andra massmedier för att ta till vara sina intressen. När ett sådant fenomen dyker upp i den svenska välfärden har det gått ganska långt. Då får man slå vakt om det skydd man har. Riksnormen kan vara ett sådant skydd.

Anf. 114 ROLAND LARSSON (c)

Herr talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt om socialbidragstagare har slagit sig samman och bildat en organisation för att så att säga kämpa för sina rättigheter. Det finns en och annan organisation utanför det här huset som består av människor som har slagit sig samman för att protestera mot de besparingar som görs i samhället. Det har inget att göra med på vilken nivå besluten fattas utan med den verklighet vi har i ekonomin. Den ekonomiska situationen tvingar oss att spara på områden som vi för några år sedan inte skulle ha drömt om att spara på. Detta gäller alla. Det är ingenting speciellt för dem som är beroende av socialt bistånd.

Jag hävdar med bestämdhet att kommunala och andra lokala politiker har precis samma sociala ansvar som våra kompisar här i riksdagen. I varje fall upplever jag det så i mitt eget parti. Jag vet inte hur det är hos Stig Sandström.

Anf. 115 STIG SANDSTRÖM (v)

Herr talman! Det kan också vara ett sätt för regering och riksdag att smita från sitt ansvar, genom att bolla över till kommunerna. Sedan har vi ingen kontroll längre över vad som händer. Jag menar att detta är en så pass viktig och grundläggande fråga, som gäller människors rätt till försörjning. Här har vi, riksdag och regering, staten, ett särskilt ansvar. Det skall vi ta vara på.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Beslut**

**JuU20 Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen**
*Mom. 2* (kontrollerade besök)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
237 för utskottet
70 för res. 1
1 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 25 c, 20 fp, 20 v, 14 mp, 12 kds
För res. 1: 70 m
Avstod: 1 m
Frånvarande: 15 s, 9 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 4 mp, 3 kds

*Mom. 6* (kontrollinsatser mot narkotika)
1. utskottet
2. res. 2 (kds)
Votering:
296 för utskottet
13 för res. 2
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 70 m, 25 c, 20 fp, 19 v, 16 mp
För res. 2: 1 m, 12 kds
Frånvarande: 15 s, 9 m, 2 c, 6 fp, 3 v, 2 mp, 3 kds

*Övriga moment*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**JuU24 Vissa straffrättsliga frågor**
*Mom.* 6 (prostitution)
1. utskottet
2. res. 2 (c, mp)
Votering:
272 för utskottet
37 för res. 2
1 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 143 s, 73 m, 5 c, 19 fp, 20 v, 12 kds
För res. 2: 1 s, 20 c, 16 mp
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 17 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 7* (narkotika m.m. i trafiken)
1. utskottet
2. res. 3 (fp, v, mp, kds)
Votering:
219 för utskottet
68 för res. 3
23 avstod
39 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 72 m, 2 c
För res. 3: 1 m, 20 fp, 19 v, 16 mp, 12 kds
Avstod: 23 c
Frånvarande: 16 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 3 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 11* (utredning om lagöverträdare under 15 år)
1. utskottet
2. res. 6 (m, c, fp)
Votering:
196 för utskottet
116 för res. 6
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 2 m, 20 v, 16 mp, 12 kds
För res. 6: 71 m, 25 c, 20 fp
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds
Gustaf von Essen och Lennart Hedqvist (båda m) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

*Mom. 12* (medling)
1. utskottet
2. res. 7 (m, c, fp, mp)
Votering:
178 för utskottet
134 för res. 7
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 20 v, 12 kds
För res. 7: 73 m, 25 c, 20 fp, 16 mp
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 14* (avskaffande av påföljden vård inom socialtjänsten m.m.)
1. utskottet
2. res. 9 (m)
Votering:
239 för utskottet
73 för res. 9
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 25 c, 20 fp, 20 v, 16 mp, 12 kds
För res. 9: 73 m
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 18* (utvidgning av nödvärnsrätten m.m.)
1. utskottet
2. res. 12 (mp)
Votering:
296 för utskottet
16 för res. 12
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 73 m, 25 c, 20 fp, 20 v, 12 kds
För res. 12: 16 mp
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 20* (preskriptionstiden för miljöbrott m.m.)
1. utskottet
2. res. 13 (v, mp, kds)
Votering:
263 för utskottet
48 för res. 13
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 73 m, 25 c, 20 fp
För res. 13: 20 v, 16 mp, 12 kds
Frånvarande: 16 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Övriga moment*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**UU25 Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95**
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**SoU18 Fosterdiagnostik, abort m.m.**
*Mom. 1–8*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Mom. 9* (medicinsk-etisk ramlag)
1. utskottet
2. res. (kds)
Votering:
293 för utskottet
13 för res.
3 avstod
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 70 m, 25 c, 18 fp, 20 v, 15 mp
För res.: 1 fp, 12 kds
Avstod: 2 m, 1 fp
Frånvarande: 16 s, 8 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 3 mp, 3 kds

**SoU26 Vissa socialtjänstfrågor**
*Mom. 1* (beräkning av socialbidrag)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, kds)
Votering:
201 för utskottet
110 för res. 1
1 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 20 fp, 20 v, 16 mp
För res. 1: 73 m, 25 c, 12 kds
Avstod: 1 s
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds
Ann-Marie Fagerström (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

*Mom. 2* (socialtjänstlagen)
1. utskottet
2. res. 2 (m)
3. res. 3 (c, kds)
Förberedande votering:
81 för res. 2
36 för res. 3
193 avstod
39 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Huvudvotering:
201 för utskottet
73 för res. 2
37 avstod
38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 19 fp, 20 v, 16 mp
För res. 2: 73 m
Avstod: 25 c, 12 kds
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 7 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Mom. 8* (ideella organisationer)
1. utskottet
2. res. 8 (m, c, fp, kds)
Votering:
186 för utskottet
126 för res. 8
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 3 m, 1 c, 20 v, 16 mp
För res. 8: 70 m, 24 c, 20 fp, 12 kds
Frånvarande: 15 s, 7 m, 2 c, 6 fp, 2 v, 2 mp, 3 kds

*Övriga moment*
Kammaren biföll utskottets hemställan.

**Beslut om uppskjuten votering**

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

## 20 § Trädgårdsnäring m.m.

*Trädgårdsnäring m.m.*

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU18
Trädgårdsnäring m.m.

Anf. 116 OLA SUNDELL (m)

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6 till det betänkande som vi just nu behandlar.

I och med 1990 års jordbrukspolitiska beslut avreglerades och marknadsanpassades det svenska jordbruket. Bl.a. ersattes lantbrukare som tog åkermark ur spannmålsproduktion. Detta åtagande från lantbrukarens sida är det s.k. omställningsprogrammet. Det hade en avtalsperiod på sex år, och det upphör den 30 juni 1996.

Tanken med omställningsprogrammet var att åkermarken skulle användas för annan produktion, exempelvis energigrödor, och därmed minska den för staten dyrbara överproduktionen av spannmål. Den som under perioden 1990–1996 avbröt sin omställning skulle tvingas att återbetala den ersättning vederbörande hade fått.

I och med Sveriges ansökan och numera medlemskap i EU ändrades förutsättningarna för det svenska jordbruket. Gränsskyddet var ej längre aktuellt för den inhemska marknadsanpassningen.

Den som nu väljer att bryta den svenska omställningen kan få ta del av EU:s arealbidrag. Om han bryter omställningen 1995 får han betala

tillbaka 40 %, och väljer han 1996 får han betala tillbaka 20 %. Det är en anpassning till den nya jordbrukspolitiken CAP.

En ytterligare anpassning av regelsystemet borde dock företas. Det berör en liten grupp lantbrukare som tvingats sluta med sin jordbruksproduktion och som inte lyckats träffa uppgörelse med efterträdaren så att denne övertar omställningen. I dessa fall tvingas lantbrukaren att återbetala även den del av ersättningen som avsåg den tid marken ej brukades.

Herr talman! Vi moderater anser att det är fel och orimligt att de som försökt och ej lyckats överlåta brukandet och omställningen, tvingas återbetala omställningsersättningen för den tid spannmålsproduktion ej förekommit på brukningsenheten. Jag anser att talesättet "hellre fria än fälla" bör gälla i den här aktuella frågan.

Anf. 117 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Jag skall faktiskt be att få börja med att gratulera en hundraåring. Precis i dag fyller trädgårdsvärldens egen tidning Viola – som jag tog med mig ett jubileumsnummer av – 100 år, och det firas just i dag. Det kan väl vara värt en gratulation, även om jag inte skall sjunga.

Det här visar också att trädgårdsnäringen har djupa rötter och att den har funnits mycket länge i Sverige. Den är viktig och täcker ett brett fält från hyacinter till purjolök och från hobbyodling till yrkesmässig produktion. Jag vet att jordbruksministern skall delta i firandet av hundraåringen, och jag hoppas att hon kan lugna ner den oro inför framtiden som finns hos många inom trädgårdsnäringen. Det är den oron som delvis ligger till grund för det här betänkandet som är litet och tunt men som ändå behandlar viktiga frågor som vi skall diskutera här i dag. Liksom alltid numera när det gäller jordbruksutskottet så handlar det också om EU och EU:s jordbrukspolitik och om vilket inflytande och vilken påverkan den har på vårt jordbruk.

Jag tänkte ta upp två frågor där vi i Vänsterpartiet har reserverat oss tillsammans med Miljöpartiet i det här betänkandet.

Reservation 2 gäller slaktvikterna och lantraserna. Eftersom svenska lantraser är mindre än de köttraser som utgör normen för EU:s stöd, stämmer de svenska rasernas viktkurva inte överens med EU:s. Vi kan därför inte få del av stödet för olika angivna slaktvikter. Det gäller både vikten i kilon och åldern i antalet månader.

Vi tycker att det är viktigt och värdefullt att man använder svenska lantraser i jordbruket – inte bara som museiföremål utan faktiskt som en viktig del av en svensk tradition och kultur. Det är då rimligt att vi tycker att man skall försöka ändra de här reglerna i EU så att man kan få del av de stöd som finns även för lantraserna.

Det är bra att det finns ett stöd för utrotningshotade djurarter och lantraser, och det kommer man att kunna få del av. Om dessa raser på sikt skall upphöra att vara utrotningshotade måste vi också få förutsättningar att använda dem i ett produktivt jordbruk. Jag tycker inte att det räcker att göra som man gör i utskottet, att hänvisa till de stöd som finns i dag.

Även reservation 3 om investeringsstöd till trädgårdsnäringen har vi tillsammans med Miljöpartiet. Gunnar Goude kommer att prata om behovet av stöd till äppelodlingen. Jag kommer därför att prata litet grand om Vänsterpartiets motion om behovet av ett investeringsstöd till lagerbyggnader, maskiner m.m. inom grönsaksodlingen.

Vi vet att ekonomin när det gäller grönsaksodlingen skiljer sig en hel del från ekonomin för traditionell jordbruksproduktion. Grönsaksodlingen är både mer arbetskraftskrävande och mer kapitalintensiv. Det är helt normalt med produktionsvärden på flera hundratusen per hektar i grönsaksodling. Det här gäller kanske särskilt när man skall övergå från konventionellt jordbruk till trädgårds- eller grönsaksodling. Det gäller i synnerhet när man skall övergå från konventionell odling till ekologisk produktion. Motsvarande gäller i och för sig också när man går över till djurproduktion, men det behandlar vi inte här i dag.

I utskottet har vi bl.a. blivit uppvaktade från trädgårdsnäringen. Alla ledamöter har fått ett antal olika brev och skrivelser där man uttrycker en stor oro för att svensk grönsaksproduktion kommer att slås ut av framför allt finska och kanske även norska produkter. Det beror på att man i Finland har andra stöd och andra typer av bidrag att förhandla sig till vid inträdet i EU. Därigenom kan man dumpa priserna. Vi har gjort en liten justering när det gäller stödet till trädgårdsodlingen i Norrland, men det här gäller på flera platser. Det här är ett allvarligt hot, som det är viktigt att framför allt regeringen uppmärksammar.

Det är i sig inte konstigt att det uppstår en viss oro när man skall börja med ett helt nytt system. Det uppstår en mängd övergångsproblem, och en mängd olika saker måste rättas till i framtiden. Det har vi sett på flera håll på jordbruksområdet. Det är viktigt att man övervakar det här mycket noga så att man inte förstör förutsättningarna för en inhemsk grönsaksproduktion.

Livsmedel i allmänhet och grönsaker och trädgårdsprodukter i synnerhet skall produceras nära konsumenterna. Därför vore det mycket allvarligt om den här situationen innebär att svensk trädgårdsproduktion slås ut eller får mycket svårt att konkurrera på den marknad som vi nu alla är en del av. Jag hoppas därför verkligen att jordbruksministern, när hon nu är med och firar trädgårdsvärldens hundraårsjubileum, kan lugna ner den oro som finns hos många trädgårdsodlare.

Anf. 118 GUNNAR GOUDE (mp)

Herr talman! Vi vill från Miljöpartiet uppmärksamma konsekvenserna av EU-medlemskapet för svensk trädgårdsnäring. Vi har i en motion tagit svensk äppelodling som exempel.

Frågan aktualiserades när det stod klart att det utgår bidrag från EU till de äppelodlare som fäller sina äppelträd. Under förutsättning att odlaren sågar ner tillräckligt många äppelträd och att träden är unga och friska samt ger god skörd kan den svenska äppelodlaren få upp till 55 000 kr per hektar för s.k. röjd mark. I villkoren ingår också att inga äppelträd planteras där inom de kommande 15 åren.

Det är säkert många svenskar som i dag tänker på Tage Danielssons film Äppelkriget. Man skulle kunna säga att svenska folket är mentalt

förberett inför sådana här situationer. Vår första tanke var att ta upp kampen och föreslå regeringen att införa ett motbidrag till de äppelodlare som inte sågar ner sina äppelträd. Nu löser sig problemet emellertid ändå, eftersom EU:s mål tycks vara uppnått och bidraget förmodligen inte skall ges under kommande år. För svensk del blev resultatet att ca 180 hektar äppelträdgårdar försvann – ungefär en tiondel av trädgårdsnäringens äppelodlingar. Det finns emellertid skäl att agera kraftfullt för att inte även den övriga delen skall slås ut.

Svensk äppelodling har en mycket gammal tradition. Sverige ligger i en odlingszon som är gynnsam för äppelodling. Behovet av bekämpningsmedel i vårt klimat är mindre än i sydligare delar av Europa. Vi har en mängd gamla, fina svenska äppelsorter som i alla fall vi som är litet äldre vet att uppskatta. De svenska äppelsorterna utgör också en betydelsefull genbank. Vi har genom ett kvalificerat förädlingsarbete fått flera nya goda äppelsorter, som är speciellt lämpliga för odling i Sverige. Klimatet tillåter att vi odlar tunnskaliga äpplen, och vi har för närvarande inte något behov av att konkurrera med tjockskaliga, transportvänliga äpplen då vår äppelodling är inriktad på närmarknaden.

Ett problem för svensk äppelodling är konkurrens från importerade äpplen. De stora livsmedelskedjorna i Sverige föredrar att importera, bl.a. för att svenska äppelodlare inte är tillräckligt stora för att kunna garantera stora och tidsbestämda leveranser. Detta söker man inom trädgårdsnäringen att kompensera genom att gå samman för att med samordnad distribution och gemensam marknadsföring möta kraven från detaljhandelns inköpscentraler.

Ett annat hinder i konkurrensen med EU-länderna är att arbetsgivaravgifterna är högre för svenska odlare än för konkurrenterna i andra länder. För att åstadkomma likvärdiga konkurrensbetingelser föreslår Miljöpartiet att arbetsgivaravgiften för korttidsarbete i samband med skörden sänks.

Ytterligare nackdelar för svenska odlares konkurrensförmåga är skillnaderna mellan olika länders vilja att låta sina odlare få del av olika EU-stöd. Dessa stöd kräver som regel att mottagarlandet självt bidrar med en delfinansiering av stödet av olika storlek för olika bidrag. Som nytt EU-land måste Sverige snabbt uppmärksamma denna fråga och ställa upp och ta sin del av ansvaret, så att den svenska trädgårdsnäringen får sin del av stödet. Det kan gälla EU:s strukturstöd, som t.ex. konkurrenterna i Tyskland och Danmark har. Investeringsstöd är en annan mycket viktig del när investeringar nu skall göras för att klara den nya konkurrenssituationen. Startstöd för förädling är ytterligare en möjlighet. Kanske är marknadsföringsstödet, vid sidan av investeringsstödet, ett av de mest aktuella stöden som utgår med upp till 60 % av kostnaderna för marknadsföringsprojekt i syfte att öka konsumtionen av äpplen.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har försökt hindra att Sverige hamnar i denna sjuka marknadssituation som flödar av bidrag och gynnar storproduktion av transporttåliga trädgårdsprodukter av lägre kvalitet. Men när vi nu ändå befinner oss i denna situation måste vi agera kraftfullt för att få behålla och vidareutveckla en trädgårdsnäring som kan

ge det svenska folket högkvalitativa produkter samt garantera god tillgång på den giftfria och välsmakande föda som våra svenska trädgårdar kan och vill odla. Trädgårdsnäringens egna organisationer gör vad som på dem ankommer. För att arbetet skall bli framgångsrikt måste svenska staten ta sin del av ansvaret, så att erforderliga stöd från EU blir tillgängliga för våra inhemska odlare.

Jag yrkar därför bifall till reservation 3, mom. 3 och reservation 4, mom. 4.

Anf. 119 MICHAEL HAGBERG (s)

Herr talman! Vi har i dag att behandla betänkandet om fäbodar, fäbodbruket, ekologiskt framställda produkter m.m.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan.

För att börja med fäbodbrukets betydelse, som en del i bevarandet av ett levande kulturlandskap, vet vi att frågan har diskuterats och behandlats vid riksmötet 1990/91. Då konstaterades att levande fäbodar, mycket riktigt, är en förutsättning för att kulturarvet skall bevaras.

Riksdagen har även beslutat att miljöprogrammet skall ges stöd för bevarande av värdefulla natur- och kulturområden. Här framhålls bl.a. att stöd kan utgå till naturbetesmarker. Förra riksmötet fattade även beslut om bevarandeplaner för lantraser. Stöd kan även utgå för bevarande av utrotningshotade husdjursraser.

Nuvarande regering har tillsatt en kommitté för den biologiska mångfalden. Motionären oroar sig, med all rätt, för att det tidigare har varit lätt att förvärva fastigheter i glesbygden och att en levande landsbygd därigenom utarmas. Ansvaret för detta måste därför ligga så lokalt som möjligt. Länsstyrelserna skall därför ansvara för förvärvstillstånden enligt en lag från 1991.

Utskottets majoritet och även regeringen är medvetna och övertygade om att fäbodkulturen skall bevaras.

Det har även väckts en motion om att ändra slaktvikterna för att få EU-bidrag. Vi har för en kort tid sedan här i kammaren beslutat om den gemensamma jordbrukspolitiken CAP. Vi måste nu vara väldigt försiktiga med att göra undantag från de regler som vi då beslutade om. Vår vision är en annan. Jag tror att vi måste få minskade regleringar och därigenom minskade kostnader för statskassan.

Trädgårdsnäringen är en fin näring som vi under vårkanten har besökt väldigt mycket, runt Stockholm och i mitt hemlän Sörmland.

Vi har i dag en möjlighet att genom EU:s strukturstöd ge stöd till yngre jordbrukare samt stöd till bearbetning och avsättning för jordbruks- och skogsprodukter. Dessa stöd kan även komma trädgårdsnäringen till del.

Jag känner till det kvalitetstänkande och den vision som svensk trädgårdsnäring har i dag. Därför känner jag ingen oro för näringens utveckling. Som konsumenter tittar vi efter symbolen Svenskodlat, för då vet vi vad vi får.

Regeringen har fått i uppdrag att se över frågan om arbetskraftskostnader i samband med korttidsarbete vid tillfälliga skördar för att konkurrensen inte skall snedfördelas internationellt sett.

Herr talman! EU och trädgårdsnäringen: EU har i dag bara minimiregler när det gäller köksväxter. Det ligger i trädgårdsnäringens och konsumenternas intressen att en hög kvalitet på dessa produkter presenteras. Av den anledningen pågår diskussioner mellan TRF och Jordbruksverket.

Vår verksamhet har klara miljömål, vilket är ett naturligt ansvar för mig och mitt parti. Kväveläckaget skall minska till hälften till i år, 1995. Ammoniakutsläppen skall minska med 25 % fram till samma tidpunkt. Vi skall även utreda hur vi kan gå vidare när det gäller ammoniakutsläppen.

När det gäller fördelningen av mjölkkvoterna kommer vi, som ni vet, att kräva att lantbruket får en rejäl gödselanläggning för att ammoniakutsläppen skall minska. Även handelskvävet skall minska. Vi räknar med en minskning på 20 %, vilket tar ungefär 25 odlingssäsonger. För att uppnå detta har vi nyligen också höjt miljöavgifterna på handelsgödsel. Det pågår också en diskussion om andra avgifter när det gäller bekämpningsmedel och annat.

Anf. 120 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag skall kort säga något om trädgårdsnäringen.

Jag är medveten om att det finns en del stöd, både startstöd och stöd till marknadsföring. Men det som vi har tagit upp i vår motion handlar om andra kostnader – kostnader för investeringar i maskiner, lagerlokaler och annat. Det är fråga om stora kostnader som kan vara betungande, även för den som inte är nystartad. Det handlar ju ofta om dem som ställer om från konventionell produktion till ekologisk produktion, vilka behöver göra nya och större investeringar. Här tycker jag att det har uppstått en lucka i hanteringen, eftersom de stöd som finns i dag inte kan utnyttjas. Därför är det, som Michael Hagberg säger, intressant att det pågår diskussioner mellan trädgårdsnäringen och Jordbruksverket. Det skulle vara intressant att få höra vad dessa diskussioner handlar om. Är det den här typen av stöd som diskuteras eller vad är det man diskuterar?

Anf. 121 MICHAEL HAGBERG (s) replik

Herr talman! Jag tycker också att det skall bli väldigt intressant att få höra vad dessa diskussioner kommer att resultera i. Det har ännu inte varit några direkt protokollförda sammanträden, men vi kommer att få löpande rapporter.

Odlarna i vårt land har kunnat möta konkurrensen från andra länder på ett sätt som har gjort att de har kunnat öka sin produktion av bl.a. tomater och andra växthusprodukter. Samtidigt har man kunnat gå över till giftfri odling parallellt med att vi konsumenter har krävt att de produkter som vi köper från denna näring är giftfria och att de kommer från ekologisk odling. På så vis kommer de att ha och har en konkurrensfördel. Det har odlarna märkt, eftersom deras produktion inte räcker till för efterfrågan. De fria företagarna inom trädgårdsnäringen ser därför möjligheten att investera, och de vågar investera. Då är inte huvudproblemet ökade bidrag, utan huvudproblemet här är, som i

många andra delar av samhället, att räntan är för hög. Vi skall ta upp kampen för att sänka räntan. Det kanske vi kan göra tillsammans, Maggi Mikaelsson.

Anf. 122 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Dess värre hänger det nog inte på mig om räntan skall gå upp eller ner. Jag skulle gärna bidra till att den går ner, om jag kunde.

Det jag var nyfiken på var vad det är som man diskuterar. Är det detta med konkurrenssituationen mellan finska och svenska tomatodlare, mellan svenska och norska jordgubbsodlare eller är det detta med att kostnaderna ökar? Det är de höga kostnaderna som är ett problem för många som övergår till att producera trädgårdsprodukter. Kostnaderna *är* höga. Som jag sade i mitt anförande är det inte ovanligt med flera hundra tusen kronor per hektar i investeringskostnader om man skall bygga växthus eller lagerlokaler. Det är väldigt viktigt att vi bevarar och värnar om den svenska produktion som vi har. Som sagt, mycket av produktionen är sådant som skall konsumeras väldigt nära där det produceras eller tvärtom. Jag tror att det är väldigt viktigt att diskussionen kommer i gång. Det kommer att bli en del snedfördelningar.

Jag håller med om att man inom trädgårdsnäringen inte i första hand är intresserad av bidrag. Det tycker jag är positivt, och det har också debatten givit uttryck för. Samtidigt är det vår uppgift att se till att vi inte skapar obalanser så att vi drar undan förutsättningarna för trädgårdsodlingen när det gäller att kunna behålla den på den nivå som den har i dag.

Anf. 123 MICHAEL HAGBERG (s) replik

Herr talman! Vi är medvetna om att t.ex. Finland har övergångsregler som missgynnar trädgårdsodlingen. Dessa övergångsregler missgynnar även andra näringar som finns inom livsmedelsområdet. Detta är ett problem som vi har för avsikt att ta upp med den finska regeringen, nu när vi vet hur den kommer att se ut – det visste vi ju inte för bara någon månad sedan.

Trädgårdsodlarna brukar fråga sig hur det kommer sig att de driver en så hård kamp för sin verksamhet här uppe i Norden där det snöar och är kallt – nästan som i Antarktis – när man lika gärna kan odla tomaterna nere i Spanien. Tomaterna mår och växer bättre här än vad de gör i Spanien. Det är alltså inte i första hand värmen som är det viktiga för trädgårdsodlingen utan det är ljuset. Vi har det mycket ljusare längre tid under dygnet här än vad det är i Medelhavsländerna.

Från trädgårdsnäringens sida vet man att produkterna blir bättre här. Vi konsumenter kommer att och skall efterfråga svenskodlade produkter. Då vet vi vad vi får. Framför allt är detta miljömedvetet på så vis att tomaten inte har blivit transporterad från Spanien. Men skall vi äta tomater året runt – och det vill väl många av oss – blir vi någon månad under året tvungna att köpa tomater från andra länder. När det gäller

just den produkten klarar man inte att producera efter behovet. Detta måste vara motorn och skapa modet att våga investera, inte fler bidrag.

Anf. 124 RAGNHILD POHANKA (mp)

Herr talman! Tänk er att vi en solig sommardag eller en dag med regn och blåst vandrar stigen upp till en levande fäbod. Då går vi ofta förbi betesmarker för fäbodens djur. Markerna liknar inte våra vanliga beteshagar som ännu finns med betande djur, ej heller vår barndoms oerhört många fler betesmarker med stenmurar eller med ädellövträd och enbuskar här och där i hagen. Nej, fäbodbrukarens marker är till stor del både steniga och risiga med vanlig gles skog och blåbärs- och lingonris. Det betyder att han inte kan få bidrag till sina oinhägnade betesmarker som han inte ens äger. Betet går tillbaka på gammal hävd att få släppa djuren på skogen.

På vår skogspromenad ser vi några getter beta i backen. Ledargeten har en skälla om sin hals. Litet närmare fäboden går tre fjällkor och två rödkullor av lantras med tre kalvar. Fäbodarna betyder en hel del för möjligheten att bevara gamla lantraser. Det är en betydelsefull genbank för framtiden, och deras kynne är enastående. Det innebär bl.a. att de kan kalva under dagen och komma hem med sin kalv på kvällen, till skillnad mot de framavlade djuren där det behövs kedjor för att kalvarna skall kunna dras fram. Det finns även svenska kor där man måste använda kedjor, och i EU är det ännu vanligare.

Dessa fäbodkor klarar sig med mycket mindre svenskodlat kraftfoder – eller inget alls – än andra kor. De kan gå på smala broar, de hittar hem och skällkon håller reda på sin lilla hjord. Fast de mjölkar ju också mindre förstås. Men vissa barn som är mjölkallergiker kan tåla deras mjölk, kanske mycket beroende på djurens föda som består av obesprutad grönska i stället för importerat kraftfoder.

Vi närmar oss nu fäboden där mjölkkrukor står diskade och uppställda mot mjölkboden på en hylla. En gryta står på spisen där man kokar mese samtidigt som man gör sötost, och getosten ligger i sina fyrkantiga trälådor för avrinning. Ty på kvällen bär det av till Bingsjöstämman för försäljning av ostarna. Grannen har bakat tunnbröd som också skall säljas tillsammans med ost, smör och sötost. Även litet smör och kärnmjölk tas med.

Allt låter pittoreskt och idylliskt. Men det är ett sätt att leva och att hålla gammal tradition och kunskap levande. Det är ett strängt arbete som fyller större delen av dygnet. Det finns ungdomar som i dag vill ägna sig åt fäbodbruk. Det är kanske inte så många, men redan ett tiotal innebär värdefulla arbeten i glesbygden och skulle öka fäbodbrukarnas antal procentuellt ganska mycket.

Fäbodfolket är mer än kultur. Det är ett sätt att leva och dessutom är fäbodbruk en form av ekologiskt anpassat jordbruk.

I Sverige satsas det i dag framför allt på en handfull stora och välrenommerade fäbodar som stöds av samhället. De ägs av kommuner och drivs av turistföreningar eller hembygdsföreningar. Besökarna är många. Här får man också en bra uppfattning om hur folk levde förr i världen. Det är viktigt att dessa fäbodar finns.

Men de få verkligt levande fäbodarna som ägs och brukas av dem som bor i bygden kommer snart att vara döda fäbodar. Kvar blir endast några turistjippobetonade projekt och fäbodar ombyggda till sommarstugor, trots att det finns människor som vill bli fäbodbrukare.

Om vi vill ha ett ekologiskt jordbruk utan kemikalier och konstgödning kan fäbodarna bli både en lönsam och praktisk nisch. Medan djuren betar på fäbodvallen kan man då odla deras foder på andra marker. Men man köper mycket foder om man är fäbodbrukare. Fäbodbrukaren kan inte skaffa sig tillräckligt med maskiner. Sådan ekonomi har man inte på det här lilla antalet djur.

Till Landsbygd 90-projektet bör stöd till fäbodsverksamhet vara en naturlig del. Blir det för få djurhållare kvar upphör snart förutsättningarna för de kvarvarande. Det gäller semin, mjölkhämtning, kunskapsöverföring osv. Det gäller också att sedvanerätten glöms bort. Det har varit ganska stora strider mellan sommarstugeägare och fäbodbrukare i de landskap där det finns fäbodar. Tvisterna har gått till domstol, men sedvanerätten har vunnit. Många av dessa fäbodar byggs nu om och blir hästgårdar eller annat. De utgör delvis den sista utposten för rödkullor och fjällkor.

Skälen för att inte utarma fäbodarna är många. Det rör sig om så pass få fäbodar att det kan verka som att de inte vore så viktiga för landet, men det är de. Fäbodarna ger en del värdefulla arbetstillfällen i glesbygd. Fäbodbruk lär också människor landskapsvård och ekologiskt odlande. Fäbodarna är viktiga för turismen i de landskap där de finns, oerhört viktiga. Jag menar inte det turistjippobetonade utan att det är viktigt för turismen både med de levande fäbodarna och med dem som mera är uppbyggda för turisterna. Fäbodarna är en kulturell tillgång för att bevara SKB-rasen. Dessutom är extensiv boskapsskötsel egentligen det mest lönande som finns, förutom potatisodling. Det är fråga om så små insatser av energi att det som man får ut är rena vinsten.

Men ett problem i och med EU-medlemskapet – vilket också Maggi Mikaelsson nämnde – är att slaktvikterna inte uppnås. Man måste alltså ha två tjurar om året som skall väga minst 200 kg, och det kommer inte lantraserna upp i vare sig, efter 10 eller 23 månader. Det är ju märkligt att man inte kan göra undantag när det gäller en helt annan ras. Det är naturligtvis inga som helst problem, om det finns en vilja. I det här sammanhanget handlar det ju om väldigt litet pengar.

Sedan kan fäbodbrukarna inte heller räkna in betesarealen. Dels äger de den inte, dels har den inte den beskaffenheten som krävs för att de skall få bidrag till sina betesrätter.

Kraven på mjölktank och varmvatten för att få sälja mjölk innebär också större investeringar än man i genomsnitt kan klara av – fäbodarna är ju små. Här behövs också undantag för fäbodbrukare och samarbete med miljönämnderna.

Fäbodbrukarna och vissa småbrukare som inte kommer upp i EU:s mjölkkvoter kunde man göra undantag för. Jag hörde om ett fall i Idre där jordbrukaren körde ner mjölken till Idre för att fylla den i tanken men fick inte göra det. Nog går regelsystemet ibland för långt.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

*Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m.*

## 21 § Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m.

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU19
Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m. (prop. 1994/95:175)

Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! I det här betänkandet tas upp frågor som handlar om EU och kontroll av ekologiskt odlade produkter.

Vi vet att EU:s jordbrukspolitik är knölig och byråkratisk. De som har gått in i EU därför att de vill ha en fri marknadsordning borde titta litet på regelsystemet när det gäller jordbruk. Då skulle de inse att det inte är mycket som är fritt där. Det är inte någon fri marknad precis. Här är det byråkrati, krångel, regler osv. i all oändlighet. Det märks också på byråkratin i Sverige. Vi kan se att Jordbruksverket nu anställer personal. För att klara de regler som finns för jordbruket i EU måste personalstyrkan öka. Vi kan alltså säga att EU när det gäller jordbruket har medfört en rejäl byråkratisering även i Sverige. Vi vet ju att byråkratin i EU-administrationen är gigantisk.

När det gäller ekologiskt odlade produkter har vi i Sverige haft ett mycket bra system. Vi har KRAV, en kontrollorganisation med frivilliga krafter, och Demeter som kontrollerar biodynamiska produkter. De har fungerat mycket bra. Man har tagit fram en märkning som gjort att konsumenterna haft lätt att hitta de produkter som de vill ha i butikerna. Kontrollen har fungerat mycket bra. Hela systemet borde vi egentligen exportera till EU för att visa hur en kontrollapparat kan se ut utan att bli alltför byråkratiserad. I och med EU finns det risk att det kontrollsystemet slås sönder.

I betänkandet fastslås att vi skall behålla KRAV och Demeter. I min motion har vi från Miljöpartiet verkligen velat trycka på det. Vi anser att det som är bra skall vi försöka behålla. I det här fallet är både KRAV och Demeterförbundet oerhört bra kontrollorganisationer.

När den gäller den ekologiska odlingen finns en stor risk att den kommer att bli den mest kontrollerade av alla jordbruksnäringar. I betänkandet nämns Statens jordbruksverk, Statens livsmedelsverk, Konsumentverket, länsstyrelserna, kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder, KRAV och Demeterförbundet som skulle kunna komma i fråga som kontrollorgan. Så får det naturligtvis inte bli. Vi måste se till att minska byråkratin där så är möjligt. Vi måste verkligen se till att samordna kontrollen. Jag tror att det är regeringens avsikt att göra det. I motionen har vi verkligen velat trycka på att det gäller att se

till att vi inte får parallellt uppbyggda byråkratiska system. Jag kan säga att motionens anda återspeglas i betänkandet. I den reservation som finns fogad till betänkandet har jag snarare velat betona de punkter som vi i Miljöpartiet tycker är ytterst viktiga.

Vi i Miljöpartiet står naturligtvis bakom den reservation som vi har. Men för tids vinnande och därför att tonen i betänkandet ändå är åt det hållet som vi önskar yrkar jag inte bifall till den.

Anf. 126 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)

Fru talman! Ekologisk odling är viktig, och det har vi debatterat tidigare här i kammaren. Ambitionen är att öka ekologisk odling, inte enbart för miljöns skull utan också för konsumenternas. Efterfrågan har ökat så kraftigt att det t.o.m. börjar bli brist på vissa produkter.

I Sverige har vi länge haft krav på hög kvalitet. Det har varit så att producenterna frivilligt har kunnat underkasta sig regler för verksamheten. För dessa regler har KRAV, kontrollorganisationen för ekologisk odling, och Svenska Demeterförbundet svarat. Det har de gjort väldigt bra. KRAV-märkningen är t.ex. välkänd bland konsumenterna.

I EG-förordningen anges de krav som skall vara uppfyllda för att produkterna skall få marknadsföras som ekologiskt framställda och vilka krav som skall ställas på odlingen och märkningen. Där finns också föreskrifter om vilken omfattning kontrollen skall ha. I framtiden kommer all produktion och handel med ekologiska produkter att följa EG-förordningen. Bestämmelserna för ekologisk produktion och kontrollapparat är minimiregler, vilket innebär att vi i Sverige får ha strängare bestämmelser. Ingenting hindrar att de som vill kan följa KRAV:s eller Svenska Demeterförbundets regler.

Fru talman! Lagen innebär att den som producerar och marknadsför ekologiska produkter – här handlar det om alla produkter som på något vis framställs som ekologiskt odlade – skall följa de gemensamma reglerna. En del i den nya lagen behandlar kontrollssystemet som säger att alla som producerar, bereder eller från tredje land importerar ekologiska produkter skall anmäla det till berörd myndighet och ställa sig under myndighetens kontrollsystem. Det handlar inte bara om produktionen utan också om produkter och marknadsföring. Därför berörs flera olika statliga myndigheter eftersom Sverige har en uppdelning av verksamhet och ansvar. Det finns också möjlighet för myndigheten att utse andra kontrollorgan såsom KRAV och Demeterförbundet.

Utskottet gjorde den bedömningen att det är viktigt att ta till vara den erfarenhet och kunskap som finns hos bl.a. KRAV och Demeterförbundet.

När det gäller Miljöpartiets motion yrkande 1 anser utskottet att yrkandet är tillgodosett med tanke på regeringens bedömning att KRAV och Demeter kan, om de själva vill, bli kontrollorgan. När det gäller yrkande 2 har riksdagen tidigare uttalat att EU-medlemskapet inte får öka den totala administrationen för statsförvaltningen. Men Sveriges statliga myndigheter har olika funktioner, och därför räknas Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Konsumentverket upp i propositionen.

Det handlar ju om produktion, produkter och marknadsföring. De olika myndigheterna har olika funktioner och ansvar.

Det är viktigt, som Gudrun Lindvall påpekar, att det blir en samordning och att det utformas så att smidigheten och effektiviteten i den tidigare ordningen behålls.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

*Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m.*

## 22 § Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m.

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU9
Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m. (prop. 1994/95: 158)

Anf. 127 KENT OLSSON (m)

Fru talman! Regeringen föreslår att en ny myndighetsorganisation inrättas inom arbetslivsområdet. Av Arbetsmiljöinstitutet, Institutet för arbetslivsforskning och Arbetsmiljöfonden skall enligt propositionen två nya myndigheter skapas: Institutionen för forskning och utveckling respektive Rådet för forskning och utveckling. Från moderat sida är vi starkt kritiska till det sätt på vilket ärendet har beretts i regeringskansliet.

Underlaget för den här propositionen är ytterst bristfälligt. Förslaget bygger på riktlinjer för en ny myndighetsorganisation som en arbetsgrupp utarbetat i all hast.

Någon remissbehandling av arbetsgruppens förslag har inte förekommit. Genom den ofullständiga beredningen kan man säga att riksdagen i realiteten fråntas möjligheten att avgöra hur väsentliga delar av arbetslivsutvecklingen skall stödjas.

Vi är inte ensamma om att kritisera den snabba behandlingen av ärendet, utan kritiken delas av många – både av politiska partier och av organisationer. Bl.a. har Arbetsmiljöfondens vetenskapliga råd hårt kritiserat förslaget. Man säger: "Det är oroande om en så ytlig analys kommer att läggas till grund för en reform som omfattar en betydande del av den svenska budgeten för offentligt finansierad forskning och utveckling."

Om bakgrunden till den snabba behandlingen av det här förslaget kan mera sägas. Men jag skall i stället gå över till själva förslaget här.

När det gäller inriktningen mot att minska antalet myndigheter och institut går förslaget åt rätt håll. Men som vanligt går regeringen inte helt och hållet så långt som den borde gå. Ändringen borde ha drivits längre. Väsentliga delar i förslaget strider mot viktiga principer, bl.a. inom forskningspolitiken. Förslaget riskerar också att i onödan isolera

arbetslivsfrågorna från övrig forskning och utveckling, och det saknar nödvändiga incitament för att säkra forskningens kvalitet.

Vi anser att ett institut för arbetslivsutveckling bör bildas med uppgifter inom såväl forskning som utbildning. Institutet bör integreras i universitets- och högskoleväsendet. Genom en sådan organisation säkerställer man kvaliteten, samtidigt som fastlagda forskningspolitiska riktlinjer kommer fram också på arbetslivsområdet.

Merparten av den forskning som kan komma att bedrivas av institutet bör ske i konkurrens med likartad forskning utförd på annat håll. Det innebär alltså att forskningsresurser bara i begränsad utsträckning bör tilldelas institutet direkt. Här är vi kritiska mot det sätt på vilket regeringen lägger fram sitt förslag. Det är alltså viktigt att den här forskningen kommer fram i konkurrens.

Huvuddelen av resurserna bör i stället samlas i ett forskningsråd. Ledningen för det föreslagna institutet bör, anser vi, utses genom den högskola som institutet knyts till. Ledningen skall tillföras kompetens med rik erfarenhet av olika aspekter på arbetslivsområdet.

Vi anser att den arbetslivsforskning som skall bedrivas skall hålla hög internationell klass och vara relevant för svensk arbetsmarknad och för förhållandena på arbetsplatserna. För att säkerställa detta och för att åstadkomma den mångfald och det urval av forskningsprojekt som är önskvärt är det väsentligt att merparten av de medel som regeringen föreslår överförda i en ny myndighetsstruktur i stället förs till ett forskningsråd. Rådet för arbetslivsforskning för den tillämpade forskningen på arbetslivsområdet bör därför inrättas. Rådet skall efter ansökan och i öppen konkurrens fördela forskningsanslag till forskare och forskningsinstitutioner, t.ex. det föreslagna forskningstinstitutet, för att bedriva forskning på området.

Rådet, anser vi, skall ledas av en styrelse med kompetens både från vetenskapen och från olika delar av arbetslivet. Styrelsen bör till sitt förfogande ha en utvärderingsorganisation där forskare skall vara i klar majoritet. Rådet skall fungera i nära samverkan med övriga forskningsfinansierade myndigheter, t.ex. forskningsråd och sektorsorgan.

Vad gäller anslagsfrågorna anser vi att det bör vara en större besparing än vad regeringens förslag innebär beträffande Arbetsmarknadsdepartementet – med full effekt ca 500 miljoner större år 1998.

I samband med den omstrukturering och omorganisation som nu sker dels inom befintliga myndighetsstrukturer, dels inom arbetslivet i stort förordar vi också en omprövning av befintlig verksamhet som är mera långtgående än vad den socialdemokratiska regeringen aviserar i och med de besparingskrav som Socialdemokraterna lägger fram.

Vi anser att gemensamma resurser måste koncentreras på det som är statens ansvar och att arbetsgivare tillsammans med arbetstagare och deras representanter måste ta ett ökat direkt ansvar för det som är genuina frågor för verksamheten i företag och organisationer.

En stor del av arbetslivspolitiken och den tidigare medelstilldelningen har haft en inriktning mot områden som vi anser är att betrakta som rent arbetsgivaransvar eller rent fackliga frågor. Detta har kommit att speciellt gynna de stora organisationerna och de stora företagen.

Arbetsmiljöarbetet och syftet med en framgångsrik arbetslivspolitik har inte i samma utsträckning kommit de mindre företagen och organisationerna till del.

Vi för vår del anser det viktigt att värna forskning och information inom arbetslivsområdet och att lägga ett större ansvar för arbetsmiljöfrågor och tillsynsverksamhet på arbetsgivare, arbetstagare och deras organisationer.

Vidare föreslår vi att den organisationskommitté som regeringen förutskickar i propositionen får i uppdrag att göra en grundlig genomgång av befintlig verksamhet som i dag sker inom Arbetsmiljöinstitutet och Institutet för arbetslivsforskning. Dessutom gäller det näraliggande uppgifter som Arbetarskyddsverket har.

Sammanfattningsvis tycker vi att man klart och tydligt skall se till att det organ som har pengarna också är det organ som fördelar pengarna efter det att ansökningar kommit in, så att man får en helt och hållet fri forskning. Vi tycker också att man skall göra en grundligare genomgång av de olika åtgärder som finns nu. I det här sammanhanget är det också, som vi ser detta, viktigt att både företagen och de anställdas organisationer tar ett större ansvar för detta än vi tycker framgår av regeringens förslag. Vi har även en annan syn på finansieringen än vad regeringen har.

Fru talman! För att inte förlänga debatten vill jag bara till slut säga att jag givetvis står bakom alla de moderata reservationerna. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 128 INGRID BURMAN (v)

Fru talman! I och för sig känns det mycket tråkigt att behöva stå här i talarstolen och återigen konstatera att riksdagen har att ta ställning till ett förslag som både är dåligt berett och helt saknar en analys av vilka konsekvenser förslaget har för forskningen och arbetet med arbetsmiljö och arbetslivsfrågor.

Förslaget om att samordna arbetet med arbetslivsforskning och arbetsmiljöaktiviteter till en ny myndighet grundas på en utredning som genomfördes under två månader och av en ensamutredare. Förslaget har varken remissbehandlats eller varit föremål för samråd med arbetsmarknadens parter. Jag tycker att det är tråkigt. Det visar på en brist på respekt för de här stora frågorna att man inte grundligare utreder och bereder den här frågan innan ett förslag presenteras.

Jag kan också konstatera att regeringens förslag har brister när det gäller att vara tydlig om inriktningen av de nya myndigheternas arbete. Vi i Vänsterpartiet har därför i vår motion tagit upp frågan om inriktningen. Vi pekar där särskilt på behovet av forskning kring de nya anställningsformerna, kring distansarbetet och kring uthyrningen av arbetskraft. Dessutom pekar vi på vikten av en fortsatt och utbredd kunskapsspridning i arbetslivet om forskningsresultaten.

I vår motion lyfter vi också fram behovet av kvinnoforskning. Men i propositionen nämner man inte med ett enda ord vilken inriktning kvinnoforskningen skall ha i den nya myndigheten.

Vi i Vänsterpartiet anser att kvinnoforskningen inom det nya FoU-institutet måste få en ökad andel av de totala resurserna. Det handlar om kvinnors makt och inflytande i arbetslivet, om kvinnors arbetssätt, om invandrarkvinnornas arbetsliv och om löne- och arbetsvärdering. Lönediskrimineringens orsaker och sambandet mellan arbetslivet och kvinnors ansvar för hemarbete måste uppmärksammas. Detta måste göras i kombination med att man undersöker hur arbetsliv och arbetstider behöver ändras. Det handlar alltså om en praktiknära kvinnoforskning som skall vara ett viktigt verktyg för att uppnå jämställdhet i arbetslivet.

I betänkandet skriver utskottet att det inte finns några skillnader mellan Vänsterpartiets förslag till inriktning och propositionen och att de problem som vi redovisar bör prioriteras inom forskningen.

Vi är nöjda med den skrivningen, men det känns också angeläget att här särskilt lyfta fram att den nya myndigheten har att prioritera de forskningsbehov som jag nyss har redovisat.

Vad vi är mindre nöjda med är förslaget till finansiering av forskningen. Utskottet föreslår att finansieringen skall ske över budget.

När Arbetsmiljöfonden inrättades 1972 skedde det via en överenskommelse med parterna. De fackliga organisationerna avstod från löneutrymme. I stället bestämdes att en del av arbetsgivaravgifterna skulle gå till en fond vars medel skulle gå till forskning om arbetsmiljön. Bakgrunden var de starkt ökade kostnaderna i sjukförsäkringssystemen. Man ville komma åt den farliga arbetsmiljön som leder till sjukskrivningar och förtidspensioneringar.

Finansieringen vilar alltså på en överenskommelse med parterna. Det är mycket olyckligt, tycker vi, att regeringen ensidigt bryter den överenskommelsen utan att ens ha samrått med parterna.

Det andra problemet med förslaget är att det alltid måste finnas utrymme för långsiktig forskning som löper över flera budgetår. Då är det mycket olämpligt att avveckla det nuvarande finansieringssystemet, utan att det finns konkreta förslag på hur en långsiktig forskningsfinansiering kan lösas.

Regeringen har uppmärksammat det här. Man säger att man skall kunna fatta beslut om projekt som löper på upp till sex år, och sedan lämnar man problemet.

Det finns alltså inga konkreta förslag på hur detta skall gå till, hur stor andel av medlen som kan bindas till den långsiktiga forskningen och framför allt vem som skall avgöra det.

När man en gång inrättade Arbetsmiljöfonden var det en prioriterad fråga att arbeta med arbetsmiljöforskning. Behovet var stort, och det har inte blivit mindre. Man valde då att reservera särskilda medel i form av delar av en arbetsgivaravgift för att långsiktigt säkerställa den här forskningen. Man ville inte att forskningen skulle vara beroende av statsskuldens storlek eller andra faktorer som kunde påverka finansieringen. Man eftersträvade en långsiktig och stabil finansiering.

Innan regeringen har konkretiserat sitt förslag om hur man skall kunna garantera den långsiktiga forskningen och hur man skall säker-

ställa parternas inflytande över forskningen är det både oklokt och olämpligt att avveckla nuvarande finansieringsform.

Vi anser att rådet för FoU skall överta Arbetsmiljöfondens medelsreserv och direkt erhålla tidigare andel av arbetarskyddsavgiften. Forskningen skall alltså vara direkt finansierad av arbetarskyddsavgiften, medan övrig verksamhet för den nya myndigheten kan finansieras över statsbudgeten.

Betänkandet behandlar också andra frågor inom arbetslivsområdet. Det innehåller bl.a. Vänsterpartiets motion om kompetensutveckling och framtidsfonder.

Statistiska centralbyrån redovisar varje år uppgifter om företagens vilja till kompetensutveckling av de anställda. I rapporten om personalutbildning redovisar man år efter år att de som har högst utbildning också får mest personalutbildning. 1994 redovisades av SCB som ett rekordår för företagens personalutbildning. Men även under ett rekordår visar det sig att nästan två tredjedelar av de sysselsatta inte får någon personalutbildning alls. De som har de sämsta lönerna och det minsta arbetsinnehållet satsas det minst på. Detta görs i ett läge där vi vet att rätten och möjligheten till kompetensutveckling i arbetslivet är grunden för att människor skall kunna stanna kvar i arbetslivet och inte sorteras bort när det införs ny teknik och nya arbetsuppgifter.

Ökad kompetens ger flexibilitet, man kan fritt välja arbete i framtiden. För landet innebär en svag kompetensutveckling sämre näringsstruktur, minskad utvecklingskraft och produktivitet samt högre kostnader för socialförsäkringar och sjukvård. Svenskt arbets- och näringsliv behöver satsa mer på utbildning för alla och utveckla arbetsorganisationen för att kunna möta framtidens krav.

Fördelningspolitik handlar inte bara om pengar. Rätten till kompetensutveckling är minst lika viktig.

I fråga om kvinnors underordning i arbetslivet är kompetensutvecklingen central. Kvinnor har sämre löner, mer arbetsskador och mindre inflytande i alla maktcentra. Därför är kvinnors rätt till kompetensutveckling en hävstång i kampen för jämställdhet. För att säkerställa allas rätt och möjlighet till kompetensutveckling och för att fördjupa och utveckla arbetet med arbetsorganisationer som motverkar dåliga arbetsmiljöer och i stället utveckla en delaktighet och ett inflytande i arbetslivet föreslår Vänsterpartiet att det inrättas ett system av framtidsfonder. Fonderna skall finansieras av ett vinstdelningssystem. I avvaktan på att detta system tas fram föreslår vi att finansieringen skall ske via en höjd bolagsskatt och att det överskott som i dag återstår av Arbetslivsfondens medel förs över som en grundplåt till Framtidsfonden. Detta är en viktig satsning för framtiden.

Betänkandet tar också upp Vänsterpartiets förslag om tillsyn och utveckling av arbetsmiljöverksamheten på arbetsplatserna och vårt förslag till inrättande av en kunskapsbank med information om arbetsskador, sjukfrånvaro, personalomsättning, m.m. på de olika arbetsplatserna. I dag fungerar arbetsmarknaden så, att arbetsgivarens ekonomiska ansvar för de anställda upphör när de anställda har blivit sjuka, även

om det är arbetsmiljön och produktionsmetoderna som har gett upphov till skadorna.

Det här är ansvarslösheten satt i system, en slags slit-och-slängmentalitet där arbetsgivarna inte behöver ta ekonomiskt ansvar för dåliga arbetsmiljöer. De kostnaderna övervältras i stället på staten och på den enskilde individen. Det är dags att införa ett system där vi återför de här kostnaderna till dem som står för de dåliga arbetsmiljöerna och att vi ökar trycket på att aktiva åtgärder sätts in på arbetsplatserna.

Ett första steg i det arbetet är att få information om de dåliga arbetsmiljöerna och att kartlägga var de finns. Då krävs det att det byggs upp en kunskapsbank med information om arbetsskador, sjukfrånvaro, personalomsättning, m.m. på de olika arbetsplatserna. Information om arbetsmiljön och dess personaleffekter skall sedan föras in i företagens redovisning för att skapa möjlighet att klassificera arbetsplatserna i förhållande både till branschen och till yrket. Informationen skall sedan finnas på arbetsförmedlingen, så att den kan påverka de arbetssökandes val på marknaden, och så att företagen tvingas till förbättringsåtgärder.

Det är dags att sätta ljuset på de arbetsplatser som producerar över 40 000 förtidspensionärer varje år och över 100 000 långtidssjukskrivna. Det är mycket förvånande att inte socialdemokraterna delar den uppfattningen. Förslaget innehåller inga ekonomiska åtaganden eller utgifter, utan innebär endast att de sämsta arbetsmiljöerna synliggörs, liksom omfattningen av de kostnader och de konsekvenser som vissa arbetsgivare övervältrar på staten och på individen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservationer 4, 6 och 8.

Anf. 129 CHRISTINA ZEDELL (s)

Fru talman! Arbetslivspolitik rör förhållanden på arbetsplatsen gällande arbetsmiljö, arbetsorganisation, arbetstider och arbetsrätt. Begreppet arbetsmiljö handlar inte bara om frågor kring säkerhet och skydd mot fysiska och psykosociala risker utan även om möjlighet till inflytande, delaktighet och utveckling.

Arbetslivspolitikens grundläggande uppgift är att förebygga arbetsskador och ohälsa och hjälpa dem som har drabbats tillbaks till arbetslivet. Syftet är att arbetslivet skall förändras så att människors arbetsuppgifter blir mer stimulerande och utvecklande. Arbetslivspolitiken skall också medverka till att ansvar och befogenheter sprids i organisationen.

En annan viktig uppgift är att föra erfarenheter och kunskaper vidare så att positiva förändringar som skett i arbetsmiljön och i arbetsmiljöarbetet förmedlas och används.

Ett antal regionala kontakt- och kunskapscentrum för förändrings- och utvecklingsarbete på arbetsplatsen har byggts upp i olika delar av landet. Den här verksamheten bör på olika sätt stödjas och utvecklas. Det är viktigt att olika regionala förutsättningar tas till vara och att olika former av kunskapsbildning i företagen utvecklas. Inom arbetslivsområdet finns det anledning att på olika sätt stimulera den här utvecklingen.

De arbetspolitiska frågorna skall ses i ett större tillväxtpolitiskt sammanhang, och då i samverkan med andra områden inom politiken. Detta gäller särskilt insatser och resurser lokalt och regionalt nära arbetsplatsen.

Riksdagen får anledning att återkomma till kompetensfrågorna senare när regeringen lägger fram förslag om hur kompetensfrågor i arbetslivet kan lösas i samverkan mellan fler politikområden.

Fru talman! Arbetslöshetens många negativa effekter ställer såväl arbetsmarknaden som arbetslivspolitiken inför nya utmaningar och problem. Vi ser en allt snabbare utveckling av arbetslivet och arbetsmarknaden. Ny teknik och flexibla produktionssystem skapar nya hälsoproblem och nya krav på kompetensutveckling. Löne- och anställningsvillkor har förändrats för många yrkesgrupper. Till den snabba utvecklingstakten kommer också att förändringsmönstret är komplext och svårtolkat.

Den arbetslivsforskning som utförs måste organiseras och bedrivas på ett sådant sätt att den kan bidra till kunskapsutveckling för framtidens arbetsliv. Forskningen måste formas och utvecklas i takt och samklang med de utvecklingsmönster och problem som präglar arbetsliv och arbetsmarknad.

Genom en samorganisation och samverkan mellan olika verksamhetsgrenar som forskning, utbildning, kompetensutveckling, kunskapsförmedling och praktisk arbetslivsutveckling stärks möjligheterna att upprätthålla en forskningsprofil som är praktiknära och förankrad i det verkliga arbetslivet.

Utskottet ställer sig bakom propositionens förslag att de tre verksamhetsutförande delarna i de tre nuvarande myndigheterna, Arbetsmiljöinstitutet, Institutet för arbetslivsforskning och Arbetsmiljöfonden, samorganiseras till en ny forsknings- och utvecklingsmyndighet samt att Arbetsmiljöfondens medelsbeviljande funktion överförs till ett råd för forskning och utveckling.

Institutet för forskning och utveckling har till uppgift att bl.a. bedriva forskning, utbildning och kompetens- och arbetslivsutveckling inom arbetslivsområdet. Arbetsmiljöforskningen, som består av flera delområden, utgör det största forskningsfältet. Det handlar om forskning rörande arbetsorganisation, lokala samarbetsformer och i övrigt förhållanden i arbetet och på arbetsplatsen. Även forskning om arbetsmarknadsrelationer, arbetsrätt samt forskning kring kvinnors arbetssituation ingår.

Till forskningen kommer den nya myndighetens övriga delverksamheter, varav de viktigaste är utbildning, kompetens- och arbetslivsutveckling, internationellt utbyte och samarbete samt information och dokumentation.

Den sektorsbedrivna arbetslivsforskningen vilar på speciella premisser i förhållande till forskning vid universitet och högskolor. Den utgår från problem i arbetslivet och bygger på ett nära samarbete mellan praktiker och forskare. Därför finns det inga skarpa gränser mellan forskningen, arbetslivets utveckling, utbildning och kunskapsförmedling utan alla skall uppfattas som viktiga delar i arbetslivsforskningens

kunskapsutveckling. Den nya myndighetens olika verksamhetsgrenar skall ses i ett sammanhang som syftar till att främja kunskapsflödet mellan dem.

Med samorganisationen motverkas rådande barriärer mellan forskning och teori å ena sidan och arbetslivets utveckling å den andra. Med en gemensam forsknings- och utvecklingsmyndighet stärks möjligheterna till nära kontakt, samverkan och ömsesidig påverkan mellan forskningen och arbetslivets utveckling.

De nya myndigheterna bör liksom hittills prioritera forskning som utgår från förhållanden i arbetslivet och som är viktiga för arbetstagaren. Det är viktigt att forskningsresultaten sprids till dem som är verksamma i arbetslivet. Förmedlingen av forskningsresultaten sker bäst genom olika utbildningsinsatser. Stor vikt bör läggas vid att stödja utbildning och annan arbetsmiljöverksamhet ute på arbetsplatsen. Verksamheten med regionala skyddsombud bör stödjas.

Det finns goda erfarenheter av medverkan i utvecklingsprojekt på arbetsplatsnivå. Denna typ av verksamhet bör understödjas även i fortsättningen.

Fru talman! Utskottet delar regeringens uppfattning att forskningsutförande verksamhet och medelstilldelning till forskningen bör hållas isär. Därför ställer vi oss bakom förslaget att Arbetsmiljöfondens nuvarande medelsbeviljande funktion förs över till ett fristående råd för forskning och utveckling.

Rådet skall ha till uppgift att bevilja medel till sådan forskning och utveckling som är av stor betydelse för arbetslivets utveckling i vid mening, oavsett vem som utför det. Stödet skall i stor utsträckning ske inom ramen för långsiktiga och programinriktade satsningar som är av stor vikt för samhället.

Rådet skall se till att resultatet från det forsknings- och utvecklingsarbete som finansieras av rådet kommer till nytta och praktisk användning. Rådet skall också främja internationellt samarbete och erfarenhetsutbyte.

Styrelsen skall utses av regeringen och får en sammansättning som representerar arbetsmarknadens parter och forskarsamhället. Det är betydelsefullt att arbetsmarknadens parter ges inflytande och möjlighet att ta ansvar för rådets verksamhet.

En organisationskommitté kommer att få i uppdrag att förbereda och genomföra den nya myndighetsorganisationen. Detta bör ske i samverkan med arbetsmarknadens parter. Kommittén skall också lägga fram förslag till budget för de båda myndigheterna. De föreslagna förändringarna i myndighetsstrukturen är att betrakta som en ren omorganisation av en redan etablerad verksamhet.

Fru talman! För ett fortsatt framgångsrikt förändringsarbete på arbetsmiljöområdet och för näringslivet är det av stor betydelse att en internationellt sett högkvalitativ arbetslivsforskning kan upprätthållas i landet. I det rådande statsfinansiella läget och för att möta de krav som ställs på forskningen är det nödvändigt att resurserna koncentreras till ett forskningsutförande sektorsorgan. Utskottet bedömer att det finns

betydande samordningsvinster att göra med den nya forsknings- och utvecklingsmyndigheten.

Härmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 130 INGRID BURMAN (v) replik

Fru talman! Jag vet att tiden är knapp, men jag måste ändå ställa två frågor till Christina Zedell.

Jag är mycket glad att vi tycks ha en gemensam syn på arbetsmiljöforskningens betydelse och inriktning. Men det finns en sak som oroar mig. Jag försökte säga det i mitt anförande. Hur skall vi garantera en långsiktig finansiering av den forskningen?

Christina Zedell använde just det uttryck som jag är så orolig för. Hon talade om det rådande finansiella läget. Det var just motivet till att man kopplade finansieringen till en arbetsgivaravgift. Detta var en prioriterad fråga. Den skulle hållas utanför våra vanliga finansieringssystem. Det skulle garantera att den här prioriteringen skulle fortsätta även under tider med svaga statsfinanser.

Hur garanterar detta förslag, enligt Christina Zedells mening, den långsiktiga finansieringen?

Min andra fråga är: Varför kan inte socialdemokraterna tänka sig en uppbyggnad av en kunskapsbank kring de sämsta arbetsmiljöerna? Det är inte ett förslag som kostar pengar, men det skulle sätta fokus på de arbetsplatser som producerar de flesta arbetsskadorna.

Anf. 131 CHRISTINA ZEDELL (s) replik

Fru talman! Jag kan ha viss förståelse för en del av Ingrid Burmans synpunkter. Men riksdagen har trots allt tidigare uttalat sig för principerna om en ökad bruttobudgetering av statlig verksamhet. Därför tillstyrker utskottet nu förslaget om att de nya myndigheterna skall finansieras helt över statsbudgeten.

Det handlar om att vi måste ha ett grepp över statens utgifter. Vad jag ser som viktigast i detta sammanhang är att parterna ges ett reellt inflytande i den nya myndighetsorganisationen, och jag tycker att det syftet är tillgodosett i propositionen.

Jag är övertygad om att de arbetsmarknadsparter som är representerade kommer att aktivt delta i det fortsatta arbetet. Naturligtvis måste vi här i riksdagen, framför allt i arbetsmarknadsutskottet, följa utvecklingen på det här området.

Utskottet delar uppfattningen att vi måste trygga långsiktig forskning. Vi utgår också från att regeringen återkommer med överväganden om hur en långsiktig forskning skall tryggas.

Anf. 132 INGRID BURMAN (v) replik

Fru talman! Christina Zedell svarade inte på min fråga om varför socialdemokraterna inte kan ställa sig bakom att vi bygger upp en kunskapsbank för att registrera de sämsta arbetsplatserna, med den värsta arbetsmiljön. Jag riktar därför denna fråga återigen till Christina Zedell.

När det gäller parternas insyn och aktivitet i den nya myndigheten tror jag liksom Christina Zedell att man kommer att vara aktiv. Detta är en helt prioriterad fråga. Men vilken roll kommer parterna att få när det gäller att åstadkomma finansiering av långsiktig forskning? Hur stor andel av budgeten skall man kunna disponera, och vad händer i tider av besparingar? Skär man ned på budgeten när allt är uppbundet i långsiktiga projekt? Just detta är en fara. Häri ligger skillnaden med den nya finansieringsprincipen, enligt vilken finansieringen tas in i statsbudgeten. Detta har visserligen Vänsterpartiet inte något emot, men det innebär att man släpper kopplingen till de reserverade medel som kom till därför att detta var en prioriterad uppgift, som skulle leva över konjunkturuppgångar och konjunkturnedgångar och kvarstå mycket länge. Vi ser stora faror i att regeringen nu släpper denna koppling.

Anf. 133 CHRISTINA ZEDELL (s) replik

Fru talman! Jag vill återigen bara understryka att utskottet på olika sätt måste bevaka att denna inriktning följs.

Vad beträffar arbetsmiljön vill jag bara understryka att vi inte har några avvikande uppfattningar när det gäller vikten av att hitta olika vägar för att förbättra arbetsmiljön. Som man mycket riktigt tidigare har anfört måste företagen ta sitt ansvar för att förebygga arbetsskador och förbättra miljön på arbetsplatserna. Vi kommer säkerligen att ha anledning att återkomma till denna och många andra frågor i den fortsatta debatten.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp företagshälsovården. Det pågår ett beredningsarbete för att ta fram åtgärder för att förbättra denna. Det är viktigt att vi nu på olika håll för en konstruktiv diskussion, så att vi kommer fram till bra lösningar i dessa frågor.

Anf. 134 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Vi har varit kritiska mot detta förslag, bl.a. därför att man i detta avviker från den princip för forskningspolitiken som riksdagen fastlade för två år sedan, så att det blir risk för att arbetslivsforskningen isoleras från övrig forskning. Det har i vissa av remissvaren framkommit att man är litet orolig för att det inte blir en fördelning av anslag till forskare och forskningsinstitut efter ansökningar i öppen konkurrens till rådet för forskning och utveckling.

Jag vill ställa följande fråga till Christina Zedell: Har man för avsikt att låta forskare konkurrera om dessa medel, så att man kan få en högkvalitativ forskning även inom detta område, eller kommer man inte att låta en fri konkurrens finnas inom detta forskningsområde?

Anf. 135 CHRISTINA ZEDELL (s) replik

Fru talman! Jag vill för det första påpeka att vi inte ser några motsättningar mellan propositionen och den av moderaterna aktualiserade principen att huvuddelen av den forskning som skall bedrivas i offentlig regi skall genomföras av universitet och högskolor. Den verksamhet som bedrivs i arbetslivsforskningens sektorsorgan har utgjort och

kommer även i framtiden att utgöra ett komplement till den forskning som bedrivs inom universitet och högskolor.

Jag kan också erinra om några slutsatser som förts fram i en utredning som gjordes 1990 för att se över arbetslivsforskningens inriktning, organisation och finansiering. Där konstaterades att arbetslivet är ett svagt tema i den basfinansierade universitets- och högskoleforskningen. Som en avgörande fråga för arbetslivsforskningens kvalitativa och kvantitativa utveckling angavs ett väl fungerande samspel mellan arbetslivsforskningens sektorsorgan samt universitet och högskolor. Man konstaterade vidare att den långsiktiga strategin bör vara att arbetslivsforskningen utvecklas i harmoni med de omfattande resurser som finns vid högskolorna.

När det gäller konkurrens har vi inga delade meningar om att en ny forskningsmyndighet skall utföra forskning i konkurrens med liknande forskning på annat håll.

Anf. 136 KENT OLSSON (m) replik

Fru talman! Jag uppfattar det som positivt att det inte är några delade meningar mellan oss i konkurrensfrågan. Jag har i min hand ett papper från Arbetsmiljöfondens vetenskapliga råd, som består av ett antal professorer inte bara från Sverige utan också från Norge och Finland. Man framför där oro för att det inte kommer att bli en konkurrens på likvärdiga villkor utan att vissa delar av denna forskning kommer att gynnas.

Om de är oroliga i onödan är ingen gladare än jag. Kan jag tyda Christina Zedells svar så att det kommer att bli en konkurrensutsättning och att man finner forskningen inom arbetsmiljöområdet lika viktig som all annan forskning, så att den därmed ges samma prioritet?

Anf. 137 ELVER JONSSON (fp)

Fru talman! Mitt inlägg blir närmast en kort deklaration, som bygger på det särskilda yttrande som fyra partier har fogat till detta betänkande.

Folkpartiet hör till dem som är kritiska till att regeringen lägger fram förslag om genomgripande förändringar av arbetslivsforskningens organisation utan att frågan är ordentligt beredd. Avsaknaden av remissbehandling gör riksdagens underlag ofullständigt.

Genom att propositionen tagits fram i stor hast har synpunkter från forskare och andra berörda intressenter inom eller utanför berörda myndigheter inte beaktats. Som examensprov på beredning måste denna hantering ges ett dåligt betyg.

Majoritetens talesman säger här att regeringen skall återkomma till olika frågor, och det bekräftar väl intrycket av en undermålig beredning. Vi är dock beredda att acceptera en samorganisering av de forskningsutförande delarna av Arbetsmiljöinstitutet, Institutet för arbetslivsforskning och Arbetsmiljöfonden dels som ett led i saneringen av statens finanser, dels för att stärka möjligheterna till nära kontakt, samverkan och ömsesidig påverkan mellan forskning och arbetsliv.

Från Folkpartiets sida kan vi acceptera att arbetslivsforskningen finansieras över budget och att Arbetsmiljöfonden läggs ned under följande förutsättningar:

1. Att möjligheten till långsiktighet i forskning och annan verksamhet, bl.a. den arbetsmiljöverksamhet som bedrivs på arbetsplatserna, inte går förlorad.

2. Att den inriktning som riksdagen ställt sig bakom att statlig verksamhet i görligaste mån skall redovisas över budgeten fullföljs. Det var för övrigt ett skäl som regeringen angav då Arbetsmarknadsfonden avskaffades och kostnaderna för arbetslösheten redovisades i budgeten.

Folkpartiet kan med viss tvekan acceptera att de 600 miljonerna från Arbetslivsfonden förs över till statsbudgeten för delfinansiering av höstens ekonomisk-politiska proposition nr 25, trots att vi med undantag för starthjälpen var kritiska till inriktningen av förslaget.

Vi anser att pengarna skulle ha kunnat användas bättre, t.ex. för att understödja en expansion av näringslivet, samt för bättre möjligheter att skapa företag runt uppfinningar och innovationer.

Att nu regeringen tänker återkomma om finansiering av förslagen i höstens proposition understryker det berättigade i den kritik som då framfördes från vår sida, nämligen att förslagen saknade ett ordentligt ekonomiskt underlag.

Nu säger Christina Zedell att man skall återkomma i kompetensfrågorna. Hon gör en uppräkning som jag i och för sig inte har några invändningar emot. Det är kloka och bra saker som hon säger.

När det gäller forskning och nya upptäkter tror jag att vi skall lägga till en dimension, nämligen att det gäller att dra slutsatser av det man redan vet om att undanröja uppenbara faromoment. Man kan t.o.m. våga säga att sunt förnuft är en god stöttepelare när vi arbetar med att undanröja dåliga arbetsmiljöer.

Sammanfattningsvis är det vår uppfattning att det behövs en sektorsbedriven arbetslivsforskning i landet. Vi godtar förslaget till ny organisationsstruktur på området.

Jag tror ändå, fru talman, att det är viktigt att slå fast att det är angeläget att forskningsresultaten verkligen sprids och kommer till användning i arbetslivet. Jag instämmer i det Christina Zedell sade på den punkten.

Vi menar att den omorganisering som nu företas inte får äventyra det stöd som för närvarande kanaliseras till utbildningsinsatser och annan arbetsmiljöverksamhet på arbetsplatserna. Det är annorlunda uttryckt mycket angeläget att nå ut i forskningshandens yttersta fingertoppar.

En väsentlig del av dessa insatser utgörs av arbetsmiljöutbildning t.ex. i studieförbundens regi. Vi förutsätter att de nya myndigheterna kommer att upprätthålla en bred samverkan med arbetslivet så att den nya kunskap som kommer ut av forskningen blir till nytta för enskilda människor och för näringslivet i stort.

Med det yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

## 23 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU17
Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 (prop. 1994/95:125 delvis)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 11 maj.)

## 24 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1994/95:224 Barns rätt att komma till tals

**25 §** Kammaren åtskildes kl. 17.53.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 37 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 15 § anf. 63 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m.19 § anf. 97 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 21 § anf. 125 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

*/Barbro Nordström*

# Innehållsförteckning

**1 § Val av en riksdagens ombudsman** ..... 1

**2 § Meddelande om information från regeringen** ..... 1

**3 § Hänvisning av ärenden till utskott** ..... 2

**4 § Förnyad bordläggning** ..... 2

**Meddelande om samlad votering** ..... 2

**5 § Skattepolitik** ..... 2

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU20 ..... 2
Anf. 1 KARL-GÖSTA SVENSON (m) ..... 2
Anf. 2 ROLF KENNERYD (c) ..... 6
Anf. 3 KARIN PILSÄTER (fp) ..... 7
Anf. 4 LARS BÄCKSTRÖM (v) ..... 10
Anf. 5 KARIN PILSÄTER (fp) replik ..... 14
Anf. 6 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 15
Anf. 7 KARIN PILSÄTER (fp) replik ..... 15
Anf. 8 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 16
Anf. 9 ROLF KENNERYD (c) replik ..... 16
Anf. 10 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 16
Anf. 11 RONNY KORSBERG (mp) ..... 17
Anf. 12 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) ..... 18
Anf. 13 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 21
Anf. 14 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik ..... 21
Anf. 15 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 21
Anf. 16 ANITA JOHANSSON (s) ..... 21
Anf. 17 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 24
Anf. 18 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 25
Anf. 19 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik ..... 26
Anf. 20 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 26
Anf. 21 KARIN PILSÄTER (fp) replik ..... 27
Anf. 22 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 27
Anf. 23 KARIN PILSÄTER (fp) replik ..... 28
Anf. 24 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 28
Anf. 25 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik ..... 28
Anf. 26 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 29
Anf. 27 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik ..... 29
Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 29
Anf. 29 RONNY KORSBERG (mp) replik ..... 29
Anf. 30 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 30
Anf. 31 RONNY KORSBERG (mp) replik ..... 30
Anf. 32 ANITA JOHANSSON (s) replik ..... 30
Anf. 33 KARL-GÖSTA SVENSON (m) ..... 31

Anf. 34 ANITA JOHANSSON (s) ... 31
Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m) ... 32
Anf. 36 ANITA JOHANSSON (s) ... 32
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 33

**6 § Företagsskatt ... 33**

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU21 ... 33
Anf. 37 CARL ERIK HEDLUND (m) ... 33
Anf. 38 ROLF KENNERYD (c) ... 36
Anf. 39 ISA HALVARSSON (fp) ... 37
Anf. 40 PER ROSENGREN (v) ... 39
Anf. 41 ISA HALVARSSON (fp) replik ... 42
Anf. 42 PER ROSENGREN (v) replik ... 42
Anf. 43 CARL ERIK HEDLUND (m) replik ... 42
Anf. 44 PER ROSENGREN (v) replik ... 43
Anf. 45 CARL ERIK HEDLUND (m) replik ... 43
Anf. 46 PER ROSENGREN (v) replik ... 43
Anf. 47 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) ... 44
Anf. 48 LARS HEDFORS (s) ... 46
Anf. 49 ISA HALVARSSON (fp) replik ... 48
Anf. 50 LARS HEDFORS (s) replik ... 48
Anf. 51 ISA HALVARSSON (fp) replik ... 49
Anf. 52 LARS HEDFORS (s) replik ... 49
Anf. 53 PER ROSENGREN (v) replik ... 49
Anf. 54 LARS HEDFORS (s) replik ... 50
Anf. 55 PER ROSENGREN (v) replik ... 51
Anf. 56 LARS HEDFORS (s) replik ... 51
Anf. 57 CARL ERIK HEDLUND (m) replik ... 51
Anf. 58 LARS HEDFORS (s) replik ... 51
Anf. 59 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) ... 52
Anf. 60 LARS HEDFORS (s) ... 52
Anf. 61 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) ... 52
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 53

**7 § Ändringar av vissa förfaranderegler m.m. för punktskatter ... 53**

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU29 ... 53
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 53

**8 § Dubbelbeskattningsavtal med Malaysia ... 53**

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU34 ... 53
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 53

**9 § Dubbelbeskattningsavtal med Egypten m.m. ... 53**

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU35 ... 53
(Beslut fattades efter 10 §.) ... 53

**10 § Ändring i lagen om tullfrihet ... 53**

Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU36 ... 53

**Beslut** ..... **54**

SkU20 Skattepolitik ..... 54
SkU21 Företagsskatt ..... 56
SkU29 Ändringar av vissa förfaranderegler m.m. för punktskatter ..... 57
SkU34 Dubbelbeskattningsavtal med Malaysia ..... 57
SkU35 Dubbelbeskattningsavtal med Egypten m.m. ..... 57
SkU36 Ändring i lagen om tullfrihet ..... 57

**11 § Ändring i sametingslagen** ..... **57**

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU45 ..... 57

**Beslut** ..... **57**

**12 § Sekretess i verksamhet avseende beredskapsförberedelser m.m.** ..... **57**

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU46 ..... 57

**Beslut** ..... **57**

**13 § Arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet** ..... **58**

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU48 ..... 58

**Beslut** ..... **58**

**14 § Oförutsedda utgifter för budgetåret 1995/96** ..... **58**

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU26 ..... 58

**Beslut** ..... **58**

**Beslut om samlad votering** ..... **58**

**15 § Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen** ..... **58**

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU20 ..... 58
Anf. 62 GÖTHE KNUTSON (m) ..... 58
Anf. 63 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) ..... 60
Anf. 64 BIRTHE SÖRESTEDT (s) ..... 60
Anf. 65 GÖTHE KNUTSON (m) replik ..... 63
Anf. 66 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik ..... 63
Anf. 67 GÖTHE KNUTSON (m) replik ..... 64
Anf. 68 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik ..... 64
Anf. 69 GÖTHE KNUTSON (m) ..... 64
Anf. 70 FÖRSTE VICE TALMANNEN ..... 65
Anf. 71 BIRTHE SÖRESTEDT (s) ..... 65
Anf. 72 GÖTHE KNUTSON (m) ..... 65
Anf. 73 BIRTHE SÖRESTEDT (s) ..... 65
Anf. 74 GÖTHE KNUTSON (m) ..... 66
(Beslut fattades efter 19 §.) ..... 66

**16 § Vissa straffrättsliga frågor** ..... **66**

Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU24 ..... 66
Anf. 75 JEPPE JOHNSSON (m) ..... 66
Anf. 76 INGBRITT IRHAMMAR (c) ..... 69
Anf. 77 ALICE ÅSTRÖM (v) ..... 72
Anf. 78 KIA ANDREASSON (mp) ..... 74
Anf. 79 ROLF ÅBJÖRNSSON (kds) ..... 76
Anf. 80 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) ..... 77
Anf. 81 KIA ANDREASSON (mp) replik ..... 79
Anf. 82 JEPPE JOHNSSON (m) replik ..... 79
Anf. 83 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik ..... 80
Anf. 84 FÖRSTE VICE TALMANNEN ..... 80
Anf. 85 JEPPE JOHNSSON (m) replik ..... 80
Anf. 86 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik ..... 80
Anf. 87 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik ..... 81
Anf. 88 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik ..... 81
Anf. 89 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik ..... 82
Anf. 90 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik ..... 82
Anf. 91 MAGGI MIKAELSSON (v) ..... 82
Anf. 92 EWA LARSSON (mp) ..... 84
Anf. 93 MARGARETA ISRAELSSON (s) ..... 85
Anf. 94 OLA STRÖM (fp) ..... 85
(Beslut fattades efter 19 §.) ..... 86

**17 § Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95** ..... **86**

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU25 ..... 86
(Beslut fattades efter 19 §.) ..... 86

**18 § Fosterdiagnostik, abort m.m.** ..... **87**

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU18 ..... 87
Anf. 95 CHATRINE PÅLSSON (kds) ..... 87
Anf. 96 INGRID ANDERSSON (s) ..... 87
(Beslut fattades efter 19 §.) ..... 88

**19 § Vissa socialtjänstfrågor** ..... **89**

Socialutskottets betänkande 1994/95:SoU26 ..... 89
Anf. 97 ANNIKA JONSELL (m) ..... 89
Anf. 98 ROLAND LARSSON (c) ..... 91
Anf. 99 BARBRO WESTERHOLM (fp) ..... 93
Anf. 100 ROLAND LARSSON (c) replik ..... 95
Anf. 101 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik ..... 96
Anf. 102 ROLAND LARSSON (c) replik ..... 96
Anf. 103 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik ..... 96
Anf. 104 CHATRINE PÅLSSON (kds) ..... 97
Anf. 105 CHRISTINA PETTERSSON (s) ..... 99
Anf. 106 ANNIKA JONSELL (m) replik ..... 101
Anf. 107 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik ..... 101
Anf. 108 ANNIKA JONSELL (m) replik ..... 101
Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik ..... 101

Anf. 110 CHRISTINA PETTERSSON (s) replik ..... 101
Anf. 111 STIG SANDSTRÖM (v) ..... 102
Anf. 112 ROLAND LARSSON (c) ..... 103
Anf. 113 STIG SANDSTRÖM (v) ..... 103
Anf. 114 ROLAND LARSSON (c) ..... 104
Anf. 115 STIG SANDSTRÖM (v) ..... 104

**Beslut ..... 104**

JuU20 Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen ..... 104
JuU24 Vissa straffrättsliga frågor ..... 105
UU25 Ytterligare anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 ..... 107
SoU18 Fosterdiagnostik, abort m.m. ..... 107
SoU26 Vissa socialtjänstfrågor ..... 108

**Beslut om uppskjuten votering ..... 109**

**20 § Trädgårdsnäring m.m. ..... 109**

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU18 ..... 109
Anf. 116 OLA SUNDELL (m) ..... 109
Anf. 117 MAGGI MIKAELSSON (v) ..... 110
Anf. 118 GUNNAR GOUDE (mp) ..... 111
Anf. 119 MICHAEL HAGBERG (s) ..... 113
Anf. 120 MAGGI MIKAELSSON (v) replik ..... 114
Anf. 121 MICHAEL HAGBERG (s) replik ..... 114
Anf. 122 MAGGI MIKAELSSON (v) replik ..... 115
Anf. 123 MICHAEL HAGBERG (s) replik ..... 115
Anf. 124 RAGNHILD POHANKA (mp) ..... 116
(Beslut skulle fattas den 11 maj.) ..... 118

**21 § Lag om EG:s förordning om ekologiskt framställda produkter, m.m. ..... 118**

Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU19 ..... 118
Anf. 125 GUDRUN LINDVALL (mp) ..... 118
Anf. 126 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) ..... 119
(Beslut skulle fattas den 11 maj.) ..... 120

**22 § Ny myndighetsorganisation inom arbetslivsområdet m.m. ..... 120**

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU9 ..... 120
Anf. 127 KENT OLSSON (m) ..... 120
Anf. 128 INGRID BURMAN (v) ..... 122
Anf. 129 CHRISTINA ZEDELL (s) ..... 125
Anf. 130 INGRID BURMAN (v) replik ..... 128
Anf. 131 CHRISTINA ZEDELL (s) replik ..... 128
Anf. 132 INGRID BURMAN (v) replik ..... 128
Anf. 133 CHRISTINA ZEDELL (s) replik ..... 129
Anf. 134 KENT OLSSON (m) replik ..... 129
Anf. 135 CHRISTINA ZEDELL (s) replik ..... 129
Anf. 136 KENT OLSSON (m) replik ..... 130

Anf. 137 ELVER JONSSON (fp) ..... 130
(Beslut skulle fattas den 11 maj.) ..... 132

**23 § Tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1994/95 ..... 132**

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU17 ..... 132
(Beslut skulle fattas den 11 maj.) ..... 132

**24 § Bordläggning ..... 132**

**25 §** Kammaren åtskildes kl. 17.53. ..... **132**

**gotab** 48699, Stockholm 1995